

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YURTDIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARINA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

BATI AVRUPA'DAKİ 3. KUŞAK TÜRK TOPLUMUNUN TÜRKÇE KULLANIMINA
YÖNELİK BİR DURUM ARAŞTIRMASI: HOLLANDA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FEYZA KAPTAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. ALPASLAN OKUR

ŞUBAT 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YURTDIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARINA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

BATI AVRUPA'DAKİ 3. KUŞAK TÜRK TOPLUMUNUN TÜRKÇE KULLANIMINA
YÖNELİK BİR DURUM ARAŞTIRMASI: HOLLANDA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FEYZA KAPTAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. ALPASLAN OKUR

ŞUBAT 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Feyza Kaptan

İTHAF

Bu tezi hep arkamda duran ve yardımlarını benden esirgemeyen, canım annem Hale KAPTAN'a ve beni destekleyen canım babam Mahmut KAPTAN'a ithaf ediyorum.

ÖN SÖZ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa ülkelerine kitlesel işçi göçü yaşanmıştır. 1960'lı yıllarda çoğunluğu Türkiye'nin kırsal kesiminden birçok insan işçi olarak başta Almanya olmak üzere Avusturya, Fransa, Belçika ve Hollanda gibi ülkelere gitmişlerdir. Batı Avrupa ülkelerine Türkiye'den kitleler halinde yaşanan göç başlangıçta geçici olarak görülmüş. Sonra para biriktiren ve nitelikli işçi hale gelen göçmen işçilerin geri döneceği beklentisi daha uzun bir süre devam etmiştir. Bunun gerçekleşmeyeceği ise 1970'li yıllarda göçmen işçilerin ailelerini de göç ettikleri ülkeye getirtmeleriyle anlaşılmıştır.

Bu çalışma aynı dönemde Hollanda'ya çalışmak için gelen ve artık Hollanda'da yerleşik yaşam süren Türk toplumunda, üçüncü nesli oluşturan gençlerin ana dil (Türkçe) kullanımına yönelik durum tespiti için yapılmıştır. Gözlemler ve literatür araştırma neticesinde Hollanda'da yaşayan üçüncü neslin, önceki nesillere göre daha düşük bir seviyede ana dili kullandığı izlenimi edinilmiştir.

Bu durum bir de Hollanda'nın Groningen vilayetine bağlı Türklerin daha az yoğunlukta yaşadığı Appingedam ilçesindeki üçüncü kuşak Türk gençlerle yapılan görüşmelerle incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemiyle ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleriyle yapılmıştır.

Araştırmanın amacı Appingedam'da yaşayan 3. Kuşak Türk gençlerinin Türkçe ana dil iletişimde yaşadıkları sıkıntıları tespit etmek ve gençlerin ana dili kullanımıyla ilgili geleceğe yönelik düşüncelerini öğrenmektir. Araştırma sonucuna göre gençlerin Türkçe konuşmakta karşılaştıkları güçlükler, sorunlar ve ihtiyaçlar tespit edilerek, dil sorunlarını en aza indirmek ve Türkçe iletişim becerileni geliştirme amaçlı önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuya giriş yapıldıktan sonra problem durumuna araştırmanın amacına, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde, üçüncü kuşakta kimlik ve dil aktarımı iki dillilik ve ana dil gelişiminde Türk sivil toplum örgütlerinin rolü ile ilgili literatür incelemesinde bulunularak Hollanda hakkında genel bilgi verildikten sonra iki dilliliğin tanımı, nasıl yaşandığı, ana dili üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Ayrıca Türk Sivil Toplamlarının dil gelişimi üzerindeki çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde uygulanan araştırmanın yöntemi ve veri toplama sürecinin açıklaması bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde yarı yapılandırılmış sorularla elde edilen bulunmaktadır. Beşinci bölümde ise sonuç tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Tezin son kısmında tez akışını bozmaması için ek kısmına toplanılan veriler ve araştırma aracına yer verilmiştir.

Bu araştırmada bana görüş ve önerileriyle destek veren danışmanım Sakarya Üniversitesi öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Alpaslan Okur Hocama teşekkürlerimi sunarım. Bana destek veren ve zaman ayıran, tezimi inceleyip fikirler sunan saygı değer annem Hale Kaptan ve babama Mahmut Kaptan'a destek ve sabırlarından dolayı teşekkür ederim. Tez çalışmam süresince destek ve yardımıyla yanımda olan Hollanda Diyanet Vakfı Yönetim üyesi Hacı Dursun Bey'e teşekkür ederim.

Ayrıca Sakarya Üniversitesi yüksek lisans öğrenimine katılma imkânı sunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığına ve saygıdeğer hocalarıma teşekkürlerimi takdim ederim.

ÖZET

BATI AVRUPA'DAKİ 3. KUŞAK TÜRK TOPLUMUNUN TÜRKÇE KULLANIMINA YÖNELİK BİR DURUM ARAŞTIRMASI: HOLLANDA ÖRNEĞİ

Feyza KAPTAN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Alpaslan OKUR

Sakarya Üniversitesi, 2021.

Batı Avrupa ülkeleri 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tahrip olan ülkelerini yeniden yapılandırmak ve ekonomik kalkınmalarını sağlamak için iş gücüne ihtiyaç duymuş dolayısıyla başka ülkelere göç almaya başlamıştır. Bunun neticesinde farklı kültür ve kimliklere sahip olan göçmenler çalışmak için Avrupa ülkelerine gelerek buralarda çok kültürlü toplumun oluşmasına vesile olmuşlardır.

1960'lı yıllarda aynı nedenle Hollanda'ya birkaç seneliğine çalışmak için gelmeye başlamışlardır. 1970'li yıllarda aile birleşimi yasasıyla memleketteki eş ve çocuklarını da yanlarına getiren Türklerin kısa vadeli para kazanıp Türkiye'ye geri dönme amaçları uzun süreli yerleşime dönüşmüştür. Böylece Hollanda'da birinci nesil Türk toplumunu oluşturmuşlardır. Çocukluk çağlarında Hollanda'ya gelen ve/veya Hollanda'da doğup büyüyen Türk çocuklara evlilik çağına gelince genel olarak memleketten bir kız ve ye erkekle evlenerek eşlerini de Hollanda'ya veya diğer Batı Avrupa ülkelerine getirmişlerdir. Biz bu grubu ikinci nesil Türkler olarak adlandırıyoruz. İkinci nesil birinci nesilden daha çok topluma katılma ihtiyacı hissetmiş fakat uyum sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Çocuklarının toplumda iyi bir yer ve meslek sahibi olmaları için yaşadıkları ülkenin okul ve dil başarısını desteklerken kendi ana dil ve kültür aktarımında yetersiz kalmışlardır.

Hollanda'da doğup büyüyen ve Hollanda toplumu içinde en çok yer alan üçüncü nesil yaşadıkları ülke olan Hollanda dili ve kültüründen daha fazla etkilenirken ana dillerini sadece aile ve çevrelerinde konuşmakla sınırlı kalmışlardır. Okulda ana dilinde eğitim almadıkları için ana dillerini yaş seviyelerine göre kullanamayıp ana dillerini okuma ve yazma becerilerinde de geride kalmışlardır.

Gençler kendi aralarında ana dili Türkçe ile konuşmakta fakat bilemedikleri ya da o anda akıllarına getiremedikleri kelimeler yerine Hollandaca kelime koyarak karışık bir dil oluşturmuşlardır.

Hollanda’da yaşayan 3. nesil ana dili Türkçeyi konuşup geliştirmek ihtiyaı hissetmekte ve olası bir Türkçe eēitimine sıcak bakmaktadır. Lakin bunun nasıl ve ne şekilde olacaēı konusunda arayış içindedirler.

Bu araştırmayla Türklerin ilk Hollanda’ya gmelerinden bu yana Hollanda’daki uēradıkları gelişim ve deēiřim süreci hakkında kısaca bilgi verilirken Hollanda’da yaşayan ve üçüncü nesli oluşturan Türk genliēinin ana dili kullanım becerileri, ne tür sorunlarla karşılaştıkları ve geleceēe yönelik isteklerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma kapsamı ve ieriēi gereēi, nitel araştırma yöntemine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların ana dil kullanım becerilerini belirlemek için kendilerine açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Araştırmanın nitel verilerini oluşturan görüşme kayıtları, içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın alışma grubunu yedisi kız ve dördü erkek olmak üzere on bir katılımcı oluşturmaktadır.

Çalışma sonucunda katılımcıların Türkçeyi ailelerinin geldiēi bölgenin şivesiyle konuştukları ve kelime daēarcıklarının kısıtlı olduēu gözlemlenmiştir. Katılımcıların ilk ērendikleri dil Türkçe olmasına raēmen sonrasında çevrelerinde, kreş ve okul ortamında ülkenin resmi dili olan Hollandacayı konuştuklarından dolayı Türkçelerini daha az geliştirebildikleri tespitine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ana dil, ikinci dil, g,

ABSTRACT

A CASE STUDY ABOUT THE 3rd GENERATION OF TURKISH SOCIETY IN WEST EUROPE: THE CASE OF NETHERLANDS

Feyza KAPTAN, Master Thesis

Supervisor: Prof Dr. Alpaslan OKUR

Sakarya University, 2021.

Western European countries needed labor to restructure their destroyed countries after World War II and ensure their economic development, so they started to receive immigration from other countries. As a result, migrants with different cultures and identities have come to European countries to work and have created a multicultural society.

For the same reason, the Turks who passed the health check in the 1960s started to come to the Netherlands for a few years to work. As in the country with the 1970 law on family reunification and children earn money in the short-term aim of bringing the sides to return to Turkey. Turkey has become a long-term placement. Thus, the Netherlands created the first generation of Turkish society. As for the Turkish children who were born and raised in the Netherlands, they generally married from their country and brought their wives or husbands to the Netherlands or other Western European countries. We call this group the second generation Turks. The second generation felt the need to participate in society more than the first generation but faced various difficulties in adaptation. They supported the school and language success of the country in which their children lived in order to have a good place and profession in the society and they were inadequate in their own mother tongue and cultural transfer.

The third generation of the Dutch community is Born and raised in the Netherlands. They are more influenced by the Dutch language and culture, where they live, but they are frustrated by speaking only in their families and their environment. Since they did not receive education in their mother tongue at school, they could not use their mother tongue according to their age level and were left behind in their reading and writing skills.

The young people speak Turkish with their mother tongue among themselves, but instead of the words that they cannot know or cannot think of at the moment, they have created a mixed language by putting Dutch words.

The 3rd generation native Dutch speaker feels the need to speak and develop Turkish and is looking forward to a possible Turkish education. But they are in search of how and in what way this will happen.

This study briefly gives information about the development and change process in the Netherlands since the first immigration of Turks to the Netherlands.

The research was conducted in accordance with the qualitative research method due to its scope and content. Open-ended questions were asked to determine the native language skills of the participants. Interview records, which constitute the qualitative data of the study, were analyzed using categorical analysis, one of the content analysis types.

The study group of the research consists of eleven participants, seven of them are girls and four of them are boys. As a result of the study, it was observed that the participants spoke Turkish with the accent of the region where their families came from and their vocabulary was limited. Although the first language that the participants learned was Turkish, it was found that they were able to improve their Turkish less because they mostly speak Dutch, which is the official language of the country, in their environment, in the kindergarten and school environment.

Keywords: Immigration, Mother tongue, Second language

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
1.3. Problem Cümlesi	4
1.4. Alt Problemler	5
1.5. Sınırlıklar	5
1.6 Tanımlar.....	5
BÖLÜM II	6
ARAŞTIRMANIN KURUMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Türklerin Batı Avrupa'ya Göç Şekli ve Nedeni	6
2.2. Batı Avrupa'da Yaşayan Türklerin Karşılaştığı Problemler	7
2.3. Batı Avrupa'da Uygulanan Dil Politikaları ve Türkçe Öğretiminin Yeri	9
2.4. Türklerin Hollanda'ya Yerleşimi ve Tarihsel Gelişimi.....	11
2.5. Hollanda Hakkında Genel Bilgi	14
2.5.2. Coğrafi Yapısı	15
2.5.3. Tarım	16
2.5.4. Ekonomi	16

2.5.5. İklim	16
2.5.6. Dini İnançlar	16
2.5.7. Önemli Siyasi Partiler.....	16
2.5.8. Türklerin İstihdam Edildikleri Bölgeler	17
2.6. Batı Avrupa’da Türkçe Öğrenimine Yönelik Araştırmalar	17
2.7. Ana Dili ve Kimlik Oluşumu	19
2.8. Kimlik ve Dilin Batı Avrupa’da Tarihsel Gelişimi	20
2.9. İki Dilliliğin Ana Dili Gelişimi Üzerinde Etkisi	22
2.10. Ana Dilin ve İkinci Dil Kullanımının Günlük Hayata Etkisi	24
2.11. Dil Karıştırma ve Ana Dilini Öğrenme’de STK’ların Önemi	26
2.11.1. Hollanda’da Türk Sivil Toplum Kuruluşları Ana Diline Yönelik Çalışmaları	27
2.11.2. Tilburg Süleymaniye Cami Türk İslam Kültür Derneği (Turks Islamitsch Culturele Vereniging Tilburg).....	28
2.11.3. Veghel Türk Okul Aile Birliği Derneği (Stichting Turkse Ouderraad Veghel)	29
2.11.4. Türkçe için El Ele: Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı (Stichting Turks Onderwijs Nederland) (Stichting –TON).....	29
BÖLÜM III.....	31
YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırmanın Yöntemi	31
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	31
3.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreçleri	31
3.4 Verilerin Analizi.....	32
BÖLÜM IV	34
BULGULAR	34
4.1. Problem Cümlesine İlişkin Bulgular	34
4.1.1. Ailenin Hollanda’ya Göç Şekli ve Zamanının Çocukların Ana Dili Üzerinde Etkisine Yönelik Bulgular	34

4.1.2. İki Dilliliğin Ana Dili Gelişiminde Etkisine Yönelik Bulgular.....	36
4.1.3. Ana Dilin ve İkinci Dilin Günlük Hayatta Kullanımına Yönelik Bulgular.....	38
4.1.4. Üçüncü Kuşakta Türkçe Öğrenmede Beceri Alanlarındaki Durumuna Yönelik Bulgular	42
4.1.5. Hollanda’da Türkçe Öğretimi için Şartlar Geliştirilmeli Mi?	45
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	49
4.2.1. Üçüncü Nesilde Dil ve Kimlik Nasıl Oluşmuştur?	49
4.2.2. Üçüncü Nesildeki İki Dilliliğin Ana Dili Gelişimi Üzerinde Nasıl Bir Etkisi Olmuştur?	49
4.2.3. Ana Dilin ve İkinci Dilin Günlük Hayatında Kullanımın Etkisi Nedir?	49
4.2.4. Üçüncü Kuşakta (Ana Dili) Türkçe Öğrenmede Beceri Alanı Nedir?.....	50
4.2.5. Türkçe Dersi Alıp Almamanın Türkçeyi Konuşmakta Etkisi Nedir?	50
BÖLÜM V	52
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	52
5.1. Sonuç ve Tartışma	52
5.2. Öneriler.....	53
5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	53
5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	54
KAYNAKLAR.....	55
EKLER	60

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hollanda nüfusu hakkında genel bilgi	15
Tablo 2. Hollanda Türkçesi örneği.....	26

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların ebeveynleri.....	34
Şekil 2. Katılımcıların ana dili.....	36
Şekil 3. Katılımcıların en fazla kullandığı dil.....	38
Şekil 4. Katılımcıların dil kullanım şekli ve seviyeleri.....	42

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Apingedam Şehri (Hollanda).....	31
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

Geçmişte yaşanan büyük göçler günümüzdeki dünya nüfus dağılışının bugünkü şeklini almasında etkili olmuştur. Göç nedenleri, gidilen mesafeye, göç edilen yere ve sürekliliğe göre farklılıklar gösterir. Dolayısıyla farklı göç nedenleri vardır. Son asırda yaşanan en büyük Türk göçü, 1960'lı yıllardan başlayarak 2000'li senelere kadar devam eden ve günümüzde de az da olsa devam eden Avrupa ülkelerine yapılan göçlerdir (Genel, 2014). 1960'lı yıllarda Hollanda'ya gelen Türk işçilerin gayesi kısa sürede yeterince para kazanıp biriktirdikleri para ile ülkelerine geri dönebilmektir. Kazandıkları gelirle geride bıraktıkları yakınlarına belki bir araba, bir ev almak ve hayatlarının devamını daha uygun yaşamalarını sağlayacak kadar para biriktirmek istemişlerdir. Lakin ilerleyen dönemde aile birleşimi kanunuyla Türkiye'de yaşayan eş ve çocuklarını yanlarına getirebilmişlerdir. Bu durum Türk gurbetçilerin Hollanda'da uzun süreli yerleşmelerine vesile olmuştur.

Hollanda'ya ilk yerleşen Türk işçiler ve aileleri Türkiye'ye geri döneceklerine inandıkları için Türk kültürüne bağlı kalmayı ve korumayı önemsemişlerdir. Bu nedenle kendi aralarında kapalı bir grup gibi yaşamışlardır. Hollandaca dil öğrenimini çok fazla önemsenmemiştir. Daha çok erkeklerin gittiği Türk cemiyeti olarak adlandırılan bir kahvehane ve cami (ibadethane) olarak kullanılan küçük bir yer insanların toplu olarak buluştukları alanlar olmuştur. Erkekler çalışmakta, bayanlar ise kendi aralarında misafirliklerle vakit geçirmişlerdir. Herkes herkesi bilmekte ve yabancı bir ülkede kendi kültür, örf ve adetlerini de korumak amacıyla sosyal kontrol hat safhaya yükselmiş ve bu durum birinci nesil Türklerin kendilerini geliştirmelerine engel olmuştur. Öyle ki Türkiye'deki gelişimleri de takip edememişler ve göç tarihi olan 60'lı yılların kültürüne ve yaşantısına 90'lı yıllarda da devam etmişlerdir.

İkinci nesli oluşturan Hollanda'da doğup büyüyen veya evlilik yoluyla Türkiye'den Hollanda'ya gelen gelin veya damatlar iki dilliliği ve kültür farkını daha çok yaşamışlardır.

Birinci neslin baskıcı ve kontrolcü tutumu, farklı beklentileri hem ailede nesiller arası sorunlara yol açmış hem de ikinci neslin yaşadıkları ülkenin dil ve kültürünü öğrenerek ‘Ben de bu toplumda varım ve benim değer ve yargıları da bunlar’ şeklinde kendini ifade edebilmesi ve toplumda yer edinebilmesini zorlaştırmış veya geciktirmiştir. Birinci ve ikinci kuşak arasında yaşanan kültür çatışmasında iki kuşak arasındaki eğitim seviyesindeki farkın da bir rolü olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki birinci nesil ilkokul mezunu ve okuma yazma seviyesinde iken Türkiye’den gelen ikinci nesil genel olarak lise mezunu gençlerden oluşmaktadır. Hollanda’da büyüyen ve okula başlamalarıyla Hollanda toplumu dili ve kültürüyle tanışan Türk çocuklarda, birinci nesilden oluşan ailelerinin kültürlerini ve çocuklarını kaybetme korkularından dolayı baskılardan nasiplerini almışlardır. Örneğin ilkokulu bitiren çocuklar çoğunlukla ortaokula gönderilmemiş, kız ve erkek çocuklar için açılmış yatılı Kur’an kurslarına verilmişlerdir. Birkaç sene bu kurslarda eğitim gören gençler 19-20 yaşlarına geldiklerinde fabrika veya araba tamircisi olarak işe başladıktan sonra aynı çevrede yetişen veya Türkiye’den tanıdıkları bir kızla evlendirilmişlerdir. Kızlarda da durum aynıdır fakat kızlarda iş bulma ve çalışma yerine evlenip iyi bir ev kadını olması beklentisi hâkim olmuştur.

Bu şekilde ikinci nesle kültür aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu süreç yazıldığı gibi kolay yürümemiş ve her ailede farklı derecede de olsa ebeveynler ve çocukları arasında düşünce-görüş ayrılığına dayalı çatışmalar, farklı ihtiyaçlar ve beklentiler, iki farklı kültür arasına sıkışma ve aidiyet hissi sorunları yaşanmıştır.

Her ülkenin kendi dili, iletişim yöntemi ve değer yargıları farklıdır. Evdeki yaşanan ve dışarıdaki yaşanan kültür farklılıklarının iki farklı kültürde yetişenler için bazı zorlukları vardır. En önemli zorluksa dil kullanımında yaşanmaktadır. Hollandaca dil öğrenimini önemsemeyen birinci nesil, ikinci neslin de dil öğrenmesini gereksiz bulmuş ve kısıtlamalarla engellemeye çalışmıştır. İkinci nesil Türklerin durumu incelendiğinde hem evde birinci nesil Türklerle aralarında kültür farkı yaşadıklarını hem de dışarda Hollanda kültürüne yabancı olduklarını dolayısıyla farklılıklar yaşadıklarını görmekteyiz.

Bu nesilden gençler kendilerini, ne birinci neslin kendilerine empoze etmeye çalıştıkları 60’lı yılların kültürüne ait hissedebilmişler ne de Hollanda kültürüne sıcak bakabilmişlerdir.

2002 yılında Hollanda hükümetinin çıkardığı uyum yasasıyla Hollandaca dil ve uyum kurslarına katılım zorunlu hale getirilmiştir. Kurslara katılım hem ikinci neslin dil

öğrenimini sağlamış hem de Hollanda kanunları ve eğitim sistemi hakkında bilinçlenmelerine katkı sağlamıştır. Bu şekilde aileler çocuklarının okulları ve eğitimleri hakkında daha ilgili ve bilgili olmuşlardır. Veli toplantılarına katılım, öğretmenlerle istişareler artmıştır. Hollanda toplumuyla iletişim dolayısıyla kültürel etkileşim giderek fazlalaşmıştır.

İkinci nesil Türklerin çocuklarının okul eğitimini ve iyi bir meslek edinmesini daha çok önemsedikleri ve bu yönde teşvik ettikleri bilinmektedir. Üçüncü nesil gençler kendi aralarında olduğu kadar Hollandalı akranlarıyla da arkadaşlık kurmuşlar ve her iki kültürden de etkilenmişlerdir. Burada Hollandaca dilinin kullanımı ve Hollanda kültüründen etkilenme her aile veya gencin kişisel durumuna ve de ilerleyen zaman dilimlerine bağlı olarak farklı derecelerde olmuştur. Örneğin bir ailenin üçüncü nesil kapsamındaki ilk çocuğu kendisinden 10 yaş küçük olan kardeşine oranla Türk kültürünü daha çok benimsemektedir. Ya da başka bir deyişle 10 yaş küçük olan kardeş abisine oranla kendisini daha çok Hollanda kültürüne yakın görebilmektedir.

Bu duruma neden olabilecek en önemli faktör olarak birinci neslin oluşturduğu kültür deformasyonunu düşünülebilir. Birinci nesil Türkler Hollanda'ya göç tarihi olan 60'lı yılların kültürünü esas alırken kendi kafalarına göre de kurallar koyarak yeni bir kültür oluşturmuşlardır ki bu daha sonra ikinci nesille aralarında kültür çatışması veya uyumsuzluğuna yol açmıştır. Birinci ve ikinci nesil Türk toplumu bu karmaşa içinde öz Türk kültürümüzü ve değer yargılarımızı üçüncü nesle aktarmakta zayıf kalmıştır. Türkçe dil kullanımı da aynı şekilde okulda ders görmeden ev içinde kullanılan basit kelime ve cümlelerle sınırlı kaldığı için ve ailelerin farklı yörelerin dilleriyle konuşmalarından dolayı üçüncü nesle sınırlı şekilde aktarılabilmiştir. Bu da ana dili Türkçenin zaman geçtikçe zayıflamasına ve çevre dili olan Hollandacanın ise baskın kullanılmasına neden olmuştur.

Yapılan çoğu araştırma, Avrupa genelindeki Türk çocuklarının Türkçe ana dilinden uzaklaştığını ve daha çok çevre diline uyum sağladıklarını göstermektedir. Hollanda'da Türkçe dil kullanımı üzerine yapılan araştırmalar diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha kısıtlıdır. Bu tez araştırması Hollanda'nın Groningen eyaletinde Appingedam ilçesinde yapılmaktadır. Appingedam, Hollanda'nın kuzeyinde yer alan 11.000 nüfuslu Türklerinse azınlık olarak yaşadığı bir ilçedir.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Bu araştırmada, Türk kökenli göçmen ailelerin çocukları olan üçüncü kuşak gençlerin (9-20 yaş arası) Türk dili ve kültürüne karşı tutum ve farkındalıklarını belirlemek ayrıca Türkçe (ana dili) iletişimde yaşadıkları zorluklar ve geleceğe yönelik (Türkçe) ana dili geliştirme düşüncelerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede gençlerin iki dilliliğe bakış açıları ve içinde bulundukları iki dilli ortamda kendilerin nasıl konumlandıklarını saptamaya çalışmaktır.

Araştırmanın yöntemi iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada literatür araştırmasından oluşmaktadır. İkinci aşamada , nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme yöntemi kullanılarak verilere ulaşılmıştır. Bu şekilde gençlerin duyguları düşünceleri ve iki dilliliği nasıl tecrübe ettikleri hakkında daha detaylı bilgi edinilmiştir. Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınarak kayda alınmış ve daha sonra gençlerin anlatımları bire bir kağıda geçirilerek ana dillerinde kendilerini nasıl ifade edebildikleri ve zorlandıkları yerler incelenmiştir.

Katılımcılar Hollanda'nın Groningen vilayetine bağlı Appingedam İlçesinde yaşayan (9-20 yaş aralığındaki) üçüncü kuşak 11 gençten oluşmaktadır. Araştırma neticesinde gençlerin yaşadığı zorluklar, sorunlar istek ve ihtiyaçları tesbit edilerek bu sorunları giderebilmek veya azaltabilmek için çözüm önerilmiştir.

Bu araştırmanın sonucunu gelecekte verilebilecek Türkçe eğitimi için esas alınıp, gençlerin seviye ve algılarına göre eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda Hollandadaki iki dilli Türkler hakkında yapılan araştırmalara katkı sağlamaktır.

1.3. Problem cümlesi

Bu kuzey Hollanda'da yaşayan azınlık gurubundaki üçüncü nesil Türk gençlerinin Türkçeye karşı tutumları ve görüşleri hakkında daha önce bir araştırma yapılamamıştır. Genellikle Türklerin ve Türk asıllıların yoğun yaşadığı bölgelerde (şehirlerde) bu konu ile ilgili araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Türk toplumun azınlık olarak yaşadığı bölgelerde dil algısı ve bunun 3. kuşak Türk gençlerinde nasıl yaşandığı bir problem durumu ve merak konusu olduğu için bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

1.4. Alt problemler

1. Üçüncü nesilde dil ve kimlik oluşumunda, ailenin göç şekli ve zamanının gençlerin Türkçe öğrenmesinde etkisi nedir?
2. Üçüncü nesildeki iki dilliliğin ana dili gelişimi üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?
3. Ana dilin ve ikinci dilin günlük hayatta kullanımının etkisi nedir?
4. Üçüncü kuşakta Türkçe (ana dili) Türkçe öğrenmede beceri alanı nedir?
5. Türkçe dersi alıp almamanın Türkçeyi konuşmakta etkisi nedir?

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları: Araştırma Hollanda'nın Groningen vilayetine bağlı Appingedam ilçesinde yapılmış olup, bu ilçede yaşayan Türk toplumunu temsil eden 9-20 yaş aralığında 11 iki dilli, üçüncü kuşak Türk gençleriyle sınırlıdır. Araştırmaya katılan gençlerin eşit kız ve erkeklerden olmasına gayret gösterilmiş fakat bazı gençlerin çekimser davranışı neticesinde katılım sayısı 11 ile sınırlı kalmıştır. Katılımcılar 7 kız ve 4 erkek gençlerden oluşmaktadır. Örneklemede yer alan çocukların sözel ifadeleri ses kaydı ve bunu yazılı hale getirilen veriler ve gözlemlerle sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Göç: toplumsal, ekonomik veya siyasal nedenlerle bireylerin ya da toplulukların oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir ülkeye veya yerleşim yerine gitme eylemi.

İki dillilik: İki ayrı dilde konuşabilme ve iletişim kurabilme becerisi.

Kültür: Tarih içinde, toplumsal gelişme sürecinde geliştirilmiş olan maddi ve manevi değerlerin tamamı ile bunları geliştirilmesinde ve gelecek nesillere aktarmada kullanılan, insanın toplum hayatı içinde ve bulunduğu ortamda düzen içinde yaşama ölçüsünü gösteren araçların tamamı, hars, ekin.

Kuşak: Bir toplumun yaklaşık yirmi beş ile otuz yıllık yaş gruplarını meydana getiren bireyler topluluğu, nesil.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURUMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türklerin Batı Avrupa'ya göç şekli ve nedeni

1960'ların başında, Batı Avrupa ülkelerinin II Dünya Savaşı'nın ardından yeniden toparlanmak için daha çok iş gücüne ihtiyaç duymaları sonucunda, bu ihtiyacı karşılamak üzere Türk vatandaşlarının Batı Avrupa ülkelerine göçü başlamıştır.

İşçi akımının düzenli gerçekleştirilmesinin kolaylaştırılması için Türkiye ilk olarak 1961'de Almanya ile daha sonra 1964'te Belçika ve Hollanda ile 1965'te Fransa ile ve 1967'de de Avusturya ile iş gücü anlaşmaları imzalamıştır. Bu şekilde 1974 yılına kadar Türk işçilerin Avrupa'ya göç etmeleri devam etmiştir. Bu tarihten sonra ise Türk vatandaşlarının iş göçü K. Afrika, Orta Doğu, Körfez ülkeleri, Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkelerine yönelmiştir.

2018 yılı verilerine göre 170 ülkede 6 milyonu aşkın Türk vatandaşı yaşamaktadır. Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesinde verilen bilgilere göre, yurt dışında ikamet eden 6 milyonu geçkin Türk vatandaşının yaklaşık olarak 5 milyonu Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır (Perspectif, 2018).

Batı Avrupa ülkeleri Birleşik Krallık, İrlanda, Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dan oluşmaktadır. Bu ülkelerin ortak özelliği, Avrupa'daki geniş sanayileşmiş ülkelere ait olmalarıdır. Çeşitli endüstri dalları gelişmiştir. İngiltere, Hollanda, Almanya ve Belçika'da bol miktarda taş kömürü yatakları ve Fransa'da demir ve boksit yatakları var. Kömür ve demir yatakları ağır sanayiye kurutuyor. Ayrıca son yıllarda Kuzey Denizi'nden petrol çıkarıldı. Nüfus artışı neredeyse yok denecek kadar az. Kişi başına milli gelir çok yüksek. Fransa, Hollanda ve Belçika da tarımda gelişiyor. Belçika, İngiltere ve Hollanda; Amerika Birleşik Devletleri, Afrika ve Güneydoğu Asya'da koloniler kurdular. Sermaye birikimini artırmak için kolonilerde hammadde işleyip sattılar. 17. yüzyılın sonunda sanayi devrimi gerçekleştiğinde, sermaye birikimi ticari faaliyetin artmasında önemli bir faktördü. Ancak, II. Dünya Savaşı neticesinde Batı Avrupa ülkelerinin kolonilerini ve savaşı kaybetmeleri, ekonomilerini şok etmiştir.

Sonuç olarak, Batı Avrupa ülkelerinin iş gücü piyasasındaki boşlukları doldurmak için konuk işçilere ihtiyacı var. Ekonomik nedenlerden ötürü, bu yıl yine Türkiye'den göç etmenin ana nedenleri olarak; tarımda artan teknoloji kullanımı nedeniyle birçok kişinin işsiz kalması, Türkiye'de iş kurma ve rahat bir yaşam sürmek için gereken birikiminin sağlanamaması, yaşam standartlarının iyileşenlerin gözde görülür maddi gelişmeleri gibi durumlar gösterilebilir. Bu ülkelerin misafir işçi çağırırken maksadı, işçi açığı kapandığı zaman bu işçileri ülkelere geri göndermektir. Fakat geçici işçi olarak Avrupa'ya gelen Türk göçmenlerin Avrupa'daki varlığı 1970'lerin başında geçici olmaktan çıkarak uzun süreli bir duruma dönüşmeye başlamıştır. Bu değişimin sebebi bilhassa, 1974 senesindeki petrol krizi sonucu ekonomik durgunluğu takip eden dönemde devletlerin misafir işçi alımını durdurma kararıdır. Daha önce ülkeye gelmiş olanları ise ülkelere geri göndermeye ya da yerel toplumla uyumlarını sağlamak için aileleriyle birleştirme teşebbüsleridir (Akçadağ-Alagöz, 2011).

Son asırda en kapsamlı ve etkileyici Türk göçü, 1960'lı yıllarda başlayarak günümüze kadar halen de devam eden Avrupa'ya yapılan göçtür, diyebiliriz. İlk senelerde tümü erkeklerden oluşan ve neredeyse hepsi de işçi olan Türk toplumunda, her geçen yıl önemli bir yapısal değişiklik oluşmuştur. Aile birleşimleri vesilesiyle kadın ve çocuk sayısı artmış ayrıca yurt dışında yaşayan Türkler çeşitli alanlarda meslek sahibi olarak göç ettikleri ülkelerin, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik hayatına daha çok katılmaya başlamışlardır. Ekonomik alanda ise pek çok Türk vatandaşı işçi durumundan çıkarak işveren konumuna geçmiş bulunmaktadır.

2.2. Batı Avrupa'da yaşayan Türklerin karşılaştığı problemler

Her türlü göçten sonra ortaya çıkan sorunların başında, göç edilen ülkeye uyum sağlama sorununun olduğu söylenebilir. Gelişmiş ekonomik düzeyin sağladığı refah, Avrupa ülkelerini önemli bir göç merkezi konumuna sokmuştur. Göçmenlerden oluşan azınlık gruplar; farklı dinî, etnik ve kültürel kimlikleriyle göç ettikleri ülkelerdeki sosyal ve demografik yapıya etki etmiş ve çok kültürlü bir toplumsal yapının meydana gelmesine neden olmuştur. Ancak farklı kültürden gelen ve değişik sosyal ilişkiye sahip olan insanların yeni ve farklı bir kültürel ortama ve sosyal yapıya uyum sağlamaları her zaman güç olmuştur. Bu süreçte birçok uyum sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunları aşabilmenin tek yolu başarılı bir entegrasyon sürecinden geçmektedir.

Entegrasyon, kültürel bütünleşme ve zenginlik içinde farklı kültürel özelliklerin bir bütün içinde birbirine bağlanması olarak görülebilir. Örneğin bir insanın kendi ana dilini konuşmasının yanında bir başka dili öğrenmesi kültürel yakınlaşmayı ve zenginliği gösterir. Bu durum, kültürel yakınlaşma ve zenginliğin yanı sıra kişilerin farklı kültürlerle hoşgörüyü bakmaları, toplumsal uyumun birlik ve beraberliğin sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda toplumsal uyumu; anayasal düzene, ortak yaşamın temel kural ve ilkelerine dayalı karşılıklı anlayış şeklinde açıklamak gerekir. Bu nedenle entegrasyon, sadece göçmen nüfusu değil toplumun bütününe kapsamlıdır.

Yani göçmenlere ait kurum ve örgütler kadar çoğunluk toplumuna ait tüm kurum ve örgütlerinde bu sürece dâhil olmaları gerekmektedir.

2000’li yılların başında Hollanda, yabancılar için uyum kursları düzenlemeye başlarken Almanya’da bir göçmen ülkesi olduğunu kabul ederek vatandaşlık kanunu değiştirmesine rağmen ancak 2006 yılında uyum kurslarını başlatmıştır.

Fransa’da da 9 Mart 2006 da onaylanan yasa ile bu ülkede yaşayanların tamamına, inançlarına, kökenlerine, cinsiyetlerine sosyal ve sağlık durumlarına bakmaksızın, yeni imkânlar sunma prensibinden yola çıkarak, fırsat eşitliğinin toplumun bütün katmanlarına eşit şekilde tanınması amaçlanmıştır (Akçadağ-Alagöz, 2011).

Uyum sorununa bağlı olarak yurt dışında ikamet eden Türklerin yaşadıkları sorunların başında ilk olarak işsizlik ve dil sorunu gelmektedir. Dil konusu çocukların eğitiminden başlayarak, yetişkinlerin iş bulmalarına kadar, Türklerin içinde yaşadığı topluma uyumundan tutunda Türkiye ile ilişkilerine kadar birçok konuyu kapsayan oldukça önemli bir sorun olarak ilk sırada gelmektedir.

Uyum açısından eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ilkesine dayanarak Türk çocuklarına ana dili, tarih ve kültür eğitimi verilmesi büyük hayati önem taşımaktadır. Küreselleşen dünyada, Türk gençliğinin donanımlı olmaları için hem Türkçeyi hem de bulundukları ülkenin dilini en iyi derecede öğrenmesi çok önemlidir. Türkçe ana dili eğitimi aynı zamanda yaşanan ülkenin dilini öğrenmede faydalı olacaktır.

11 Eylül saldırılarından sonra tüm dünyada, dolayısıyla Avrupa’da Müslümanlara bakış olumsuzlaşmıştır. Avrupa’da büyüyen islamofobiden en çok etkilenen ülkeler olarak Fransa, Hollanda, Almanya ve Avusturya’da İslam a karşı ön yargı ve olumsuz düşünceler

giderek artmaktadır. Buradaki önem arz eden husus bu ülkelerin Müslüman dünyadan göç alan ülkeler olmasıdır.

Avrupa’da öteki konumuna düşen Müslümanlar islamofobi algısı ile ayrımcılığa maruz kalabilmişlerdir. Özellikle EUMC (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi) raporunda bu ayrımcılığa yer verilmiştir.

Avrupalı Türklerin yaşadığı sorun olarak algılanan diğer meseleleri sırasıyla; aile parçalanması, sosyal güvenlik sorunları, çifte vatandaşlık, örgütlenme ve dayanışma eksikliği olarak sıralamak mümkündür.

2.3. Batı Avrupa’da uygulanan dil politikaları ve Türkçe öğretiminin yeri

Batı Avrupa ülkeleri tarafından uygulanan dil politikaları ve Türkiye’nin AB’deki eğitim durumu karmaşık bir konu haline geldi. Bunun nedeni, ana dili öğretimine ilişkin bu kanunların yıllar içinde sürekli değişmesi ve AB ülkeleri arasında ana dili öğretiminde koordinasyon olmaması ve göçmen dili ile ilgili kanun ve direktiflerin yeterli olmamasıdır. Extra ve Gorter’in (2001) belirlemesi: "Almanya ve Hollanda’da Türkçe konuşmak bir zenginlik olarak değil, sosyal uyumun (entegrasyon) önünde bir engel olarak görülüyor." Şeklinde dir. AB ülkelerinin göçmen grupların ana diline yönelik tutumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Batı Avrupa’da Türkçe öğretimini değerlendirmek için bu dillerin öğretimine ilişkin yasaların kısaca tanıtılması gerekmektedir. Birçok Avrupa ülkesi göçmenlerin ana dillerinin öğretilmesi konusunda belirli kararlar almış olsa da bu diller hakkındaki tartışmalar bitmedi. Asıl amaç, göçmen çocuklara misafir muamelesi yapmak ve ülkelerine döndüklerinde uyum güçlükleriyle karşılaşmamaları için ana dillerinde eğitim vermektir. Ancak şu anki durum farklı bir boyut sergilemektedir. Türk göçmenler bu ülkelerde 60 yıldan fazla bir süredir yaşıyorlar, bu yüzden artık ana dilde eğitimin gerekli olmadığı söyleniyor. Ayrıca ana dilinin eğitim aldığı ülkenin milli dilini öğrenmenin önünde bir engel olarak görülmekte ve sergilenmektedir. Aslında iki dil öğrenmek çok önemlidir. Genç kuşak ile ait oldukları toplum arasındaki iletişim ve kendilerini geliştirmeleri için Türkçe öğrenmek çok önemlidir. İkamet edilen ülkenin dilini öğrenmek, akademik başarı elde etmek ve ikamet edilen ülkenin sosyal yaşamında rol oynamak için çok önemlidir. Bu nedenle "ana dilde veya başka bir dilde" karşılaştırma yapmak yanlıştır ve kesinlikle dilbilimsel bir açıklama değildir (Şahin, 2010). Avrupa’daki farklı ülke / bölgeler farklı ana

dil uygulamalarına sahiptir. Hollanda, Norveç ve Danimarka gibi ülkelerde, ana dil eğitimi okullardan tamamen kaldırılmıştır.

Birleşik Krallık'ta ana dilde eğitim, ilgili toplum ve yerel yönetimler arasında çözülmesi gereken bir sorundur. İsveç'te sorumluluk eğitimle ilgili yetkililere aittir. Almanya'da (belirli ülkeler / bölgeler dışında), Fransa, İsviçre, Avusturya, Lüksemburg ve Belçika'da, ana dil eğitiminin sorumluluğu gönderen ülkeye aittir. Türkçenin ikinci dil ortamında yaşayabilmesi ve üçüncü ve sonraki kuşaklara aktarılabilmesi için donanımlı bir organizasyona sahip olmak gerekiyor. Ancak 70. göç yılına yaklaşıyor olsak bile hala donanımlı bir organizasyondan söz etmemiz mümkün değildir. Çeşitli sahalarda hizmet vermekte olan dini ve sosyal kurumlar bulunmasına rağmen, henüz Türkçe öğretimini ve kullanımını teşvik eden nitelikli kurumları tam olarak oluşturmamışlardır. Batı Avrupa ülkeleri, ilk göçmen kabul ettikleri dönemde okullarda düzenli ve kaliteli Türkçe öğretime önem vermemiş ve desteklememişlerdir. Türkçe kurslarında geçirilen süre haftada birkaç saatten fazla değildir. Kursun düzenlendiği alan, normal sınıf ortamından uzakta, öğretim için kullanılmayan herhangi bir yer olabilir: örneğin, öğretmenin odasının bir köşesi.

Hollanda hükümeti, 1998-2004 yılları arasında ana dili eğitimi sorumluluğunu yerel yönetimlere yükleme yoluna gitmiş böylece ana dili eğitiminin yürütülmesi belediyelere verilmiştir. Bu uygulama bazı sorunları ortaya çıkarmıştır.

İlkokul 1. ve 4.sınıflarında verilen ana dili eğitimi okul saatleri içinde ve okulda verilebilecekken 5. ve 8. sınıflar ana dili eğitimi okul saati dışında ve okul binası dışındaki kurumlarda alabileceklerdir. Bakanlık derslerin düzenlenme saati ve yer seçimini belediyelere bırakmıştır. Belediyeler ana dili eğitiminin gerekliliğini araştırmak için Türk ailelere mektup göndererek çocukları için ana dilde eğitim isteyip istemediklerini sormuştur. Ancak Türk velilerin büyük çoğunluğunun yeterli dil bilmemelerinden dolayı mektubu anlayamamış dolayısıyla çocukları için ana dili eğitimi talebinde bulunamamışlardır. Buna binaen çoğu belediyelerde talep yok gerekçesiyle ana dili eğitime son vermişlerdir.

Bazı ders verilmesi onaylanan belediyelerde ise verilecek eğitimin içeriği, amaçları ve elde edilen başarının nasıl değerlendirileceğine ilişkin konularda hiçbir kural, ölçü belirlenmemiştir. Ayrıca ana dili eğitiminin okul saatlerin dışında verilmesi kuşkusuz ailelerde büyük rahatsızlık yaratmıştır.

Kısacası Hollanda'nın göçmen dillerinin eğitimi hususunda oldukça ihtiyatlı olduğu görülmüştür. Gerek politikacılar gerek se eğitim politikalarını geliştirenler ana dili eğitiminin ülkenin sosyal bütünlüğünü olumsuz etkileyeceği düşüncesindedirler.

Nihayetinde, Hollanda hükümeti 11 Eylül'ün de yol açtığı yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtı politikanın etkisi altında kalmasıyla ana dili derslerini 1 Ağustos 2004 tarihi itibarıyla kaldırmıştır. Buna neden olarak ta ana dili derslerinin toplumsal bütünleşmeye olumsuz etki yaptığı gerekçe gösterilmiştir.

Ancak Hollandalı dilbilimciler, Hollanda kamuoyuna bu kararın yanlış olduğunu ve ana dili öğreniminin entegrasyonu bilhassa desteklediğini söylemişlerdir.

Öte yandan, Türk toplumu müfredattan ana dilin çıkarılmasından memnuniyetsizliğini dile getirmemişlerdir. Türk âlimler "Türkçe için el ele" hareketini başlatmıştır. Bu hareket halkın desteğini almış ve "Hollanda Türk Eğitim Vakfı" kurulmuş ve kurumsallaşmıştır.

Vakıf, binlerce çocuğa Türkçe kursları vermiş, ancak tüm çocuklara yetişememiş, nitelikli Türkçe öğretmeni bulmada yaşanan zorluklar nedeniyle vakfın faaliyetleri kısıtlanmıştır (Yağmur, 2010).

2.4. Türklerin Hollanda'ya yerleşimi ve tarihsel gelişimi

1960'lı yıllarda Hollanda'ya gelen Türk işçilerin çalışma sebepleri kısa bir süre içinde yeterli miktarda gelir elde edip ülkelerine geri dönebilmektir. Kazandıkları para ile geride bıraktıkları ailelerine ev veya bir araba ve hayatlarını devam ettirecek kadar para biriktirmek istemişler. Lakin ilerleyen dönemde aile birleşimi kanunuyla Türkiye'de yaşamakta olan aile bireylerini eş ve çocuklarını yanlarına getirebilmişlerdir. Bu durum Türk gurbetçilerin Hollanda'da uzun süreli yerleşime geçmesine vesile olmuştur.

Hollanda'ya ilk yerleşen Türk işçiler ve aileleri Türkiye'ye geri döneceklerine inandıkları için Türk kültürüne bağlı kalmayı ve korumayı önemsemişlerdir. Bu nedenle kendi aralarında kapalı bir grup gibi yaşamışlardır. Hollandaca dil öğrenimi çok fazla önemsenmemiştir. Daha çok erkeklerin gittiği Türk cemiyeti olarak adlandırılan bir kahvehane ve cami (ibadethane) olarak kullanılan küçük bir yer insanların toplu olarak buluştukları alanlar olmuştur. Erkekler çalışmakta, bayanlar ise kendi aralarında misafirliklerle vakit geçirmişlerdir. Herkes herkesi bilmekte ve yabancı bir ülkede kendi kültür, örf ve âdet geleneklerini de korumak amacıyla sosyal kontrol en üst seviyede

tutulmuştur. Bu durum birinci nesil Türklerin kendilerini geliştirmelerine engel olmuştur. Öyle ki Türkiye’de ki gelişimleri de takip edememişler ve göç tarihi olan 60’lı yılların kültürüne ve yaşantısına 90’lı yıllarda da devam etmişlerdir.

İkinci nesli oluşturan, Hollanda’da doğup büyüyen veya evlilik yoluyla Türkiye’den Hollanda’ya gelen gelin ya da damatlar ki ithal gelin ve ithal damat olarak nitelendirilmişlerdir, iki dilliliği ve kültür farkını daha çok yaşamışlardır.

Bir yanda kapalı bir ortamda dış dünyayla mümkün olduğunca az iletişimde olan ve sosyal kontrolün yoğun yaşandığı Türk toplumu diğer yanda diline ve kültürüne yabancı oldukları ama toplumun içinde bir yer edinmek, bir iş edinmek isteyen ve yaşadığı ülkenin dilini kültürünü öğrenmek anlamak isteyen ithal gelin ve damatlar bulunmaktadır.

Ya da okula başlayarak evden çok farklı başka bir ortamla, farklı bir dille, değer ve yargılarla karşılaşan çocuklar (Göksu, 2019).

Birinci neslin baskıcı ve kontrolcü tutumu, farklı beklentileri hem ailede nesiller arası sorunlara yol açmış hem de ikinci neslin yaşadıkları ülkenin dil ve kültürünü öğrenerek, ‘Ben de bu toplumda varım ve benim değer ve yargılarımda bunlar.’ şeklinde kendini ifade edebilmesi ve toplumda yer edinebilmesini zorlaştırmış veya geciktirmiştir. Birinci ve ikinci nesil arasında yaşanan kültür çatışmasında iki nesil arasındaki eğitim seviyesindeki farkın da bir rolü olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki birinci nesil ilkököl mezunu ve okuma yazma seviyesinde iken Türkiye’den gelen ikinci nesil genel olarak lise mezunu gençlerden oluşmaktadır. Hollanda’da büyüyen ve okula başlamalarıyla Hollanda toplumu dili ve kültürüyle tanışan Türk çocuklarda, birinci nesilden oluşan ailelerinin kültürlerini ve çocuklarını kaybetme korkularından dolayı baskılardan nasiplerini almışlardır. Örneğin ilkökölü bitiren çocuklar çoğunlukla ortaokula gönderilmemiş, kız ve erkek çocuklar için açılmış yatılı Kuran kurslarına gönderilmişlerdir. Birkaç sene bu kurslarda eğitim gören gençler 19-20 yaşlarına geldiklerinde fabrikalarda işçi ya da araba tamircisi olarak işe başladıktan sonra aynı çevrede yetişen veya Türkiye’den tanıdıkları bir kızla evlendirilmişlerdir. Kızlarda da durum aynıdır fakat kızlardan iş bulup çalışmaları yerine, evlenip iyi bir ev kadını olmaları beklenmiştir. Genelde bu tutum göçle birlikte Anadolu’nun kırsal bölgelerinden gelen ve erkeğin egemenliğini savunan gelenekten kaynaklanmaktadır.

Bu şekilde ikinci nesle kültür aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu süreç yazıldığı gibi kolay yürümemiş ve her ailede farklı derecede de olsa ebeveynler ve çocukları

arasında düşünce görüş ayrılığına dayalı çatışmalar, farklı ihtiyaçlar ve beklentiler, iki farklı kültür arasına sıkışma ve aidiyet hissi sorunları ortaya çıkmıştır.

Her ülkenin kendi dili, iletişim yöntemi ve değer yargıları farklıdır. Evde yaşanan ve dışarıda yaşanan kültür farklılıklarının, iki farklı kültürde yetişenler için çeşitli zorlukları vardır. En önemli zorluksa dil kullanımında yaşanmaktadır. Hollandaca dil öğrenimini önemsemeyen birinci nesil, ikinci neslin de dil öğrenmesini gereksiz bulmuş ve kısıtlamalarla engellemeye çalışmıştır. İkinci nesil Türklerin durumu incelendiğinde hem evde birinci nesil Türklerle (ebeveyn veya kayınvalide-baba) aralarında kültür farkı yaşadıklarını hem de dışarda Hollanda kültürüne yabancı olduklarını dolayısıyla her iki tarafa karşı aidiyet sorunu yaşadıklarını görmekteyiz. Bu nesilden gençler kendilerini, ne birinci neslin kendilerine empoze etmeye çalıştıkları 60'lı yılların kültürüne ait hissedebilmişler ne de Hollanda kültürüne sıcak bakabilmişlerdir (Kural, 2019).

2002 yılında Hollanda hükümetinin çıkardığı uyum yasasıyla Hollandaca dil ve uyum kurslarına katılım zorunlu hale getirilmiştir. Kurslara katılım hem ikinci neslin dil öğrenimini sağlamış hem de Hollanda kanunları ve eğitim sistemi hakkında bilinçlenmelerine katkı sağlamıştır. Bu şekilde aileler çocuklarının okulları ve eğitimleri hakkında daha ilgili ve bilgili olmuşlardır. Veli toplantılarına katılım, öğretmenlerle istişareler artmıştır. Hollanda toplumuyla iletişim dolayısıyla kültürel etkileşim giderek fazlalaşmıştır. Bu da ikinci nesil Türklerin çocuklarının eğitimini ve iyi bir meslek edinmesini daha çok önemsemelerine ve bu yönde çocuklarını teşvik etmelerine neden olmuştur.

Üçüncü nesil gençler kendi aralarında olduğu kadar Hollandalı akranlarıyla da arkadaşlık kurmuşlar ve her iki kültürden de etkilenmişlerdir. Burada Hollandaca dilinin kullanımı ve Hollanda kültüründen etkilenme her aile veya gencin kişisel durumuna ve de ilerleyen zaman dilimlerine bağlı olarak farklı derecelerde olmuştur. Örneğin bir ailenin üçüncü nesil kapsamındaki ilk çocuğu kendisinden 10 yaş küçük olan kardeşine oranla Türk kültürünü daha çok benimsemektedir. Küçük kardeş ise kendisini daha çok Hollanda kültürüne yakın görebilmektedir. Bu duruma neden olabilecek en önemli faktör olarak birinci neslin oluşturduğu kültür deformasyonunu düşünülebilir. Birinci nesil Türkler Hollanda'ya göç tarihi olan 60'lı yılların kültürünü esas alırken kendi kafalarına göre de kurallar koyarak, yeni bir kültür oluşturmuşlardır ki bu daha sonra ikinci nesille aralarında kültür çatışması veya uyumsuzluğuna yol açmıştır. Birinci ve ikinci nesil Türk toplumu bu karmaşa içinde öz Türk kültürümüzü ve değer yargılarımızı üçüncü nesle aktarmakta zayıf

kalmıştır. Türkçe dil kullanımı da aynı şekilde okulda ders görmeden ev içinde kullanılan basit kelime ve cümlelerle sınırlı kaldığı için ve ailelerin farklı yörelerin dilleriyle konuşmalarından dolayı üçüncü nesle en asgari şekilde aktarılabilmektedir. Bu da ana dili Türkçenin zaman geçtikçe zayıflamasına ve çevre dili olan Hollandacanın ise baskın kullanılmasına neden olmuştur. Üçüncü kuşak Türklerde görülen durum da bir nevi arada kalmışlığı göstermektedir. Bir taraftan ailelerinin sahip olduğu kültür diğer yandan yasadıkları toplum tarafından dayatılan yaşam şekli arasında kalmışlardır (Çelik, 2008).

Batı Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalar, Avrupa'daki Türk çocuklarının Türk ana dilinden uzaklaştığını ve giderek çevre diline uyum sağladığını gösteriyor. Almanya'da yapılan bir çalışmada Türk öğrencilerden kendi kimliklerini tanımlamaları istenmiş ve grubun 8/7'si kendisini Alman olarak tanımlamıştır (Aksoy, 2010). Çelik (2008), başka bir çalışmada da dikkat edilmesi gereken hususun üçüncü kuşağın evinde bile Türkçe konuşmaması olduğunu ve Türkçenin yabancı dil olarak kabul edildiğini söyledi. Yine bu çalışmalarda, üçüncü kuşak gençlerin din hakkında hiçbir şey bilmediklerini, zaman zaman cuma günleri birbirleriyle tanışmak için namaz kıldıklarını ve din ile çok az temas ettiklerini belirtmişlerdir (Çelik, 2008). Diğer Avrupa ülkelerine göre Hollanda'nın Türkçe kullanımı konusunda daha sınırlı araştırmaya sahip olduğu görülmektedir.

2.5. Hollanda hakkında genel bilgi

Batı Avrupa'daki yaşayan Türk toplulukların çoğunlukta bulunduğu ülkelere bakıldığında üç ülke dikkat çekmiştir. Bunlar; Almanya, Fransa ve Hollanda 60'lı yıllarında Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün de etkisiyle en çok Türk nüfusun bulunduğu ülke Almanya'dır. Almanya'da yaklaşık 3 milyon Türk yaşamaktadır. Bunlardan bir bölümü Alman vatandaşlığına geçmiştir. İkinci sırada Fransa yaklaşık 800 bin civarında Türk vatandaşıyla bulunmaktadır. Fransa'ya gelen vatandaşlarda aynı sebeplerden dolayı bu ülkede yaşamlarına devam etmişlerdir. Batı Avrupa'da 400 bin civarında Türk'ün yaşamakta olduğu ülke Hollanda'dır. Hollanda'da bulunan Türklerin bu ülkeye yerleşme sebebi ise Almanya ve Fransa'daki Türkerlerinkinden farklı değildir. Bu ülkelerde ikamet eden Türklerin ortak özellikler ise işçi göçü ile başlayan ve sonra yerleşime geçen hayatlarıdır.

Hollanda bir Kuzey Batı Avrupa ülkesidir. Ocak 2019'a dayalı verilere göre nüfusun 17,2 milyon olarak belirtilmiştir. Başkenti Amsterdam fakat hükümet merkezi Lahey'de

bulunmaktadır. Hollanda denizaşırı bir ülkedir ve Karayipler'de de toprakları vardır. Almanya ve Belçika komşu ülkelerdir. Hollanda topraklarının çoğu deniz seviyesinin %38 altındadır ve ülkede birçok köprü ve kanal vardır. Bu makaledeki araştırma, Hollanda'nın Groningen'in Appingedam bölgesinde yapıldı. Appingedam (Appingedam), Hollanda'nın kuzeyinde 11.000 Türk'ün azınlık olarak yaşadığı bir bölgedir.

2.5.1. Nüfus ve işgücü yapısı

Hollanda nüfusu 2018 itibariyle, 17,2 milyonluk Hollanda nüfusunun %80'i Hollandalı ve %20'si etnik azınlıklardır. 3,3 milyon göçmen arasında en büyük grup yaklaşık 404.000 ile Türklerdir. Ardından Fas, Surinam ve Endonezya halkları geldi.

Tablo 1

Hollanda'da Yasayan Toplum ve Oranı

Kökenler	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%
Hollanda	13235405	78,3	13226829	77,9	13218754	77,4	13209225	76,9
Türkiye	396555	2,4	397471	2,3	400367	2,3	404459	2,4
Fas	380755	2,3	385761	2,3	391088	2,3	396539	2,3
Endonezya	369661	2,2	366849	2,2	364328	2,1	361594	2,1

(Butter, 2019)

Hollanda, Dünya genelinde Nüfus yoğunluğu en çok olan Ülkelerden birisidir. Nüfusun en yoğun olan şehirler sırasına göre; Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven ve Tilburg' tır.

2.5.2. Coğrafi Yapısı

Hollanda, Ren, Maas ve Schelde nehirlerinin deltasında kurulmuş 41.526 km² yüzölçümünde küçük bir ülkedir. Bu üç nehrin ise toprakların %32 sini tarım için kullanan Hollanda için önemi büyüktür. Hollanda yüz ölçümünün (%18) su ve kanallardan oluşmaktadır. Coğrafi yapı olarak düz bir araziye sahiptir ve topraklarının yarısından daha çoğu deniz seviyesinin altında bulunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

2.5.3. Tarım

Hollanda’da Tarım ürünlerinde en çok tarım ihraç edilen ürünler; Patates, şeker pancarı, buğday ve tahıllardır. Bu ürünlerden büyük oranda dış gelir sağlanmaktadır. Hollanda’nın diğer gelir kaynaklarından biri ise çiçek üreticiliğidir. Dünya’da en büyük çiçek üretici ülkeleri arasında yer almaktadır. Özellikle süt ve süt ürünleri üretimiyle tanınmaktadır. (Congar, 2018)

2.5.4. Ekonomi

Hollanda’nın ekonomisi güçlüdür. Tarım, endüstriyel ürünler, nakliye ve bankacılık Hollanda ekonomisinin temel itici güçleridir ve uzun yıllar boyunca Avrupa ekonomisindeki en gelişmiş ülkelerden biri olmuştur. Hollanda, dünyanın en çok ihracat yapan ilk on ülkesinden biridir. Ekonomik alanda 16. sırada bulunmaktadır (Hollanda Konsoloslugu, 2018).

2.5.5. İklim

Hollanda’da deniz iklimi hüküm sürmektedir. Bundan dolayı ılıman bir iklimi vardır. Ülkede en önemli şehirler ise: Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Eindhoven, Groningen, Harlem, Lahey ve Amsterdam’dır. Konumu nedeniyle değişken hava koşullarının yaşanabildiği bir ülkedir. Hollanda’da aynı gün içinde birkaç kez güneşli ve yağışlı hava yaşanabilmektedir.

2.5.6. Dini inançlar

Dini gruplar: Halkın %51’i 2017 itibarıyla kendini bir dine ait hissetmediği belirlerken en yaygın dini inanç %24 ile Katoliklik ve %15 ile Protestanlık %5 ile Müslümanlık olarak görülmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

2.5.7. Önemli siyasi partiler

Hristiyan Demokratlar (CDA), Demokrat Parti (D’66), Yeşiller (GL), Sosyalist Parti (SP), İşçi Partisi (PvdA), Hristiyan Birliği (CU), , DENK, Demokrasi için Forum (FvD), Liberal Parti (VVD), Hayvanlar Hakları Partisi (PvdD)

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, AGİT, NATO, Avrupa Birliği, OECD (Hollanda Konsolosluğu, 2018)

2.5.8. Türklerin istihdam edildikleri bölgeler

Hollanda’da sanayi bölümünde en çok çalışan işçiler, Batı Avrupa’ya göç yoluyla gelen Türklerdir. Bu ülkede Türklerin 1972 yılı ve sonrasına istihdam etmiş bölgelere bakıldığında %23’nün Hollanda’nın güneyine yerleştiği görülmüştür. Bu bölgenin dışında Türkler, Kuzey Brabant (%16,6), Gelderland (%15,9), Kuzey Hollanda (%15,8), Overijssel (%15,2), Utrecht (%7,3), Limburg (%3,5), Groningen (%0,9), Zeeland (%0,5), Friesland (%0,3), Drenthe (%0,1) bölgelerinde istihdam edilmişlerdir (Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973).

Günümüze Hollanda’da yaşayan Türklerin en yoğun yaşadığı şehirler şunlardır: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag ve Utrecht şehirlerinde yaşamaktadırlar (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

2.6. Batı Avrupa’da Türkçe öğrenimine yönelik araştırmalar

Batı Avrupa’da Türkçe öğretimini ölçmek ve değerlendirmek amaçlı yapılan Araştırmalar ve neticeleri için zaman zaman araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar neticesinde Avrupa’daki hâkim görüşün azınlık dillerinin eritilmesi yönünde geliştiği görülmüştür. Extra ve Verhoeven’in (1993)’in belirtmek istedikleri gibi; ‘Hollanda’da ikamet eden etnik azınlıkların ana dillerini geride bırakarak tek Hollandaca konuşmalarına yöneliktir. Göçmen çocukların ana dillerini öğrenmenin yerine enerjilerini sadece Hollandaca öğrenmeye harcamalıdır’. Bu anlayışa göre de iki dillilik bir zenginlik değil. Sosyal bütünlüğü olumsuz etkileyebilecek bir sorun olarak algılanmaktadır.

Boeschoten, Dorleijn ve Leezenber (1993), Batı Avrupa hükümetlerin ve eğitim politikası geliştirenlerin açık bir şekilde ana dilli eğitime ve farklı kültürlere olumlu bakmadığını belirtmiştir.

Türkçenin statüsünün Batı Avrupa’da düşük olmasından söz edilmektedir. Türk göçmenlerin çoğunluğunun kırsal bölgeden gelmiş olması ve eğitim düzeyinin düşük olması, ayrıca bulundukları topluma uyum sağlamakta güçlük çekmelerinin bu durumda etkili olduğu da bilinmektedir. Ancak Gogolin’e göre (1998) güç ve yasallık açısından

Türkçenin kolay anlaşılamayan bir güçlülüğü de söz konusudur. Türkçenin çocuklar arasında hatta ana dili Türkçe olmayan çocuklar arasında yüksek bir statüye sahip olduğunu belirtmiştir.

Türk çocukların okul başarısını ölçmeye yönelik yapılan araştırmalar (Verhallen ve Schoonen, 1993; Klatter-Folmer, 1996), Türk çocuklarının genelde daha az başarılı olduklarını göstermektedir. Tesser (1993) ve Mulder (1996) de Türk çocuklarının diğer göçmen çocuklara göre daha az başarılı olduklarını çalışmalarında belirtmişlerdir.

Verhallen ve Schoonen (1993) tarafından yapılan çalışmada ise Türk çocuklarının okul başarısının düşük olmasının nedenini zayıf kavram gelişiminden dolayı olduğu öne sürülmüştür. Yapılan araştırmalarda Türk çocukların Hollandacasının, Hollandalı çocuklara göre çok daha geride olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların yaşı büyüdükçe aradaki farkın azalması beklenirken, araştırma sonuçları farkın daha da açıldığını göstermiştir.

Verhoeven ve Vermeer (1989) ve Klatter-Folmer (1996) ise çalışmalarında, Türkçe ve Hollandaca becerilerin çocukların ileriki yıllarda gösterebilecekleri akademik başarılarıyla eş orantılı olacağını belirtmiştir. Hollanda'daki bu durum diğer Avrupa ülkelerinde de benzer bir görünüm sergilemektedir.

Avrupa'daki Türk çocukların Türkçe öğrenimine yönelik yapılan pek çok çalışmada ortaya çıkan ortak sonuç; Türkçenin ikinci dil ortamında öğrenilme nedenleri sıralandığında Türk çocuklarının Türkçe dil becerilerini geliştirerek ana vatandaki eş dost ve akrabalarla iletişim kurabilme istekleri olduğu görülmektedir. Ayrıca Türk oldukları için, dilin kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğu için, kültürleri hakkında kapsamlı bilgi edinmek istedikleri için, gibi ortak düşüncelerle Türkçe öğrenmek istedikleri de belirlenen gerekçelerdir. Fakat hiçbir çalışmada meslek veya iş bulma amaçlı bir neden belirtilmediği de görülmüştür.

Bu tür çalışmaların ilginç bir sonucu Türkçe dersine devam eden öğrencilerle devam etmeyenler arasında büyük farklılıklardır. Çünkü devam eden ve Türkçe dersi alanlar olaya bir milli benlik meselesi olarak bakarken devam etmeyen ve Türkçe dersi almayanlar ise Türkçenin, kimliklerinin bir parçası olamayacağını savunmaktadır.

Almanya'da yaşamakta olan Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonu üzerine yapılan araştırmaya bakıldığında kuşaklar arasında farklar ortaya çıktığı görülmektedir. Alman kültürünün benimsenme düzeyi ile Türk kültürünün sürdürülme düzeyinin kuşaklar arası

karşılaştırmasında, birinci kuşak Türk göçmenlerin ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlere akışıyla Türk kültür düzeyinin sürekli gerilemesi ve Alman kültürünün benimsenmesi sonucuna varılabilir. Özellikle üçüncü kuşaktan sonra Türk kültürünün benimsenmesinin büyük ölçüde azaldığı tespit edilmiştir (Şahin, 2010).

2.7. Ana dili ve kimlik oluşumu

Bir toplumun konuştuğu dil sadece o toplumun iletişimini sağlamak amacıyla değil o toplumun kimliğini, özünü oluşturmaktadır. Ana dil bir toplumun öz değeridir ve kişiye ait olma ve aynı değerlere sahip olma hissi verir. Dil geçmişin kültürel zenginliklerine günümüz ve gelecek kuşaklara aktaran en önemli araçtır. Eğer bir dil kaybolursa o dille bağlantılı olan tüm kültürel değerler, gelenekler ve görenekler, değer yargıları da kaybolur. Bir dilin gelişmesi için birçok bilimsel, eğitimsel ve sosyal-kültürel alanda kullanılması gerekir. Hollanda’da hâkim dil her alanda kullanılan Hollandaca olduğundan dolayı genç kuşakların ana dillerini öğrenebilmesi için özel dil planlaması yapılması şarttır. Ancak buna karşın Hollanda’da ana dili karşıtı gelişmeler olmuştur.

Bunun için Hollanda’da gösterilen nedenlerden birisi, göçmen çocuklarının, Hollandalı yaşıtlarına göre Hollandacayı çok daha düşük seviyede kullanmaları, dolayısıyla da büyük bir kısmının düşük seviyeli meslek okullarına gittiği yöndedir. Fakat bunu yaparken Üniversite mezunu Hollandalı ailelerin çocukları ile işçi kökenli Türk ve Faslı ailelerin çocuklarını aynı kefeye koyup kıyaslandığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik statü ve ana babanın eğitim düzeyi, çocuğun okuldaki başarısını belirleyen önemli etkenlerden biridir. Eğer Hollanda işçi çocuğu ve Türk işçi çocuğu kıyaslanırsa ortada bir fark olmadığı anlaşılır. Yapılan araştırmalarda Türk anne ve babaların eğitim düzeyinin diğer gruplara oranla çok düşük olduğu ve bu durumun çocukların okul başarılarında yansıdığı görülmektedir. Türk toplumunda eğitim alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların bu konuda titizlik göstermesi ve Türk çocuklarının eğitimde başarılarını artırmak için gerekli çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Anne- babası tarafından desteklenmeyen ve kaderine bırakılan çocukların eğitim hayatında başarısız olma ihtimalleri yüksektir.

Dolayısıyla iş piyasasında alt tabakada yer almaya mecbur kalacaklardır. Bu olumsuz tablonun olumluya çevirmenin tek yolu veliler arasında eğitim bilincinin yükseltilmesidir. Hollandaca becerilerinin artırılması için de ana dilinin iyi düzeyde olması gerekmektedir.

Ana dilde iyi bir düzey yakalayamayan çocuk ikinci dilde geri kalmaya mahkûm olduğu bilimsel araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır.

Yıllar önce Hollanda'da okul öncesi eğitime yönelik olarak ebeveynlerin eğitildiği 'Opstap Opnieuw' adında bir program uygulanmıştır. Bu programın ilk sonuçları çocukların hem ana dilinde hem de Hollandacalarında ilerleme kaydettiğini göstermiştir. Programdan edinilen bulgulara göre bireyin başarısında; ana-babanın almış olduğu eğitimin önemi ve ana dili öğreniminin, ikinci dil Hollandaca öğrenimine olumlu etki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Okul öncesi ve ilkokul dördüncü sınıfta kesinlikle ana dillerinden yararlanmalıdırlar. Bunun için yeterli malzemeye gereklidir. Hollanda eğitim camiası, siyasi kaygılar dışında bu amaçla kaynak ayırmak istemiyorsa Batı Avrupa'da faaliyet gösteren Türk kurumları destekleyemezse bu tür materyalleri Türk devletinin desteğiyle hazırlamak faydalı olacaktır. Ancak bu, Avrupa'da yerleşik Türk aileleri ve kurumları tarafından desteklenmelidir. (Extra ve Yağmur, 2004).

2.8. Kimlik ve dilin Batı Avrupa'da tarihsel gelişimi

Yaşanan göçün ardından çalıştıkları ülkelere yerleşmeleriyle birlikte göçmen Türk vatandaşların farklı bir kültürle karşılaşmaları ve daha sonra bu duruma alışmaları belli bir süreç almıştır. Bu süreç Batı Avrupa'da, özellikle Almanya'da yapılan araştırmada birinci kuşaktan üçüncü kuşağa kadar ele alınmıştır. Bu kuşakların yaşadıkları ülkeye uyum sağlamaları kültürel ve dilsel açıdan (etkiden dolayı) oldukça zorlu geçtiği ifade edilmektedir.

İlk gelen göçmenler birinci kuşağı temsil eden Türklerdir ve Batı Avrupa ülkeleri tarafından geçici işçi olarak görülmektedirler. Bu nedenle bu geçici işçilere uyum politikası uygulanmasına gerek duyulmamıştır. O dönemde okullara giden yabancı çocuklara da aynı gözle bakılmıştır. Gelen göçmenlerin ülkelerine geri dönecekleri düşünüldüğünden, oluşabilecek geçici sorunlar için geçici geçici çözümler uygulamaya çalışılmıştır.

Bu kuşaktaki bireyler bulunduğu ülkenin dilini bilmediği, çevresini tanımaması ve kültürüne yabancı olması sebebiyle, evden işe, işten eve gidip gelmişlerdir. Yabancı çevreyle neredeyse hiç muhatap olmadıkları için, ana dillerini ve ağız özelliklerini korumuşlardır (Bekâr, 2016). Bu kuşaktan bireylerin çoğu kendini günümüzde hala

gurbetçi olarak adlandırmaktadırlar. Kendilerini halen işçi olarak görmektedirler. Onları ülkeye bağlayan etken ise Almanya’da ve Hollanda’da yaşayan evlat ve torunlarıdır.

En çok kültür ve dil çatışması yaşayan kuşak ikinci kuşaktır. Kendileri arkadaş çevresinde ve okulda evlerinde yaşadıkları kültürden farklı bir kültür ve ortam ile karşılaşmışlardır. İkinci kuşağın kültür ve dil çatışması yaşanmasının sebebi kişilerin aile içinde Türkçe, okul ve arkadaş ortamında ikinci dili konuşmalarıdır. Bu çatışmanın sonucunda ikinci kuşakta kendilerini adlandırmada farklılıklar ortaya çıkmıştır. İkinci kuşakta göçmenlerin büyük bir çoğunluğu kendilerini gurbetçi olarak görürken, bir kısmı da bulundukları ülkenin vatandaşı olarak görmeye ve kendilerini Avrupa Türkleri olarak adlandırmaya başlamışlardır (Bekar, 2016).

Batı Avrupa’yı da temsil eden Almanya’da Türklerin ana diline yönelik yapılan araştırmada üçüncü kuşağın ikinci kuşağın yaşadığı çoğu sıkıntıları yaşamadığı sonucu ortaya çıkmıştır (Bekar, 2016). İkinci kuşak kültürel uyumsuzluğa daha ılımlı yaklaşımda bulunmuş ve olgunlukla karşılaşmıştır. Ancak aile büyükleri tarafından gösterilen bu ılımlılık üçüncü kuşak bireyleri tarafından gösterilmemesi, Türk kültürünün ve Türkçenin daha az önemsenmesine ve ikinci plana itilmesine yol açmıştır.

Ayrıca bazı üçüncü kuşak bireylerinin Türkiye’yi görmeden yetişmelerinden dolayı da birinci dillerinin yaşadıkları ülkenin dili olmaya başladığı dikkat çekmektedir.

Hollanda’daki Türk kökenli insanların içinde, kendi kabuğunda yaşayanların giderek azaldığı, özellikle üçüncü kuşak bireylerinin genel eğiliminin Hollanda toplumuna yönelik olduğu ve toplumla ortak bir yaşam içerisinde olmaya yönelik çaba sarf ettikleri görülmektedir.

Bu çabalarının yanı sıra Türklerin kendi kimlikleri ile Hollanda’da var olma istekleri, asimile olarak değil de kendi kültürel değerlerini muhafaza ederek Hollanda toplumu ile bütünleşme çabası içerisinde oldukları görülmektedir (Küçükcan, Kocabıyık ve Güngör 2004).

Türk dil bilimci ‘Doğan Aksan’ ana dilinin öneminden şöyle bahsetmektedir: ‘ana dili aileden ve daha sonra da ilişkili bulunan en yakın çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve kişinin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir. Ana dili bir toplumun geçmişten geleceğe tüm değerlerini içinde barındırır. Ana dili bir çeşit o milletin kimliğidir. Millet olma bilinci ancak ana dilinin en iyi şekilde muhafazasıyla ve sonraki nesillere aktarılmasıyla gerçekleşebilir. Biz, dünyayı ana dilimizin penceresinden görür,

ana dilimizin kavramlarıyla evreni şekillendiririz.” (Aksan, 2000). Ana dilinin önemini söyle özetlemiştir: ‘milleti millet yapan, millet yaptıktan sonra millet olarak kalmalarını sağlayan, kültürü ve değerleri gelecek kuşaklara aktaran ana dilidir’ (Bekâr, 2016)

Doğan’a göre (1996) sosyalleşme; bireyin doğumundan itibaren süreç olarak içinde yaşadığı, toplumun üyeliğini kazanmasında geçirdiği aşama iken, İçli’ye göre (2002) kuralların, değerlerin, tutum ve davranışların, uygulamaların öğrenilmesi, öğrenilenlere uygun davranılması ve böylece toplum içinde bir kişilik, benlik kazanılması süreci olarak tanımlamaktadır. Fakat her ikisi de bu sürecin geçtiği ortama yönelik bir bildirime değinmemiştir.

Türk gençlerinin sosyalleşme ortamı, yabancı olarak yaşadıkları bir ülkede olduğundan dolayı sosyalleşme süreci sıkıntılı ve problemlidir. İçinde bulundukları toplumun değer yargıları ile ailelerin değer yargıları büyük farklardan oluşmakta ve bu durum da Türk gençlerinin temel sorunudur (Ültanır, Ültanır, Canbolat ve Uyanık, 2004). Bu temel sorun gençlerin sosyalleşmesinde aile içi ve çevresel sosyalleşme, iki farklı kültürün karşı karşıya geldiğini ifade etmektedir.

2.9. İki dilliliğin ana dili gelişimi üzerinde etkisi

İki dillilik günlük yaşamda iki dili birden kullanarak iletişim kurma yeteneğini ifade etmektedir. Farklı ülkelere ait olan kişilerin birbirleriyle evlenmeleri veya başka bir ülkeye göç etmeleri durumu yaşayan bu ortamda yetişen çocuklar, yoğun iki dilliliğe maruz kalmaktadırlar. Bu dilleri eşzamanlı öğrenirler. Çift dilli çocuklar öğrenim süresince doğru bir şekilde desteklenirlerse, her iki dilde aynı seviyede konuşma becerisine sahip olur.

İki dillikte iki tür dil edinimi ve kullanımı görülmektedir. Bunlar; ‘aynı anda iki dillilik’ ve ‘Art arda iki dillilik’ olarak tanımlanmıştır. ‘Aynı anda iki dil’ konuşan ailede çocuğun ebeveynleri kendi dillerinde çocuklarıyla iletişime geçmektedirler.

Bu durumda öreğin çocuğun annesi kendi dilini kullanır ve çocuğun babası (çocuğun annesinin kullandığı dilden farklı,) kendi dilini kullanır.

Göçmen ailelerde en sık ‘art arda iki dillik’ türü gerçekleşmektedir. Bu durumda etkin olan ebeveynler uğradığı değişimlerdir. Ebeveynler göçmen olarak yeni bir ülkeye yerleştiklerinde ülkenin dilini öğrenmekte güçlük çekmektedirler. Onların çocukları ikinci dile daha erken yaşta maruz kalmakta fakat doğdukları andan itibaren o ülkenin diliyle

yetişmemektedirler. Bu çocuklar önce ebeveynlerin kullandıkları dili öğrenmekte ve ilerleyen zamanda kaldıkları ülkenin dilini öğrenmektedirler.

Bu iki tür iki dilliliğin ne sıklıkla Hollanda ve Belçika'da kullanıldığı bilinmiyor. Araştırmalardan ortaya çıkan 'art arda öğrenilen dil' Hollanda'da sık gerçekleştiği yönündedir. Bu durum genellikle bazı büyük şehirlerde eğitim gören Türk ve Fas soylu göçmen çocuklarında tespit edilmiştir (Linden, Scholte, Cillessen, Nijenhuis ve Segers 2010).

Günay (2016) 'İki ya da Çok Dillilik ve Avrupa Toplumu' makalesinde Avrupa'da yetişen ikinci ya da üçüncü kuşak Türklerin eş zamanlı dil edindiklerini ifade etmiştir. Bu kuşaklardaki anne ve babalar Türkiye'de Türkçe öğrendikten sonra vardıkları ülkenin dilini öğrenmeye gayret etmişlerdir. Bu durumda art zamanlı iki dil edinimi olarak değerlendirilmektedir. Günlük hayatta bir dilin daha fazla kullanılması, diğer dilin daha az kullanılmasına sebep olmaktadır. Her geçen gün diğer dilin kullanımının azalması, bu dilin değerini kaybetmesine olasılık sağlamaktadır. Fazla kullanılmayan dilde sözlerin unutulma durumu olasıdır.

İki dilli birey dillerini ancak yaşadığı toplumdaki gerekliliği kadar kullanabilir. Bu durumu değerlendirmek için toplum içinde yaşayan bireylerin aile ortamı ve resmi alanlarda yapılan dil kullanımı arasında ayırım yapması gerekmektedir. Böylece resmi olan ve resmi olmayan alanlarda dil kullanımı dikkate alınmıştır. Resmi alanlarda devletin belirlediği dil kullanılır.

Avrupa ülkelerin çoğunluğunda çok dillilik olduğu görülse de göçmen dili olarak adlandırdıkları Türkçe, Rumence, Arapça gibi dillerin kamusal alanda kullanılmasına olumsuz bakmaktadır. (Doğan, 2013). Bu durumun sonucunda, toplumun egemen dil anlayışı ortaya çıkmaktadır. Yazılı iletişime bakıldığında egemen dil, sanki kullanılabilir olan tek dilmiş gibi öne çıkarılmaktadır.

Bu da iki dilli bireylere resmi alanlarda tek kullanılabilir dil olarak algılamaya sebep olabilir. Gelişmiş ülkelerde toplumun kullandığı bir dilin konumu yazılı iletişim kullanım dilini belirlemektedir. Böylece toplumdaki diğer dillerin kullanımı veya önemi azalır. Hal böyle olunca resmi olmayan toplumsal alandaki konuşulan dili şüphesiz etkilemektedir.

Yazılı olarak işlevsel olmayan dil ileri zamanlarda insanların sadece ve sadece günlük hayatlarında tradisyonel olarak kullandıkları dil haline gelir. Böylece kullanılan geleneksel dil büyük ölçüde kullanımını kaybetmeye mahkûmdur. Diğer taraftan politik dengelerin

ve/veya dil yasaları değişince, dillerin de kullanımı dengelenebilir. Böylece egemen olmayan dilin kullanımı çoğalabilir ve yazılı iletişim arasına girmesi sağlanabilir. Dilin kullanımını korumak, genişletmek ve yazı dili konumu elde edinmesi için eğitimin önemli yeri vardır.

İki dilli bireyin dil kullanımı ve hangi dili kullanabildiğini belirleyen iki temel neden vardır; biri iki dilliliği nasıl edinildiği, ikincisi söz konusu iki dilin toplumdaki yeri. Yabancı dil öğretimi önce sağlam bir altyapı gerektirmektedir. Bunun sebebi ise ana dilin iyi bir şekilde öğrenen bireyin yabancı bir dili de istenilen seviyede öğrenmesini mümkün kılar. Bunun tersini kanıtlayan başka bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ana dilini yeterli bilmeyen ve öğrenmeyen birey eksik yetişmiş olur.

2.10. Ana dilin ve ikinci dil Kullanımının günlük hayata etkisi

Aksan (2000) tarafından ana dili, en başta anne ve yakın aile çevresinden başlayarak daha sonra diğer çevrelerden öğrenilen, bilinçaltına yerleşmiş ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil olarak tanımlanmaktadır.

Aile ve sosyal çevre içerisinde sınırlı zaman ve mekânlarda ana dili konuşmak, okulda gerektiği kadar ana dili eğitimi alamamak, yurt dışında yaşamakta olan Türk gençlerinin kültüründen uzaklaşmasına neden olmaktadır. Kendi gayretleriyle hiçbir profesyonel destek almadan çok çeşitli kültürlerin var olduğu ortamlarda Türk çocuklarının varlıklarını sürdürebilmesi oldukça zordur. Bu varlığın sürdürülebilmesi için ailelere, gençlere ve sivil toplum kuruluşlarına büyük yükümlölükler düşmektedir. Ana dili eğitimi bireyin kültür edinimi ile doğrudan alakalı olup, bireyde sağlıklı bir kimlik oluşabilmesi için ana dili eğitiminin iyi bir şekilde verilmesi zorunludur. Bu da ancak ana dili bilincini oluşturmak ve dilin önemini kavratmakla mümkün olur.

Yurt dışındaki Türk aileler bulundukları yere hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmek için bulundukları ülkenin dilini öğrenme çabasına düşmekte ve ana dili olan Türkçeyi ikinci plana itmektedirler. Yurtdışında yaşamakta olan Türk çocukların ana dilleri öğrenimine bakıldığında sadece yakın çevrelerinde kullanmalarıyla sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum ana dilin doğru ve yeterli derecede öğrenilmesini ve konuşulmasını etkilemektedir. Çocukların seviyelerine göre Türkçe edebi metinleri okumaktan etkilenecek ve hoşnut olabilecek düzeyde ana dili eğitimini almaları önemlidir. Ayrıca duygularını, düşüncelerini

ve edinimlerini edebi sayılabilecek seviyede ifade edebilmelidir. Bunları uygularken de ana dili konuşmanın rahatlığını hissediyor olabilmelidirler (Arslan ve Şaşmaz, 2016).

Ana dilin en doğru öğrenildiği yer; o dilin konuşulduğu yerdir. İki dil bilen çocukların ana dillerini ana vatanında konuşamamasından kaynaklanan sorunlar oluşmaktadır. Aile içinde kazanılan kültürel birikimi gidilen ülkelerdeki kültürle örtüşmemesi yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesini zorlaştırmaktadır. İki kültür arasında ahengin sağlanamaması halinde ruhsal sorunların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. İki kültür arasında bir bütünlük içinde olmayan çocuklar, kişilik ve uyum rahatsızlıkları yasayabilmektedirler. Bu durum çok kültürlü ortamlarda yetişen çocukların, diğer kültürlerden gelen çocuklarla iletişim kurmalarına engel olabilmekte ve problemlili çocuk sayısının çoğalmasına neden olabilmektedir (Piya, 1990; Adsoy, 2014).

Ana dilin etkisiyle ilgili Yağmur (2019) “İki dilli çocukların dil becerilerinin ölçümü ve eşi kuramı” Makalesinde ‘Halk arasında yaygın olan düşüncenin aksine, evinde an adili ve dışarıda farklı bir dil konuşan çocukların eğitimde çok başarılı olabildiklerini ifade etmiştir. Bu durumun araştırmalar sayesinde ortaya çıkmıştır ve göçmen ebeveynler tarafından fark edilmesi de önemlidir. Bu şekilde ana dillerine karşı bir tutum geliştirmeleri engellenmiş olur’ şeklinde açıklama yapmıştır. Bu makalenin devamında eğitim kurumları açısından da alınması gereken mesajın, tutarlı iki dilli programların çocukların dil öğrenimine fayda sağlayacağı gibi okul başarılarını da artıracaklarını ifade etmiştir. Okul ortamında kullanılan dilin etkili öğrenimi ana dilinde atılacak olan sağlam temelden geçmekte olduğunu ve böylece göçmen çocuklarının okul yaşamlarında engellerle karşılaşmaları veya başarısız olmalarının da önüne geçileceğini, araştırmaları neticesinde açıklamıştır.

Kısacası yabancı dilin öğretiminde öncelikle iyi bir ana dili eğitimi gerektirmektedir. Ana dilini yeterli bir seviyede öğrenmeyen bireylerin yabancı bir dili istenilen seviyede öğrenmesine olanak yoktur. Bunun aksini kanıtlayan hiçbir bilimsel araştırma yoktur. Bunun yanı sıra ana dilini eksik öğrenen veya öğrenemeyen birey de eksik yetiştiğini göstermektedir (Yağmur, 2019).

Ana dili yetersiz olan bireylerin de bilim, sanat üretmesi mümkün görülmemektedir. Uzun yıllardan beri Türk insanının dünya bilimine ortaya çıkan, göze batan bir katkısının olmaması da bunun en özgün örneğidir (Çelebi, 2006).

Ana dilini düzgün bir şekilde konuşabilen çocuklar ikinci dili daha kolay bir şekilde öğrenebilmektedirler. Ana dili insanın zihinsel ve psikolojik gelişiminin temelini oluşturur ve ana dilini yaşının gereğine göre yeterli seviyede öğrenememiş bireyler ikinci dil ediniminde veya öğreniminde de benzer sıkıntılarla karşı karşıya kalırlar (Wunder, 1994; Çakır, 2002).

2.11. Dil karıştırma ve ana dilini öğrenme de STK'ların önemi

İki dillilikte ikinci dili sonradan öğrenen çocukların, öğrendikleri iki dili birbiriyle karıştırmaları problem olarak saptanmıştır. Bu iki dilli çocuklar karışık kelime ve karışık cümle kalıpları kullanmaktadırlar. Bu tür dil karışımının farklı sebepleri vardır. Sözcüklerin manasını bilmeden ya da farklı anlam vererek aklında bulundurmasından kaynaklanabilir. Bir ikinci etkende fonetik sözcük kullanımıdır. Burada bir cümle ana dilinde kurulmasına rağmen, bir veya iki sözcük ikinci dilden yer alır. Bunun sebebi, ikinci dilde telaffuz etmesi daha kolay olan kelimelerdir.

İki dilli yetişen çocuk gelişimin ilerleyen zamanında daha az dil karışımı yapacaktır. Van der Linden (2010), üç yaşından sonra çocukların daha iyi dil ayrımı yaptıkları görüldüğünü ifade etmiştir. Bu Hollanda'daki yaptığı araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Boeschoten (1992), Hollanda'da 'Hollandaca Türkçesi diye bir şey gelişmekte mi?' diye yaptığı dil karşılaştırma araştırmasında Türklerin Hollanda'da kalıcı olduğunu, dolayısıyla Türklerin dillerinin de kalıcı olduğunu fakat Hollandacanın etkisinde kalarak egemen dilden Türkçe konuşmalarına pek çok kavramın geçerek karma bir dil oluştuğunu belirtmektedir.

Tablo 2

Hollanda Türkçesi Örneği

Hollandaca	Türkçede	Anlam
Straat	Sıtırat	Sokak
Arbeidsbureau	Arbaytbüro	İşçi ve iş bulma kurumu
Afspraak	Afsprak	Randevu
Kaart	Kart	Kroki, Harita

Boescholen, H. (1992)

Bu sözcükler Hollanda Türkleri arasında sanki Türkçeymiş gibi kullanılmaktadır. Hollandacadan ödünç alınıp Türkçeye giren bu sözcükler Türkçe olarak benimsenmiştir. Bu durumda sözü geçen Türkçe değil, Hollandaca Türkçesidir.

Boeschoten (1992) ses kaydı ile duyduğu dil karışımını şöyle ifade etmektedir:

Verhaaltje lezen yapıyor – (Hikâye okuyor)

Kamerımı opruimen yaparken – (Odamı düzeltirken)

Boeschoten (1992) dil karıştırma konusunda yaptığı araştırmalarda kuşaklar arasında belli bir fark kaydetmiştir.

İki dilli Türk çocukların Hollandaca kullanımında karşılaştıkları bir diğer sorun ‘de’ ve ‘het’ kullanımıdır. Bu sözcükler Hollandacada sıfat ve adın önünde yer alır. Cümlede yer alan adın yerinde olan sözcüğe göre kullanılır. Çocuklar Türkçe dil bilgisinde ‘de ve het’ yer almadığı için, genelde ikisini karıştırmaktadırlar. İkinci dilin geç öğrenilmesi, dil bilgisel ve diksiyon sorunları tetiklemektedir. Böylece dil bilgisel hata yapmaları ve diksiyonda sorun yaşamaları kaçınılmazdır (Linden, 2010).

Tablo 2’de ve cümlelerde görüldüğü gibi araştırmaya katılan gençlerde Türkçe/ Hollandaca karışımı özel bir tip dil varyantının oluştuğu ifade edilmiş ve Hollandacanın ileriki yıllarda Türkçe üzerindeki etkisinin daha belirgin ve etkili olacağı kanısına varılmıştır.

Bunun yanında ana dili Türkçenin de iki dilli yetişen çocukların konuştukları Hollandaca üzerinde etkisi görülmektedir. Mesela Türk çocukları Hollandaca konuşurken, Türkçe cümle yapısını kullanmaktadırlar. Örneğin: ‘Fiets van Jan’ -Jan’ın bisikleti- yerine ‘Jan van fiets’ cümle yapısı.

2.11.1. Hollanda’da Türk sivil toplum kuruluşları ana diline yönelik çalışmaları

Hollanda’da da tıpkı Almanya ve Fransa’da olduğu gibi göçmenlerin ana diline karşı tutumu oldukça karmaşık ve belirsizliklerle dolu bir süreç izlemiştir. Almanya’nın dışlayıcı ve Fransa’nın asimilasyonu çağırtıran politika uygulaması, Hollanda’nın göçmenlere ilişkin görece çok kültürlülüğü destekleyici politikadan, ülkenin ana dile olan bakışını ve tutumunu da kaçınılmaz olarak etkilemiştir (Canatan, 2007).

Türklerin Hollanda’ya göç edişlerinden tam 10 yıl sonra Hollanda’daki ilk Türk sivil toplum kuruluşları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Göçün gelişim sürecinde gelişen bu kuruluşlar Türklerin bu ülkede duydukları ihtiyaca göre kurulmuştur.

Hollanda, 1970'li yılların başında ana dili eğitimi konusunda istekli ve olumlu bir tavır sergilerken, ilerleyen yıllarda bu eğitimi kademeli olarak azaltmış ve sonuçta tamamıyla ilköğretim okullarından kaldırma yolunu tercih etmiştir: 2004 yılında Yabancıların Yaşayan Dilleri Eğitimi 'OALT' olarak adlandırılan ana dili eğitimi tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Eğitimin kaldırılış gerekçesi olarak ise kamuoyuna ana dil eğitiminin kalitesiz bir şekilde yapıldığı ve entegrasyonu olumsuz yönde etkilediği ileri sürülmüştür (Canatan, 2007).

2004 yılında Türkçe derslerinin Hollanda okullarından kaldırılması ile Türk toplumu kendi imkânları ile Türkçe derslerini ücretli kurs, bireysel dersler vererek ve dernekleri organize ederek sürdürmeye çalışmışlardır. Türkçenin sivil toplum kuruluşları tarafından Diaspora'da yaşatılması bağlamında camiler, kültür dernekleri ve okul aile birliği derneği çaba sarf etmiştir. Yalnızca dil konusunda profesyonel çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuş ve bu amaç doğrultusunda faaliyetler gerçekleştirmeye çalışan bir sivil toplum kuruluşu olarak Hollanda Eğitim Vakfı, Hollanda'da ana dil ve sivil toplum kuruluşları ilişkisine önemli katkı sağlamıştır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar başkanlığın yaptığı incelemede özellikle Türkçe dil eğitimi ile uğraşan alttaki sivil toplum kuruluşlar öne çıkmaktadır.

2.11.2. Tilburg Süleymaniye Cami Türk İslam Kültür Derneği (Turks Islamitsch Culturele Vereniging Tilburg)

15 Nisan 1978'de kurulan Türk İslam Kültür Derneği, Tilburg Süleymaniye Cami ve dernek faaliyetleri olarak; din dersleri, Türk-İslam sanatına dair ebru, hat kursları, ney dersleri ve saz kursları gibi çok geniş bir alanda seyreden ve köken değerlerinin diasporada yaşatılması, üçüncü ve dördüncü kuşağa aktarılmasına olanak sağlayan çeşitli sosyal, kültürel çalışmaların yanı sıra Türkçenin ana dil dersleri olarak öğretilmeye çalışıldığı geniş bir yelpazeden oluşmaktadır (TSCD, 2012).

2.11.3. Veghel Türk Okul Aile Birliği Derneği (Stichting Turkse Ouderraad Veghel)

Fransa ve Almanya benzerinde olduğu gibi Hollanda’da Türklerin topluluk olarak yaşadıkları yerlerde kurulan Türk okul aile birlikleri dernek ve vakıfları Türkçenin özel olarak üçüncü ve dördüncü kuşaklara öğretilmesi ve ana dilin yaşatılması bağlamında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu örneklerden biri de Veghel Türk Okul Aile Birliği Derneği’dir

2.11.4. Türkçe için El Ele: Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı (Stichting Turks Onderwijs Nederland) (Stichting –TON)

26 Mayıs 2004 tarihinde Hollanda Parlamentosunun üst kanadı “Yabancıların Yaşayan Dilleri Eğitime (OALT) olanak sağlayan ve 1400 öğretmen ile 70.000 öğrenciyi kapsayan devlet mali desteğinin sona erdirilmesini öngören yasayı kabul etmiştir (MEB, 2012). Türkçe ana dil derslerinin okullarda gerçekleştirilmesini tekrar uygulamak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Hollanda Lahey Büyükelçiliği yardımı ile Hollanda üniversitelerindeki Türk öğretim üyeleri Türkçe İçin El Ele adıyla bir kampanya başlatmış ve beş öğretim üyesinin (Prof. Dr. Mehmet Akşit, Prof. Dr. Sevil Sarıyıldız, Doç. Dr. Kutlay Yağmur Dr. Bedir Tekinerdoğan) yönetim kurulunu oluşturduğu Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı 15 şubat 2004 tarihinde ilk genel kurul çalıştayının ardından kurulmuştur (TON, 2005).

Ülke genelinde faaliyet uygulayan vakıf yerel cami dernekleri, okul aile birlikleri, veli dernekleri gibi farklı alanlarda yapılanmış olan sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışmalar uygulamaya çalışmıştır (Yağmur, 2012; TON, 2005).

Vakıfların temel hedefleri, “bilimsel ölçütler ve ilkeler çerçevesinde, Hollanda’da yaşayan çocuklara en doğru biçimde Türkçe eğitimini vermek için gerekli altyapıyı oluşturmak, eğitim programını geliştirmek ve uygulamaktır.” Kurumsallaşmak: Türkçe öğretiminin gelecek kuşaklara sağlam bir yapıda bırakılması için kurumsallaşmak gerekir. Bu nedenle Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı kurulmuştur. Vakfın temeli ise Kurumsallaşma, Özgür olma, birleştirici olma, bilimsellik ve Şeffaflık olarak öz bir biçimde ifade edilebilir (Yağmur, 2012).

Batı Avrupa’da 1970’li yıllardan bu yana Türkçenin yeni kuşaklara aktarılmasının gözle görünür biçimde yoğunlaştığı yer 2000’li yılların Türkçe ve Türk Kültürü dersleri olmuştur. Avrupa’da ana dil olarak Türkçeyle ilgili yapılacak tüm araştırma ve

incelemelerin Türkçe ve Türk Kültürü Derslerini temel almadan gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Çünkü Avrupa’da Türkçenin aktarımı ve yaşatılmasında görece eksiklikleri ve başarısızlıkları ile birlikte bu dersler oldukça değerli bir işleve sahip olmuş ve Türk sivil toplum Kuruluşlarının ana dil üzerindeki çalınmalarına da temel teşkil etmiştir. Dahası sivil toplum kuruluşları ana dil konusunda çalışmalarını çoğunlukla bu dersler üzerinden ya da bu derslere ilişkin olarak gerçekleştirmişler ve halen bu çerçevede faaliyetlerini uygulamaktadırlar.

2006 yılı itibariyle Hollanda’da Türklere ait büyük çoğunluğu dini ve kültürel amaçlı olmak üzere 230 civarında dernek ile bunların oluşturduğu federasyonlar bulunmaktadır (ÇSGB, 2007).

Bilhassa camilerin sâdece Hollanda’da değil bütün Avrupa Türkleri için önemi büyüktür. Camilerin, Avrupa Türkeri’nin sosyal hayatında çok önemli bir yeri vardır. Camiler, sâdece bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda bir kültür merkezi olarak da hizmet vermektedir.

Bir caminin kapısını açtığınız zaman, Türklerin birçok ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir mekânla karşılaşılır. Camilerde ibadet edilen yer dışında; lokanta, berber, market; içinde internete girilen, bilardo oynanan bölmelerin olduğu gençlik merkezi; gazete okunabilen, televizyon seyredilebilen ve sohbet edilen bir de salon bulunmaktadır. Hollanda’da yaşayan Türklerin birçoğunun zaman zaman ziyaret edip vakit geçirdiği bu mekânlar, Türkler açısından hem bir dayanışma alanı hem de güvenlik ve kültür merkezi işlevi görmektedir (Yıldız, 2009).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın yöntemi

Araştırmanın kapsamı ve içeriği gereği nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir. "Her ne kadar tüm bu yönelimleri, yöntemleri, süreçleri ve özellikleri kapsayan bir tanım yapmak güç ise de 'nitel araştırma', gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Hollanda'nın Groningen vilayetine bağlı Appingedam ilçesinde yaşayan, Hollanda doğumlu olan ve üçüncü nesli teşkil eden 9-20 yaş aralığında yedisi kız, dördü erkek olmak üzere on bir katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubu K1, K2, K3, ... şeklinde kodlanmıştır.

Resim 1. Appingedam şehri (Hollanda)

3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreçleri

Verileri elde edebilmek için Appingedam' da ikamet eden, üçüncü kuşaktan 11 gençle bireysel görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde gençlere yarı yapılandırılmış beş soru sorularak kendilerini nasıl ifade ettikleri, ana dil kullanımı ve iki dilliliği günlük

yaşamlarında nasıl tecrübe ettiklerini anlatmaları istenmiştir. Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınarak kayda alınmış ve sonrasında yazıya aktarılmıştır. Görüşmeler, 01.07.2019 ile 01.08.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmada doğal ortamda gerçekleşen insan davranışlarını anlamaya çalıştığı için, araştırma aracıyla manipüle edilen ortamların incelenmesi bir anlam taşımaz bu araştırmada etken olan faktör çocukların tanıdık ortamda bulunmalarıdır. Görüşmelerden önce çocuklarla tanışılmış ve karşılıklı alışma süreci gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar kendilerini rahat ifade edebilmeleri için bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme, farklı bakış açılarını, kişisel deneyimleri, duygu, değer ve algılarını ortaya koymada kullanılan yaygın bir yöntemdir. Görüşmenin geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak için gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen verilerle desteklenmesi araştırmayı güçlü yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu görüşmelerde daha önceden tasarlanmış ‘beş’ açık uçlu yarı yapılandırılmış soruları sorulmuştur. Bu sorular katılımcıların konumlamalarına, Türkçe ile ilişkileri, Türkçe ile yaşadıkları zorluklar ve geleceğe yönelik talepleri ortaya koymak için tasarlanmıştır. Katılımcılardan görüşmeden önce ses kaydı almak için izin alınmıştır. Görüşme sürecinin niteliğini arttıran kriterlere (görüşme sürecinde yanıtların amaçtan sapmamasına dikkat etmek, notlar almak, yanıtların sorulardan çok daha uzun ve detaylı olması, zengin ve derinliğe sahip yanıtlar elde etmek ve katılımcının fikirlerine (müdahale etmemek) sadık kalınmıştır (Örücü ve Şimşek, 2011).

Görüşmeden önce katılımcıyı rahatlatmaya ve dostça iletişim kurmaya özen gösterilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında gerekli görüldükçe ek sorular da yöneltmiştir. Verilen kısa cevaplarda ‘neden ve nasıl’ soruları sorulmuştur. Görüşmede ara ara not tutulmuştur. Görüşme soruları aşağıda sıralanmaktadır:

1. *Geçmişte Hollanda’ya nasıl yerleştiniz?*
2. *Türkçeyi nasıl öğrendim?*
3. *Gün içerisinde en fazla hangi dili kullanıyorsun?*
4. *Temel dil becerileri açısından Türkçede en çok seni ne zorluyor?*
5. *Hollanda’da Türkçe öğretimi için şartlar geliştirilmeli mi?*

3.4. Verilerin analizi

Çalışma grubuyla yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen ses kayıtları doküman haline getirilmiştir. Verilerin analizi için bütün soruların cevapları tek tek gözden geçirildikten

sonra birbirleriyle kıyaslanmıştır. Sık verilen cevaplar işaretlenmiştir. Öğrencilerin mülakat sorularına verdikleri cevapların değerlendirilmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır.

Kodlama aşamasında araştırmacı, topladığı bilgileri analiz eder, anlamlı bir şekilde bölerek ve bölünen her kısmın ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır. Yerine göre, bu bölümler bir sözcükten oluşan bir veri olacağı gibi cümleler ve paragraflardan oluşan bir sayfalık veri de olabilir. Kendi içinde anlamlı bir bölüm oluşturan bu bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilir, diğer bir ifadeyle kodlanır (Neuman, 2012). Böylece birbiriyle uyuşan ve uyuşmayan cevaplar seçilmiş olur. Bu incelemeyi daha belirgin/açıklayıcı hale getirmek için tablolar veya grafikler kullanılabilir. Verilerin okuyucunun anlayabileceği bir dille açıklanması ve sunulması önemlidir. Bu aşamada araştırmacı kendi görüş ve yorumlarına yer vermez ve toplanan bilgileri işlenmiş bir biçimde okuyucuya takdim eder (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmacının görüş ve yorumlarının elde edilen verilerin açıklanma ve anlamlandırılmasına yardımcı olabilmesi için önemli büyüktür. Bu nedenle araştırmacının son aşamada toplanan verilere anlam yüklemesi ve bulguların birbiriyle ilişkilerini anlatmak, sebep-sonuç ilişkileri kurmak, bulgulardan sonuçlar çıkarmak ve bu sonuçların önemine ilişkin açıklamalarda bulunması kaçınılmazdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

BÖLÜM IV

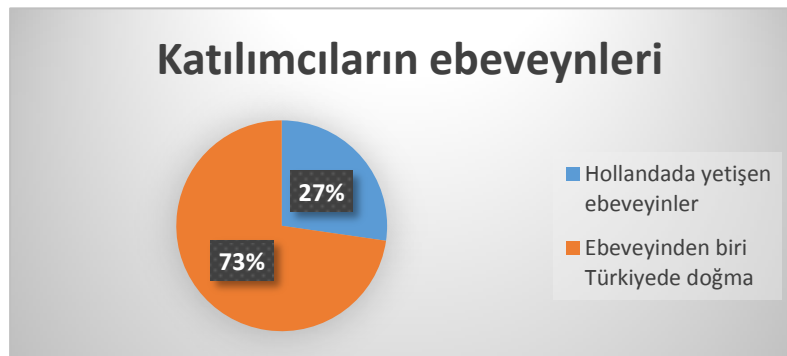
BULGULAR

4.1. Problem cümlesine ilişkin bulgular

Sorularda ortaya çıkan durumu şöyle özetleyebiliriz; Üçüncü kuşakta ilk öğrenilen dil Anne, Aile ve çevreden öğrenmekte oldukları görülmektedir. Öğrenilen Türkçe daha çok günlük hayatı kurtaran basit cümle ve kelimelerden oluşmaktadır.

Yaşlılar birbirleriyle Türkçe konuştuklarında cümlelerinde sıklıkla Hollandaca kelimeler yerleştirmektedirler. Bu da Türkçe kelime hazineleri zayıf olduğundan kaynaklanmaktadır. Katılımcıların çoğu okumakta ve okuduğunu anlamakta zorluk çektiğini ifade etmiştir. Ayrıca yazmakta da güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Türkçe alfabeyi tam bilmediklerinden dolayı ve geniş Türkçe kelime bilgisi olmadığından kaynaklandığı söylenebilir. Verilen cevaplarda genelde aile içi Türkçe veya karışık konuşulduğu görülmektedir fakat Türkçe ile eğitim boyutunda ilgilenilmediği için Türkçe yazma yeteneğinin gelişmemesine sebep olmuştur. Bu durumda Türkçenin, katılımcıların hayatında sadece konuşmak için kullanılan bir iletişim aracı olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcılar tatile gittiklerine sadece Türkçe bilinen bir ortamda bulunduklarında daha çok zorluk ve çekingenlik yaşadıkları ifade etmişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların Türkçe ders verilmesine sıcak baktıkları fakat bunun nasıl olacağı hususunda arayışta oldukları gözlemlenmiştir.

4.1.1. Ailenin Hollanda'ya göç şekli ve zamanının çocukların ana dili üzerinde etkisine yönelik bulgular

Şekil 1. Katılımcıların ebeveynlerine ait genel bilgiler

11 katılımcının verdiği cevaplara göre ebeveynlerin çoğu Türkiye’de doğma (Tablo 1: Katılımcıların ebeveynleri). Çoğu evlilikler görücü usulü gerçekleşmiştir ve Türkiye’de evlenilen eş Hollanda’ya getirilmiştir. Hollanda hükümeti evlilik vesilesi ile Türkiye’den daha fazla insan gelmesinin önüne geçmek için yasalarda yaptığı değişikliklerle bunu zorlaştırmıştır. Bunun neticesinde zamanla ithal evlilikler azalmıştır.

11 katılımcıdan 7’sinin annesinin evlilik yoluyla Hollanda’ya geldiği ve babalarının çocukken Hollanda’ya taşındıkları (bir katılımcının babası Hollanda doğumlu olduğu), 11 katılımcıdan 4’ünde ise babanın evlilik yoluyla Hollanda’ya geldiği ve annenin çocuk yaşlardan itibaren Hollanda’da yaşadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcılar aile geçmişleri hakkında yüzeysel bir bilgiye sahip olduklarını bildirmişlerdir. Katılımcılar Türkçeyi ailenin geldiği bölgenin şivesiyle konuşmaktadırlar ve kelime dağarcıklarının kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Ailenin sos yo-kültürel durumu ve eğitim seviyesinin çocukların ana dili gelişmesinde önemli etkisi olduğu yapılan bilimsel araştırmalar sonucu tespit edilmiştir.

Bunun yanında ailenin Hollanda’ya göç ediş şekli ve zamanı da çocukların ana dili öğrenimi ve kullanımını olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

K1- (9 yaşında): “Annem babam Türkiye’de doğdu. İlk önce annem Türkiye’de okudu babamda Hollanda’da okudu. Sonra baba ve annem tanıştıktan sonra Hollanda’ya yerleştiler. Sonra ablam ve kardeşlerim doğdu. Babaannemin ve dedemin Hollanda’ya nasıl geldiklerini bilmiyorum.”

K-2 (9 yaşında): “Annemin babası (Türkçe) öğretmeni. Annem sekiz on yaşında Hollanda’ya geldi. Türkiye’de evlendiler. Sonra babamla Hollanda’ya yerleştiler. Hiçbir fikrim yok. Ben daha küçüktüm. Ben burada doğdum ve benden önce annem babam buradaydı.”

K-4 (12 yaşında): “Dedem burada yaşıyormuş ve babaannem Türkiye’den buraya gelin gelmiş. Türkiye’deki ekonomik sıkıntılardan dolayı buraya geldiklerini düşünüyom. Dedem fabrikada çalışmış olabilir çünkü babamda öyle. Babam burada doğmuş annem de Türkiye’de. Babam annemle tanışınca annemle buraya taşınmış oldular. Ben de burada doğdum, dört kardeşiz. İki yılda bir Ürgüp’te tatilimizi yapıyoruz. Annemin bütün ailesi Türkiye’de. Babamın ailesi biraz burada biraz da Türkiye’de.”

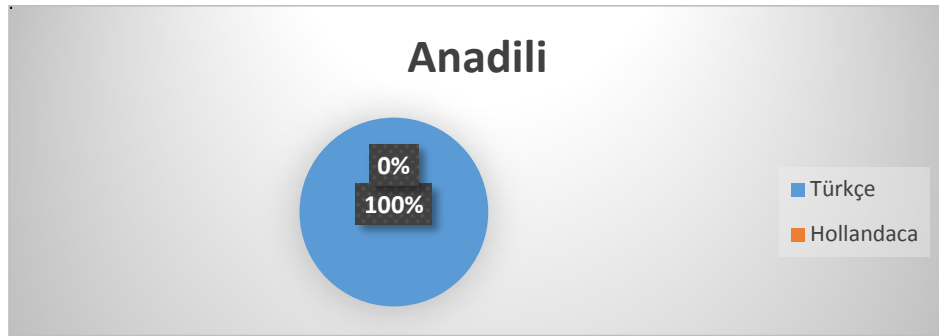
K-11 (21 yaşında): “Bildiğim gadara dedem geldi buraya çalışmak için. Sonra da babaannem, babam amcam geldi. Babam buraya gelir giderdi ama Türkiye’de yetiştii. Sonra babam büyüdü adam oldu evlendi. Sonra annemi getirdi Hollanda’ya. Türkiye’de birkaç yıl yaşadıktan sonra geldiler Hollanda’ya. En büyük abim Türkiye’de doğdu. İkinci abim ve ben

Hollanda’da doğduk. Dedem Fabrikada çalışıyormuş herhâlde. Ben küçükkene vefat etti. Ondan çok bilmiyom. Ben sormadığım için heralde. Annem babam da çok anlatmıyorlar.”

Ana dili başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden öğrenilen, insanın bilinçaltına yerleşen ve kişilerin toplum içinde en güçlü bağlarını sağlayan dildir (Aksan, 2000, s. 81).

Ailede ve sosyal çevrede sınırlı zaman ve mekânlarda ana dili konuşmak, okula ana dil eğitimi almamak yurt dışında yaşayan çocukların aslından, kültüründen uzaklaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Hiçbir destek almaksızın sadece kendi çabalarıyla çok kültürlü ortamlarda büyüyen Türk çocuklarının varlıklarını sürdürebilmesi oldukça zordur. Çocukların sadece aile ortamında ana dili öğreniminin sınırlanması, ana dilinin inceliklerine vakıf olmayı engellemektedir. Çocuklar kendi derecelerine uygun Türkçe edebi metinleri okuduğunda etkilenecek ve hoşnut olabilecekleri düzeyde ana dili bilgisine sahip olabilmelidir. Özellikle duygu düşünce ve edinimlerini edebi sayılabilecek düzeyde ifade edebilmeli, bunu yaparken de ana dilini kullanıyor olmanın huzurunu hissetmelidir (Arslan ve Şaşmaz, 2016).

4.1.2. İki dilliliğin ana dili gelişiminde etkisine yönelik bulgular

Şekil 2. Katılımcıların ana dili

Katılımcıların hepsinin ilk öğrendikleri dil Türkçe olmuştur. Ana dili Türkçeyi aile ve yakın çevrelerinden öğrendiklerini ve Türkçe televizyon kanallarını izleyerek geliştirdikleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca yıllık tatillerini Türkiye’de geçirenlerin Türkçelerinde olumlu yönde gelişme olduğu belirtilmiştir. Hollanda’da kreşe ya da okula başlayan çocuklar Hollandaca dilinin hâkim olduğu bir ortamda Hollandaca konuşmaya başladıklarından Türkçelerini daha az geliştirebilmişlerdir.

K-2: “Annemlerden duydum ve başladım konuşmaya. Sadece annemden değil çevredende Türkçe duydum. Annemin çalıştığı zamanlarda bana babam ve yengem bakıyorlardı. Babam ve yengemin Hollandacası zayıf olduğundan çok Türkçe konuşuyorlardı. Küçükken ben televizyon izlerken hep Keloğlan a bakıyordum. Pepe’yi çok seviyordum. Türkçe kanallarını çok seyrediyordum. Türkiye’de hep Türkçe konuşmam lazım. Bazen zorlanıyorum. Daha çok Hollandaca konuşmayı seviyorum.”

K-4: “Annem Türkiye’de doğduğu için, Türkçe öğrendiği için, sonrada Hollandaca öğrendiği için çocukluk dilimiz Türkçe oldu. Ve Hollandacayı okulda öğrendik. Annemde Hollandacayı okula giderek öğrenmiş. İlk dilimiz Türkçe aslında. Çocukken Türkçemiz daha iyiydi, sonradan Hollandaca öğrenince karıştı. Annem biz küçükken tük televizyon kanallarına baktırıyordu. Bazen sorular sorardı ‘bu ne rengi ?’ gibi. Annem kitap okurdu yatarken ‘Pamuk prenses’ gibi.”

K-7 (17): “Küçükken babamla çok konuştuk evde. Ailemle de konuştuk daha halen konuşuyoruz. Ama küçükken daha iyiydi, şimdi biraz kötü oldu. Çünkü evde Hollandaca konuşuyoruz. Evde Türk kanalları izlemem, Türkçe şarkıları dinlemem. Daha çok İngilizce ve Hollandaca. Bazen duyuyom ama beğenmiyom. Evde Abim ve ablamla hep Hollandaca konuşuyoruz. 23 Nisan Çocuk Bayramı hakkında duydum ama Hollanda’da hiç görmedim. Bazen kelimeleri bilmiyom, bazen Google dan bakıyom abim ki gibi. Ya da anneme veya babama soruyom.”

K-9 (18): “Küçükken ablam bize hep Türkçe konuşuyordu. Hollanda’da dayım var bi akrabayım daha var. Türkçe konuşmayı onlardan öğrendim. Küçükken benim Türkçem daha iyi. Babam bize Türkçe soru soruyor ben Hollandaca cevap veriyom. Hollandaca bana daha kolay geliyor çünkü. Hiç akrabalarım ile konuşmasam, yalnız Hollandaca konuşuyom ve okula giderken yalnız Hollandaca konuşuyom. Evde de kardeşimle ve ablamla da yalnız Hollandaca konuşuyom. Ablam bizden daha iyi Türkçe konuşuyor. Daha çok babam ve dedemden öğrenim. Evde babam hep Türk haberlerini izler. Bende onunla birlikte bakıyom ve anlıyom. Bizim Türkçemiz iyi değil. Yani ailemle birlikte Türkiye’ye gidersem, orda ailemle konuşsam bazı kelimeler bilmiyom. İyi bi konuşma yapamıyom. Öğrenmek isterdim.”

K-11 (21): “Annemden babamdan duyarak öğrenmeye başladım. Sonra halamdan, teyzemden kuzenlerimle öğrendim konuşa konuşa. Büyüdükçe arkadaşlarımdan da öğrendim. Televizyona da çok bakıyoz. Hep Türk kanalları izliyor annem ve babam televizyondan dizilerden haberlerden öğreniyom. Şimdi internette çok bakıyom. Bazende zor oluyor takip etmesi bazı kelimeleri bilemiyom. ATV, SHOW; STAR izlerim. Eskiden çok dizi takip ederdim. Türk dizilerine bakmıyom artık çünkü çok dramatik. Ondan Amerikan dizilerine bakıyom. Küçükkene genelde Hollandaca kanalları seyrederdim. Eskiden daha çok Hollandalı arkadaşım vardı. Benim sınıfımda ilkokulda Türk yoktu. Benim oturduğum yerde Türkler çok az.”

Hollanda’da yaşayan ve üçüncü nesli oluşturan katılımcılar, ilkokullarda ana dili öğretiminin 2004 senesinde durdurulmasından dolayı okulda Türkçe dersi almamışlar ve sadece aile bireyleriyle iletişim kurarak ana dili öğrenmeye başlamışlardır. Dolayısıyla

(anlayarak)okuma ve yazma alanlarında yetersiz kalmışlar ve konuşma ise kısıtlı bir kelime dağarcığıyla sınırlı kalmıştır.

Ana dilin en iyi öğrenildiği yer, o dilin konuşulduğu yerdir. İki dilli çocukların ana dilini anavatanda konuşamamaktan kaynaklanan sorunları oluşmaktadır. Yurt dışındaki Türk aileler (ikinci nesil) bulundukları yere uyum sağlayabilmek için yerel dil öğrenme gayretine düşmekte ve ana dili Türkçe ikinci planda tutulmaktadır. Türk çocuklarının ana dili öğrenmeleri sadece aile ortamında Türkçe konuşmayla sınırlı kalmakta, bu durum ana dilinin inceliklerini öğrenmeyi engellemektedir.

Batı Avrupa'yı temsil eden Almanya'da Türklerin ana diline yönelik yapılan araştırmada üçüncü kuşağın ikinci kuşağın yaşadığı çoğu sıkıntıları yaşamadığı sonucu ortaya çıkmıştır Bekar (2016). İkinci nesil tarafından çoğu geleneksel uyumsuzluklar anlayışla kabul edilmiştir. Fakat ebeveynler tarafından gösterilen bu olgunluk üçüncü nesil tarafından Türk kültürünün ve Türkçenin ikinci plana itilmesine sebep olmuştur.

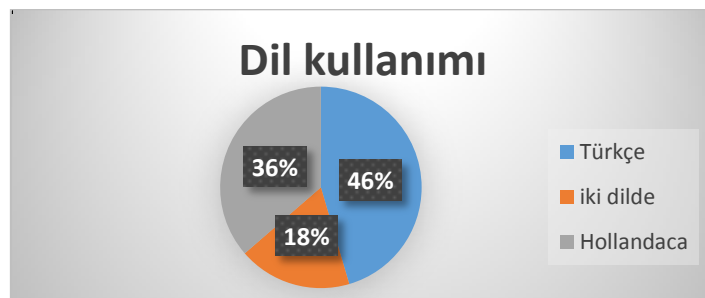
Hollanda' da ki Türklerin içinde kendi halinde izole yaşayanların giderek azaldığı özellikle üçüncü kuşağın genellikle Hollanda toplumuna dönük, toplumla ortak bir yaşam sürme çabasında oldukları görülmektedir. Bununla beraber Türklerin kendi özlere ile Hollanda'da var olma ve kültürel uyum yerine kendi kültür ve değerlerini koruyarak Hollanda toplumu ile bütünleşme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Küçükcan vd, 2004).

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde yukarıdaki araştırma sonuçlarına eşdeğer benzerlikler görülmüştür. İki dilliliğin ana dili gelişimi etkisiyle ilgili Yağmur (2019);

“Halk arasında yaygın olan kanının aksine, evinde ana dili ve dışarıda farklı bir dil konuşan çocukların eğitimde çok daha başarılı olduklarını göstermişlerdir. Bu durumun göçmen aileler tarafından bilinmesi de önemlidir. Bu şekilde ana diline karşı bir tutum geliştirmeleri önlenmiş olur”

şeklinde açıklama yapmıştır.

4.1.3. Ana dilin ve ikinci dilin günlük hayatta kullanımına yönelik bulgular

Şekil 3. Katılımcıların en fazla kullandığı dil

Çocukların dil tercihlerinde çevrenin etkili olduğu görülmektedir. Ortaokulda bu daha belirgin hale gelmektedir. Okulda konuşulan dil ülkenin resmi dili Hollandacadır. Dolayısıyla derslerde eğitimci ve öğrencilerle Hollandaca konuşulması ağırlıklıdır. Buna rağmen teneffüslerde, okul bahçesinde Türk çocuklarının kendi aralarında ana dili konuşmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir.

Okul dışında Türk çocuklarının kendi aralarında konuştuğu dil Türkçe ve ya Türkçe ve Hollandacanın karışımından oluşan karma bir dildir. Türk çocukları iki dilli olarak yetişmektedirler ve ne zaman konuşurken Türkçede uygun kelimeyi bulamazlarsa yerini Hollandaca bir kelimeyle doldurmaktadırlar.

Ayrıca araştırma sonucuna göre bazı ailelerin Hollandaca dilini Türkçeden daha çok önemsemeleri (ileriki eğitimlerinde sorun yaşamamaları ve iş imkânlarında zorluklarla karşılaşmamaları için) çocukların dil kullanım tercihlerini etkilemektedir.

Çevrelerinde Hollandalılarla daha çok iletişim halinde olanlar Hollandaca konuşmayı Türklerle ile iletişim halinde olanlardan daha çok Türkçe konuşmayı tercih etmektedirler.

Katılımcıların verdiği cevaplar:

K-1 (9): *“Bir gün içerisinde daha çok Türkçe konuşuyorum. Okulda da çok Türkçe konuşuyorum. Bizim sınıfın yarısı Türkçe konuşuyor. Arkadaşlarımızla bir arada olduğumuzda Türkçe konuşuyoruz. Arkadaşlarımla konuşurken ara sıra Hollandaca konuştuğumuz oluyor. Bazen evde Hollandaca konuşuyoruz ve dışarıda Türkçe. Babam Türkiye’de Hollandaca konuşmamıza izin vermiyor, onlar söylenenleri anlamadıkları için ve küftettiğimizi düşünmemeleri için. Türkiye’deki akrabalarımızın çoğu bizi tanıdığı için bize Hollandaca konuşurken kızmıyorlar. Eğer bir gün içerisinde sadece Hollandaca konuşmuş olsam kendimi garip hissederdim. Ben daha çok Türkçe konuşuyorum.”*

K-2 (9): *“Daha çok Hollandaca konuşuyorum. Ya da daha çok Türkçe. Evet Türkçe. Çünkü bir günde herhalde aynı hem Türkçe hem Hollandaca. Bazen Hollandacanın arasına Türkçe karıştırıyorum bazen de Türkçenin arasına da Hollandaca karıştırıyorum. Arkadaşımla konuşurken Türkçe ve Hollandacayı karıştırıyorum. Bazen Türkçe konuşurken Hollandaca kelimeler kullanıyorum. Okulda karışık konuşuyorum ama aslında Türkçe konuşmak yasak. Biz yine de okulda Türkçe konuşuyoruz. Arkadaşlarımız duyunca bizi öğretmene şikâyet ediyorlar. Azra Süeda ve benim okulda Türkçe konuştuğumuzu öğretmene şikâyet ediyorlar. Türk arkadaşlarımı daha çok seviyorum ve güveniyorum. Bir tane Türk arkadaşım var onun Türkçesi iyi olmadığı için onunla Hollandaca konuşuyorum. Türkçe konuşursam anlıyor ama o kadar çok konuşamıyor.”*

K-3 (12): *“Bir gün içerisinde daha çok Türkçe konuşuyorum. Hollandaca da biliyorum ama Türkçe de daha bilgiliyim. Hollandaca konuşmam aslında iyi. Türk arkadaşlarımla beraber olduğumda*

karışık konuşuyorum. Bir şey anlatma istediğimde biraz Türkçe biraz Hollandaca oluyor. Teyzelerle daha çok Türkçe konuşuyorum çünkü onlar Hollandaca anlamıyor. Anlayanlarla Türkçe ve Hollandaca konuşuyorum. Evde çok Türkçe konuşuyorum. Markete gittiğimde veya okuldayken Hollandaca konuşuyorum. Eğer bir günde sadece Hollandaca konuşursam kendimi daha fazla Hollandalılara yakın hissedirim. Şimdi kendimi daha çok Türklere yakın hissediyorum.”

K-4(12): “Burada kendi yaşıtlarıma Hollandaca ve Türkçe konuşuyorum ama teyzelerle daha çok Türkçe konuşuyorum çünkü onlar daha fazla Türkçe biliyorlar. Bütün gün sadece Türkçe ve Hollandaca konuştuğum olmadı. Okulda öğretmenlerimiz Türkçe konuşmamızı istiyorlar. Sınıf arkadaşımızın bizi öğretmene şikâyet ettiği oldu. Bizden korktuğu için bizi şikâyet ediyormuş. Bazen de Türkçe konuşmamızı istemeyen çocuklar bizi şikâyet ediyorlar. Babaannem burada, bayadır burada yaşıyor mesela 15 20 yıl olmuştur. Bazı Hollandaca kelimeleri anlıyor. Ama Türkiye’deki anneanneme gittiğimde o hiç Hollandaca konuşmuyor. O biraz zorlanıyor. Anneannem alıştı ama misafirliğe gittiğimizde laf karıştırınca utandığım oluyor. Bazen Türkçeyi Hollandacayla karıştırdığım oluyor ve bazen hiç fark etmiyorum anneannem diyene kadar bazen de fark ediyorum.”

K-5 (15): “Arkadaşlarla Türkçe konuşuyoruz. Bir derste ve hocamla Hollandaca konuşuyoruz. Türkçesi iyi olmayan arkadaşlarımızla Türkçe ve Hollandaca konuşuyoruz. Başka ülkelerden gelen kişilerle mesela Faslı, Somalili onlarla Hollandaca konuşuyorum.

Bazen bazı lafların Türkçesini bilirim ama Hollandacasını söylerim. O anda gözüme iyi geliyor. Bir Türkçe lafı iyi söyleyemeyince, Bazen de Türkçe bilmediğimiz laflarda Hollandaca kullanıyorum. Yoksa iyi Türkçe konuşuyoruz arkadaşlarla. Karıştırırken mesela; Türkçe konuşurken arada Hollandaca akar içine. Hollandaca konuşurken de Türkçe. Bir gün içerisine hiç Türkçe konuşmadığım olmuyor.”

K-6 (17): “Ben hep Türkçe konuşuyorum. Bazen babamla Hollandaca konuşuyorum Türkçe bilmediği için. Türk arkadaşlarımla olduğum zaman hep Türkçe konuşuyoruz tabi bazen kaçamak yapıyoruz. Hiç Türkçe konuşmadığım olmadı ama bazen tabi hiç Hollandaca konuşmadığım oluyor.”

K-7 (17): “Hollandaca Konuşuyorum. Bana Türkçe konuşulunca anlıyorum ama Hollandaca cevap veriyorum. Aslında Türkçesini biliyorum ama Hollandacasını söylüyorum çünkü çok Türkçe konuşamıyorum. Hollandacaya Alıştım. Onun için Hollandaca cevap veriyorum. Kendiliğinden oluyor. Şimdi Hollanda’dayız bana Türkçe lazım değil ama öyle iyi de değil benim Türkçem onun için her gün Türkçe konuşmuyorum. Ama tatille gidersem fark ediyorum. Herkes iyi Türkçe konuşuyor ve benim iyi değil. Anlamıyorum bazen. Anneme ya da babama soracağım o zaman. İyi konuşmadığımda kendimi iyi hissetmiyorum. Türkiye’de akrabalarla hepimiz bir araya geldiğimizde de Hollandaca konuşuyoruz. Çoğu Hollanda’dan tatile geldikleri için.”

K-8 (18): “En çok Hollandaca konuşuyorum. Türklerle bir arada olduğumda onlara bazen Hollandaca bazen de Türkçe konuşuyom. Bazen zorlandığım oluyor. Bazı Kelimeleri bilmiyom. Hollandaca söylüyom. Ondan sonra Türkçe konuşuyom. - Hiç Türkçe konuşmadığım oluyor evet. Okulda, işte, dışarıda. Annemin yakınında olursam Türkçe konuşuyorum. Annemle daha çok Türkçe konuşuyoruz. Hiç Hollandaca konuşamazsam bana azıcık tuhaf geliyor. Eğer bir gün içerisinde hiç Türkçe konuşmazsam normal olur.”

K-9 (18): “Hollandaca. Yani ben kardeşime ablamla Hollandaca konuşuyorum. Annemle de Hollandaca konuşuyorum. Babam benimle Türkçe konuşuyor ben Hollandaca cevap veriyorum. Türkiye’deki ailemle konuşmazsam günde hiç konuşmuyorum. Arkadaşlarımda Hollandaca konuşuyorlar. Onlarda Hollandaca daha iyi biliyorlar. Çoğu Türklerde Hollandaca konuşuyor.”

“Hiç Hollandaca konuşmadığım olmadı. Bir günde hiç Hollandaca konuşmazsam kendim kötü hissederdim. Hiç kimseyi anlamazdım. Düşünemiyorum, günde yalnız Türkçe konuşamam. Türkçe zaten az konuşuyorum. Hollandaca konuşmasız düşünemiyorum. Kendimi kötü hissederdim çünkü insanların anlamaması iyi değil.”

“K-10 (21): Daha çok Hollandaca konuşuyorum. Çalıştığım yerde de Hollandaca konuşmam gerektiği için. Hollandaca bana daha kolay geliyor. Arkadaşlarımla Türkçe konuşuyorum. Karşımdaki kişinin anlayabildiği şekilde konuşuyorum. Bezende fark etmeden dil karıştırıyorum. Bazen İngilizce kelimelerde kullanıyorum. Bulmadığım kelimelerde oda arkadaşlarıma bana yardımcı oluyorlar. - Ailemle vakit geçirmedığım zaman Türkçe konuşmuyorum. Bu bana normal geliyor.”

“K-11 (21): Çok Türk arkadaşlarım yok ama onlarla da en fazla Hollandaca konuşuyoruz çünkü Hollanda’da büyüdük. En fazla lafları ve harfleri Hollandacasını biliyoruz ama bazen de işte Türkçeye çeviriyoruz. Birisinin hakkında bişey söylemek istiyorsak o zaman Türkçeye çeviriyoruz. Bazen bazı kelimeleri Türkçeye çeviriyoruz.”

“Dışardaysam yani hangi arkadaşlarla gezdiysem farklı. Türk arkadaşlarla gezersem yarı yarıya, Yabancı ya da Hollandaca arkadaş olunca tabi ki Hollandaca konuşmak zorunda kalıyorum. Ama bütün gün evde kalırsam tabiyiki Türkçe konuşuyorum çünkü annem babam Hollandacayı çok iyi anlamıyorlar. Ondan mecbur Türkçe konuşmalıyız evde. Evde kızıyorlar eğer Hollandaca konuşursak. O zaman diyorlar ‘bak görüyon mu biz anlamayalım diye Hollandaca konuşuyorlar’. Bir Hollandaca bir Türkçe konuşuyorum. Tanıdığım Türk arkadaşlarımda öyle yapıyorlar. Aslında hiç yakışmıyor ama yapıyoruz da kolay geldiği için. Aklımıza gelmeyince hemen öyle yapıyoruz. Sabah evdeyim ve akşam yine evde oluyoruz. Annem ve babam, nenem Türkçe bilmemize çok önem veriyorlar. Çünkü biz kültürümüze, ailemize ve ülkemize bağlıyız.”

İki dilli birey dilini ancak yaşadığı toplumdaki gerekliliği kadar kullanabilir. Bu - gereksinimi değerlendirmek için bir toplumda yaşayan insanların aile ortamı ve resmi

olmayan alanlarda dil kullanımı dikkate alınmıştır. Resmi alanlarda devletin belirlediği dil kullanılır.

‘Günlük yaşamda bir dil daha fazla kullanılması durumunda diğer dilin daha az kullanılmasına sebep olmaktadır. Her geçen gün diğer dilin kullanımının azalması, bu dilin değerini kaybetmesine olasılık sağlamaktadır. Nadir konuşulan dilde sözcük unutma ve çeşitli unutma durumları yaşanabilir (Doğan, 2013).

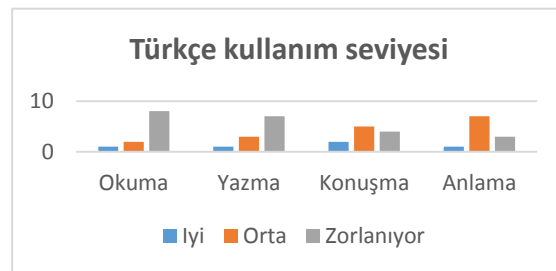
Görünüşte Avrupa’nın büyük kısmında çok dillik varmış gibi görünse de özel olarak göçmen dili diye adlandırılan Türkçe, Arapça, Rumence gibi dillerin devlet işyerlerinde kullanılmasına çok da sıcak bakmayabiliyorlar (Doğan,2013). Bu durumun sonunda toplumun egemen dil anlayışı ortaya çıkmaktadır. Yazılı iletişime bakıldığında sanki kullanılabilir olan tek dilmiş gibi öne çıkarılmaktadır. Böylece toplumdaki diğer dillerin kullanımı ya da değeri azalır. Bu durum da resmi olmayan devlet kurumların dil kullanımını etkilemektedir.

İki dilli bireyin dil kullanımı ve tercih ettiği dili belirleyen iki neden vardır; biri iki dilliliğin edinildiği yöntem, ikincisi konuşulan iki dilin toplumdaki yeri. Yabancı dil öğretimi önce sağlam bir altyapı gerektirmektedir. Bunun sebebi ise ana dilini doğru bir biçimde öğrenen bireyin başka bir dili de gereken seviyede öğrenilmesini mümkün kılar. Bu durumun tersini kanıtlayan başka bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca ana dilini eksik öğrenen veya öğrenemeyen birey de eksik yetişiyor demektir (Yağmur, 2019).

Ana dili insanın psikolojik ve zihinsel gelişiminin zeminidir ve ana dilini yaşına göre uygun seviyede öğrenemeyenler ikinci dil ediniminde veya öğreniminde de benzer güçlüklerle karşılaşır (Wunder,1994; akt. Çakır, 2002).

4.1.4. Üçüncü kuşakta Türkçe öğrenmede beceri alanlarındaki durumuna yönelik bulgular

Katılımcıların dereceleri

Şekil 4. Katılımcıların dil kullanım şekli ve seviyeleri

Ailelerin Türkiye'nin farklı yörelerinden gelmesi sonucu Hollanda'da konuşulan Türkçe dili göçmen ailelerin geldiği bölgenin şivesiyle konuşulmaktadır. Dolayısıyla çocuklarda ailelerinden aynı şiveyle konuşmayı öğrenmektedirler. Hollandaca ve Türkçe alfabelerinin farklı olması ve harflerin farklı seslendirilmesinden dolayı, araştırmaya katılan çocuklar Türkçe kitap okumakta, okuduğunu anlayabilmekte veya Türkçe bir tekst yazmakta oldukça zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Bu yüzden okumaktan kaçınmakta ya da basit dil kullanımı nedeniyle seviyelerinin altında küçük çocuk kitapları okumaya çalışmaktadırlar. Bir katılımcı Türkiye'den aldığı 'namaz hocası' adlı kitabı okuyup anlayamadığını 'Hollandaca olsa anlayabilirdim' şeklinde ifade etmiştir. Telaffuz hatası yapmaktan çekindikleri için ve kolaylarına geldiğinden dolayı da zorluk çektikleri yerlerde Hollandaca kelimeler kullanmaları çokça rastlanılan bir durum olduğu gözlemlenmiştir.

K-1 (9): *"Türkçe okumada zorlanıyorum. Yazı yazarken çanta, televizyon, biberon, saat gibi kelimeler yazıyorum. Sadece Türkçe eğitiminde Türkçe yazdığım oldu. Onun dışında Türkçe yazmıyorum. Konuşurken bazen zorluk çektiğim oluyor. Bazen kelimelerde zorlanıyorum ve bilemediğim kelimenin Hollandacasını söylüyorum. Anlamadığım kelimeler olduğunda anneme ve babama soruyorum ve bazen de bilgisayardan araştırıyorum. Anneannem ve dedemle konuştuğumda Türkçe konuşuyorum onlar Hollandaca bilmiyorlar. Hollandacayla karıştırmamak için önce düşünüyorum sonra söylüyorum."*

K-2 (9): *"Okumak ve konuşmakta zorluk çekiyorum. Yazmam kötü. Türkçe kitaplardan da Türkçe öğrendim. En son okuduğum kitap 'Biricik peygamberimizin' hikâyesi. Macera hikâyelerini okumayı çok seviyorum. Hollandacam iyi ama Türkçe yazmam zor. Arkadaşlar arasında karışık konuşarak anlaşıyoruz. Türkiye'de konuşurken konuşmakta zorluk çekiyorum. Aslında konuşmam iyi ama içimden Hollandaca konuşasım geliyor. Anladığım kelimeler umurumda olmuyor 'boş ver gitsin' diyorum bazen de çok bilmek isteyince annelere soruyorum. Türkiye'de anlamadığım kelime olmuyor. Orada konuşulan her şeyi anlıyorum. Eğer anlamadığım bir kelime olursa en yakın tanıdıklarına anlamının ne olduğunu sorarım."*

K-3 (12): *"Türkçede beni en çok anlamak zorluyor. Bazen Türkçe kelimelerin çoğu manasını bilmiyorum. Anlamadığım kelimeler olursa anneme veya babama soruyorum. O da bilmezse bilgisayardan arıyorum. Okumada çok zorlandığım olmuyor. Hikâyenin içindeki kelimeleri anlıyorum. Aklımda kalan okuduğum kitaplar şunlar; Muhteşem peygamberim, Alplerin macerası gibi kitaplar. Şimdiye kadar 15 Türkçe kitap okumuşumdur. Yatmadan önce okuyorum. Kitapların arasından en çok Muhteşem peygamberim kitabı hoşuma gitti. Arkadaşlarımla mesajlaştığım oluyor whatsapp'tan. Başka Türkçe yazdığım olmuyor. Arkadaşlar arası mesajlaşma olduğu için birbirimize karışık yazıyoruz. Aynı birbirimizle konuştuğumuz gibi. Konuşmada genelde daha kolay oluyor ama bazen kelimeleri tam söylemek istediğim gibi söyleyemiyorum. Bazen hızlı*

konuşuyorum ve karşıdaki beni anlamıyor ona göre tekrar anlatmak istediğimi daha yavaş ve düşünerek anlatıyorum. Aslında arkadaş ortamında hepimizin Türkçesi biraz zayıf. Birbirimizle konuştuğumuzda bir kelimenin Türkçesini bilmediğimizde Hollandaca bildiğimiz bir kelimeyi kullanıyoruz.”

K-7 (17): “Okumada zorlandığım oluyor. Bazen anlıyorum ama çoğunu anlamıyorum. Basit kelimeleri anlıyorum. Kitap okumaya merakım yok. Watsaptan bazen Türkçe yazıyorum outo correct kullanarak öbürü (karşı taraf) anlıyor. Babaannemle- Dedemle Türkçe konuşuyoruz. Anlamadığım olduğunda bazen anneme soruyorum bazen de babama soruyorum. Anlamadığım kelimeler olursa Google’den bakıyorum. Türkçe yazmakta zorlanıyorum. Harfleri bilmiyorum. Türkçe eğitiminin azıcık faydası oldu. Aklımda kalması için tekrar etmem gerekiyor. Türkçeyi anlamakta zorluk çekmiyorum. Türkiye’ye gittiğime her şeyi anlıyorum. Türkiye’ye gittiğimde evde oturuyom konuşuyom dedemle. Türkçemi geliştirmeye faydası oluyor. Dedemle gezmeye gidiyorum. Tatile gittiğimizde bir tek ailem Türkçe biliyor ya da komşularımız. Türkiye’de bir arkadaşım var. Onunla konuşurken bazen zorluk çekiyorum.”

K-8 (18): “Konuşmak zorluyor. Kelimeler bide. Eğer daha çok kelime bilirimse valla o zaman Türkçe konuşmam kolaylaşır. Daha fazla kelimeler öğrenmek isterdim. Bunun içinde dedem ve babaannem, annem daha çok Türkçe konuşmaları lazım. Annemle çok Türkçe konuşmam babam yanında olursa çok Hollandaca konuşurum. Anneanne ve dedemle konuştuğumda bazen zorluk çektiğim oluyor ama o zaman anneme sorarım dayıma sorarım onlarda söylerler. Bazen faydası oluyor Türkçe öğrenmeme.”

K-9 (18): “Türkçede Basis (alt yapısını) biliyorum. Seninle konuşabiliyorum ama biraz zorlanıyorum çünkü bazı kelimeleri bilmiyorum Google’den baktığım oluyor. Türkiye’deyse konuşuyorum Konuşmak istiyorum Google açıyorum. yazıyorum Söylüyorum. Bazen de iyi söyleyemiyorum, gösteriyorum ondan sora beni iyi anlıyorlar. Bazen Amcamla konuşurum, bişey anlamadığımda anneme babama soruyorum. Gecen sene namaz hoca kitabını almıştım ama hiç beceremedim. Yazdığını anlamadım. Eğer Hollandaca olsaydı yapabilirdim ama Türkçeyi çok az yapabiliyorum. Yani hiç yapamam bence. Türkçede her harfi bilmiyorum. Watsaptan yazdığım oluyor ama auto correct (yazı düzeltici) kullanıyorum. Bazı şeyleri anlamıyorum, zor harfleri seni(bu soruyu soran kişiyi) anlayabiliyorum. Türkiye’de bazen hızlı konuşuyorlar ve anlaşılıyor. Okumakta da zorluk çektiğim oluyor.”

K-11 (21): “Bazen Türkiye’de Türk sitelerini takip ediyorum dedim. Bazen büyük bir hikâye görünce kapatıyorum çünkü zor gözüküyor. Bazen Türk harflerini de tanımıyorum. Hollandacası da aynı aslında. Aynı ikisinde de birazcık zorlanıyorum. Ama Hollandaca okuması daha kolay. Ik heb geen groot woordenschat. (Benim o kadar büyük kelime hazinem yok) (Hollandacadan Türkçeye çevrildi). Türk arkadaşlarımla konuşurken yani arkadaşlarla yazışıyor. Bazı kelimeleri

yanlış yazdığımı söylüyorlar. Türkçe ders almadığım için araştırıyordum googleden. Şimdi daha az araştırıyorum. Eskiden daha az bildiğim için. Yazarken de öyle karıştırıyor. Türk kitaplarını kullanmıyorum, evde o kadar önemli değil. Evde daha kolay cümleler kullanıyoruz. Bence gerek yok ve mecbur değil. Anlamadığım kelimeleri anneme- babama soruyorum ama onarda bazen bilmiyor. Onların kelime bilgileri de çok değil. Abilerim de benim gibi.”

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde Hollanda’da yaşayan 3. kuşak Türk gençlerde Türkçenin giderek az kullanıldığını ve genç nesillerin kendi akranlarıyla evlerinde bile Hollandaca konuştukları ya da Türkçe konuşmalar bile sıklıkla Hollandaca kelimeleri araya soktukları anlaşılmıştır. Bu gelişim gençlerin inançlarıyla ilgili kaynaklara erişimini de güçleştirmektedir. Nitekim bir katılımcı dini bilgi edinmek için aldığı ‘namaz Hocası’ kitabını okuyup anlayamadığını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar da okuma ve anlama ve yazmada en çok güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar camide Türkçe konuşulması sayesinde Türkçelerini (dinleme ve konuşma becerilerini) geliştirebildiklerini anlatmışlardır. Ancak Türkçe okuma ve yazma becerilerinin bilhassa zayıf kaldığı dikkati çekmiştir.

‘Her toplum yeni kuşaklara kendine ait olan inançlarını, kültür değerlerini kültürleme yoluyla devamlılığını sağlar. Bu şekilde bir kültürün içinde doğan bireyin annesinden başlayarak halkalar halinde genişleyen kurumlar ve unsurlar üzerinde içinde yetiştiği o geleneği öğrenmesi süreci bir kültürlemedir. Bu süreç doğumdan ölüme kadar devam eder.

Türk toplumunun kültürel yapısı göz önüne alındığında dini kültür aile ilişkilerinde yani hayatın her evresinde kendisini gösterir. Halk kültürünün her noktasına değinen dini konular bireyin gelişiminde onun vücudunu yavaş yavaş saran bir elbise gibi çevresini sarar. Kuşkusuz bu elbisenin her dokusunda kelimeler ve onların derin manaları bulunmaktadır. Bu nedenle Batı Avrupa’daki Türkler arasında Müslümanca bir tavrın ve davranış biçiminin edinilmesi ve kültürel yapının devamlılığı için gençlerin ana dilleri olan Türkçeye hâkim olmaları çok önemlidir.

4.1.5. Hollanda’da Türkçe öğretimi için şartlar geliştirilmeli mi?

Araştırmaya katılan gençlerin/çocukların hepsi de Türkçe dersi almak istediklerini bildirmişlerdir. Motivasyon olarak da aileleriyle ve Türkiye’deki akraba ve arkadaşları ile daha iyi anlaşabilmek ve onlarla iletişimde mahcup olmak istemediklerini bildirmişlerdir. Ayrıca Türk tarihini daha iyi anlamak istediklerini ifade etmişlerdir. Türkçe derslerinin

nasıl ve nerede verilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir kişi Türkçe dersinin online verilmesini önermiştir. Bir başkası okulda Türkçe dersleri verilmesini isterken, diğer katılımcılar Türk cemiyetinde veya camide verilmesine de sıcak bakmışlardır. Bir katılımcı ise okulda Türkçe dersi verilmesinin Hollanda toplumunda oluşabilecek olası tepkilerden dolayı öngörmemiştir.

Sonuç olarak katılımcıların Türkçe Eğitime açık oldukları ama bunun nasıl olacağını bilmediklerinden dolayı arayışta olduklarını söylemek mümkündür.

K-1 (9): *“Bazen Türkçe eğitimi gerekli. Osmanlı imparatorluğu hakkında daha fazla bilgi alıyoruz. Türkiye’ye gittiğimde Türkçemi daha iyi konuşabilmem için daha iyi olur Türkçe öğretimi. Aile içi konuşmak için de gerekli. Türkiye’ye gittiğimizde daha iyi konuşmamızda faydası olur.”*

K-2 (9): *Hollanda’da okulda Türkçe konuşulmasına izin verilmeli. Daha çok Türkçe konuşunca daha çok Türkçe öğreniriz. Türkçe eğitimi verilmeli. Türkçe eğitimi çok güzel ve daha çok öğreniyorsun. Böylece daha çok konuşabilirsin daha çok tarih hakkında daha çok öğrenebiliriz. Türkçe bilmeseydim ailemle güzel konuşamazdım. Tatilde arkadaşlarımla konuşamazdım.”*

K-3 (12): *“...Evet Hollanda’da Türkçe eğitimi verilmeli çünkü burada doğmuş büyümüş Türk çocukların Türkçesi genelde zayıf oluyor. Türkiye’ye gittiğinde Türkçeyi daha rahat konuşabilirler. Aile içinde konuşmak ve anlamak için de önemli bence...”*

“Türkçemi geliştirmek için kitap okuyorum ve Türk kanallarını izliyorum. Hafta sonunda hem kuran kursuna hem de Türkçe eğitime katıldım. Kuran kursunda hoca Hollandaca bilmediği için daha çok Türkçe konuşuyoruz. Türkçe eğitiminin de faydası oldu. Türk alfabesini öğrenmiş oldum ve okumamda gelişti.”

K-4 (12): *“Türkçe derslerin bütün ülkeye yayılması gerekiyor. Çocukların camilere gidip din üzere kuranı kerim öğretirken Hollandaca konuşan hocalar var. Bence Türkçe konuşurlarsa çocuklar hem Türkçe öğrenir hem de dinini öğrenir. Ama sizin Türkçe eğitiminiz mesela Türkçe yazı, cümle kelime, okuma yazma her şey dâhil öğretiyorsunuz. Ve bu her yer de olsa. Hollanda’da Almanya’da, bilmem her yerde olsa. Çocuklar hiç Türkçeyi unutmaz. Ben dokuz yaşında camiye gittim ve orda da Türkçe konuşuyorlardı. Eğer ben camiye gitmeseydim böyle Türkçe konuşamazdım. Burada sizden yazmayı öğrendik. Alfabesini sayıları ayları yılları ve Türkçe tarih öğrendik. Türkçeyi bilmeseydim misafirlğe gidemezdim. Ailem le konuşmak içine Türkçe gerekli. İki dilli olunca hem Türklerle aran iyi olur hem de Hollandalılarla.”*

K-5 (15): *“Bence Hollanda’da Türkçe eğitimi verilmeli. Şimdi akraba olur uzaktan onlarla konuşmak için sonuçta Türkçe lazım olur. Büyük şehirlerde Türkçe öğrenenler var. Bizim burada küçük şehir olduğu için pek öyle Türkçe şeyi (eğitimi) yok. Bi camimiz ve cemiyetimiz var. Türkçe unutulursa iyi olmaz. Türk olduğun için Türkçe bilmen lazım akrabalarla anlaşmak için. Türkçe*

bilmedikten sonra Türk olmanın ne manası olabilir ki. Hollandaca biliyorsan hep Hollandaca konuşuyorsan Hollandalı ol daha iyi. Türkçe eğitimi hem okullarda hem cemiyette verilmeli. Okulda küçük çocuklarda öğrenmiş olurlar. Cemiyette de Türklerle beraber olmuş olursun. Sonuçta Hollandalılar cemiyete gelmez.”

K-6 (17): “Gerekli çünkü bazen çocuklar oluyor Türkiye’ye gittiğinde mesela hiçbir soruya cevap veremiyorlar. Türkçe bilmediği için sonra kendileri rezil oluyor. Ben cevap vermediğim zaman rezil oluyorum, utaniyorum, çekiniyorum o an. O yüzden bence gerekli çünkü gerçekten Türkçeyi öğretiyorlar ve kendin öğreniyosun.. Daha kolay konuşabiliyorum. Yani ben mesela sizin Türkçe dersine gittiğimde bir kelimeyi bilmez oldum ve oradan geldiğimde her şeyi anneme anlatabiliyordum ve çoğu kelimeleri biliyordum, yani çoğu kelimeleri biliyordum o dersten sonra. Önceden Türkiye’ye geldiğimde derdimi anlatamıyordum çünkü çok Türkçe bilmiyordum..”

K-7 (17): “Bence lazım olur çünkü ailemde çok Hollandaca bilmiyor onlara iyi konuşabilirim o zaman ve tatilde de lazım olur. Türkçe eğitim verilmesini isterdim. Cemiyette verilirse daha iyi olur okulda kitapla yapıyorlar ve cemiyette daha çok konuşarak öğrenilmiş olunur. Türkçeyi unutursak hiç iyi olmaz. Türkiye’de ailemle konuşamam. Türkiye’de turist gibi konuşurum. Zaten şimdi de öyle. Bize Türkçe konuşmak lazım, gerekiyor.”

K-8 (18): “Hollanda’da Türkçe eğitimi lazım. O zaman ben biraz daha çok öğrenebilirim. O zaman Türkiye’de daha iyi konuşabilirim. Hafta sonunda Türkçe eğitimi (haftada 2 saat verilmişti) bazen az geliyordu bezende iyi. Cemiyette eğitim iyiydi. Yakında olduğu için daha kolay geldi. Türk gençleri için Türkiye’ye gittikleri zaman ya da Türk biri gördükleri zaman Türkçeyi bilmeleri iyi olur (bu son cümleyi Hollandaca söyledi).”

K-9 (18): “Gerekli, herhalde. Çünkü Türkiye gidersek biz, ben konuşmaya zorlanıyorum. Bazı şeyleri anlamıyorum. Eğer Hollanda’da Türkçe eğitim verilirse bende daha iyi anlarım. Türkçeyi zaten biliyorum ama daha iyi bilsem iyi olur bana. Daha çok kelime bilsem daha iyi. (ik kan een zin zeggen) doğru cümle kurabilirim (woordenschat) kelime hazinesi lazım herhalde. Bence Türkçe eğitimi okulda verilmesi daha iyi. Çünkü çocuklar okuldan çıktıktan sonra yorulur. Okulda olursa eve gelmeden orada devam edebilirler. Online internetten ders de olur. Ben kendim okuldan geldikten sonra cemiyete Türkçe eğitimi için gelmek istemem. İnsanlar hayatı boyunca öğrenirler. Küçükken daha iyi. Türkçe eğitimi kitaplarla yapılabilir. Bence konuşarak öğrenme gerekiyor. Yalnız Türk çocuklarına yönelik olduğu için ve Hollandalıların katılmadığı için Türkçe eğitimi yasaklanıyor. Zaten çok okulda daha da çok ders istemiyorlar. Bence online ders daha iyi kim katılmak isterse katılır.”

K-10 (21): “...hem Hollandaca hem de Türkçe öğretilmeleri iyi olur. İki dillide kullanacakları için. Türkçe eğitimi insanların kültürlerinden uzaklaşmamasını sağlıyor. Bir şekilde tarih okuyabilirler

ve Türkiye hakkında bilgi sahibi olabilirler. Yeni nesillerin Türkçe öğrenmeleri önemlidir yoksa Türk kimliklerinden vazgeçmiş olurlar.”

K-11 (21): “Mahalle arasında yapılabilir. Ama bir Hollandalı okuldan bekleyemeyiz. Çünkü başka bir ülkede yaşıyoruz. Zaten Hollandalılar kültürümüze dinime bağlıyız diye yeterince kızıyorlar zaten Hollanda’da. Burada yaşıyorsan bizim kültürümüze göre yaşayın diye ondan. Onlar ne parsa yapsınlar Türkler her zaman ülkesine ve kültürüne bağlı olacaklar ama okullardan Türkçe eğitimi zor. Onlar zaten bıkmışlar. Hiç İslam’dan bir ülke istemiyorlar.”

Bekar (2006) ana dilin önemini şöyle özetlemiştir: ‘*Toplumu toplum yapan ve toplum yaptıktan sonra toplum olarak kalmalarını sağlayan, kültür ve değerleri gelecek nesillere aktaran ana dildir.*’ Avrupa’da yaşayan Türk öğrencilerin Türkçe öğrenimine karşı düşünce ve tutumlarını ölçmek amaçlı 1996 yılında Hollanda, Fransa ve Almanya’da ana dili eğitimi alan öğrencilerle bir anket çalışması uygulanmıştır. Hollanda’da elde edilen anket sonuçlarına göre Türkçenin ikinci dil ortamında öğrenilme nedenleri sıralandığında Türk çocuklarının Türkçe dil becerilerini geliştirerek anavatandaki eş dost ve akrabalarla iletişim kurabilme istekleri öne çıkmıştır. Diğer yönden öğrenciler çoğunluk olarak Türk oldukları için ve dilin kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğu için ve kültürleri hakkında kapsamlı bilgi edinmek istedikleri için Türkçe öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Meslek veya iş bulma amaçlı bir neden belirtmemişlerdir.

Yapılan bu çalışmada dikkat çeken sonuç ise Türkçe dersine devam eden öğrencilerle devam etmeyenler arasında büyük farklılıklar olmasıdır. Türkçe eğitimi Almayan öğrenciler Türkçe dilini kimliklerinin bir parçası olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Araştırma verileri neticesinde Türkçe dersine düzenli katılan gençlerin kültürel kimlik bilinçlerinin daha fazla gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır.

Almanya’da yaşamakta olan Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonu ile ilgili yapılan çalışmada Alman kültürünü kabul etme ve Türk kültürünü devam ettirme değer derecesine ilişkin nesiller arası karşılaştırmada ise, ilk nesil Türk göçmenlerden ikinci nesil ve üçüncü nesilde göçmenlere doğru ilerledikçe Türk kültürünü yaşama değer derecesi azaldığı, Alman kültürüne göre yaşama düzeyinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca üçüncü kuşaktan sonra Türk kültürünü kabul etme düzeyinde dikkat çekici bir düşüş olduğu tespit edilmiştir (Şahin, 2010).

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

4.2.1. Üçüncü nesilde dil ve kimlik nasıl oluşmuştur?

Literatür araştırmasında ortaya çıkan bulgulara göre üçüncü neslin konuşmasını ve kimlik oluşumunu etkileyen durum ilk nesilden başlamaktadır. Dil ne kadar sağlam olursa kültür aktarımı da o kadar güçlü olmaktadır. Bulunan bilgilere göre ilk iki nesil daha çok kendi örf ve adetlerine göre yaşarken, üçüncü nesilde daha çok bulunduğu ortama uyma süreci gerçekleşmektedir. İlk gelen nesil geri döneceğine inanarak yaşaması, ikinci neslin kültürüne bağlı ama çevresine de uyum sağlaması, üçüncü nesilde bulunduğu ortamı kabullenip hem aileden gelen dil ve kültür hem okul/çalışma ortamına uyum sağlamasından kaynaklanan bir düşünce ve adaptasyon durumu ortaya çıkmaktadır.

4.2.2. Üçüncü nesildeki iki dilliliğin ana dili gelişimi üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?

Göçmen ailelerin çocuklarında en sık art arda iki dillilik gerçekleşmektedir. Bu çocuklar ebeveynlerin kullandıkları dili öğrenirler ve ilerleyen zamanda bulundukları ülkenin dilini öğrenirler. Bu durum ikinci ve üçüncü nesiller için farklıdır. Doğan (2013) ‘iki ya da çok dillilik ve Avrupa Toplumu’ makalesinde Avrupa’da doğan ikinci ya da üçüncü neslin Türklerin eş zamanlı dil edindiklerini ifade etmiştir. Bu kuşaklarda anne ve babalar Türkiye’de Türkçe eğitimi aldıktan sonra geldikleri ülkenin dilini öğrenmeye çalışmışlardır. Bu durumda artzamanlı iki dil edinimi olarak değerlendirilmektedir. Günlük hayatta bir dil daha fazla kullanılması durumunda öbür dilin daha az kullanılmasına sebep olmakta olduğunu makalesinde ifade etmiştir. Bu hangi dilin hangi yoğunlukta kullanıldığına bakar. Üçüncü kuşak daha çok çevresiyle iç içe olduğu için, çevre dilli uzun süreli baskın geldiği zaman ana dillerinden uzaklaşmaları da olasıdır.

4.2.3. Ana dilin ve ikinci dilin günlük hayatında kullanımın etkisi nedir?

Bu soru ana dilin önemine değinmektedir. Çeşitli araştırmalarda ana dilinin gelecekteki yetenek ve becerilerine büyük bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Araştırmacı Kutlay Yağmur, Hollanda’daki yaptığı araştırmalarında bu önemli bilgiyi çeşitli makalelerinde yayınlamıştır; ‘Ana dilini iyi bir şekilde öğrenmeyen yabancı bir dili istenilen düzeyde öğrenmesi mümkün değildir’. Üçüncü kuşakta ana dili kullanımında gerileme olduğu daha

önce belirtilmişti. Ne yazık ki bazı ebeveynler çocukların ikinci dilini daha iyi konuşmaları için ana dillerini ikinci planda tutmaktadırlar. Araştırmalara göre önce sağlam bir ana dil temeli atılmalıdır ki ikinci dil hem kolay hem de doğru uygulansın.

4.2.4. Üçüncü kuşakta (ana dili) Türkçe öğrenmede beceri alanı nedir?

Sivil toplum kuruluşların Türk dilini ve kültürünü muhafaza etmekte önemli yeri vardır. Bu soruya yakından cevap bulmak için Hollanda’da özellikle Türkçe eğitimi ile ilgili Türk sivil toplum kuruluşların hedefine ve faaliyetlerini göz önüne alınmıştır. Bu dernekler Türkçenin özel olarak üçüncü ve dördüncü kuşaklara öğretilmesi ve diasporada ana dilin yaşatılması kapsamında çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Özellikle Türk toplumun yoğun bulunduğu bölgelerde faaliyetlerini sunmaktadırlar. Türklerin azınlıkta bulunduğu bölgelerde (kuzey Hollanda gibi) düzenli eğitim program sürdürüldüğü söylenemez.

4.2.5. Türkçe dersi alıp almamanın Türkçeyi konuşmakta etkisi nedir?

Çalışma grubuyla yapılan görüşmede çıkan sonuç Appingedam’da yaşayan 3. Nesil gençliğin okulda veya Sivil Toplum kuruluşları tarafından organize edilen bir Türkçe dersi almadıkları, Türkçeyi sadece aile ve yakın çevrelerinden öğrendikleridir.

Yurt Dışı Türkler Bakanlığının vesilesiyle Sakarya Üniversitesinde almış olduğum bir senelik lisansüstü eğitim neticesinde, benim de doğum yerim olan Appingedam’da 3. Nesil gençlere 10 ay boyunca haftada iki gün olmak üzere Türkçe ders programları yaparak, Türkçe okuma yama konuşa ve anlamalarını geliştirmeye katkıda bulunmaya çalıştık. Çalışma grubundan bazı gençlerin konuşmalarında bahsettikleri Türkçe eğitimi bu dersleri anlatmaktadır. Gençler Türkçe derslerini pozitif değerlendirmişler ve devamı için talep te bulunmuşlardır.

Buna benzer bir araştırma 1996 yılında Hollanda, Fransa ve Almanya’da ana dili eğitimi alan ve almayan öğrencilerle anket doldurma olarak yapılmıştır. Amaç Avrupa’da yaşayan Türk öğrencilerin Türkçe öğrenimi ne karşı düşünce ve tutumlarını ölçmektir. Hollanda’da elde edilen anket sonuçlarına göre Türkçenin ikinci dil ortamında öğrenilme nedenleri sıralandığında bu araştırmaya benzer nitelikte Türk çocuklarının Türkçe dil becerilerini geliştirerek anavatanındaki eş dost ve akrabalarla iletişim kurabilme istekleri öne çıkmıştır. Diğer taraftan çocuklar Türk oldukları için ve dilin kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğu

için ve kültürleri hakkında daha çok bilgi edinmek istedikleri için Türkçe öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Meslek ve iş bulma amaçlı bir neden gösterilmemiştir.

Bu çalışmanın dikkat çeken bir sonucu Türkçe dersine devam eden öğrencilerle devam etmeyenler arasındaki büyük farklılıklardır. Hiç Türkçe dersi almayan ğrenciler Türkçe dilini kimliklerinin bir parçası olarak görmemektedirler. Araştırma verileri neticesinde Türkçe dersine katılan ve devam eden gençlerin kültürel benlik bilinçlerinin çok daha gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır.

Burada ana dilin ne derece önemli olduğuna vurgu yapan Bekar (2006)'nın 'Milleti millet yapan, millet yaptıktan sonra millet olarak kalmalarını sağlayan, kültür ve değerleri gelecek kuşaklara aktaran ana dildir.' görüşü olduğa yerinde olmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilimler alanında göç ve göçmenler olgusuna ilişkin çok sayıda çalışma olmasına rağmen, Hollanda’da yaşayan üçüncü kuşak Türk gençliğinin ana dil (Türkçe) konuşmasına ilişkin kısıtlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Çoğu araştırmanın da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Amsterdam, Rotterdam gibi büyük şehirlerde yapıldığı görülmüştür.

Bu çalışma Türklerin azınlıkta yaşadığı kırsal kesim olan Appingedam ilçesinde üçüncü kuşak Türk gençliğinin Türkçe dil kullanımına yönelik bir durum tespittir. Literatür ve nitel araştırma sonucuna göre Hollanda’nın Appingedam bölgesinde yaşayan üçüncü nesil gençlerin ana dili kullanımında çeşitli sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır:

- Şöyle ki ilk öğrenilen dil ana dildir. Anne aile ve çevreden öğrenilmekte olup daha çok günlük hayatı kurtaran basit cümle ve kelimelerden oluşmaktadır.
- Gençler kendi aralarında Türkçe konuşmaktadırlar fakat cümlelerin içine sıklıkla Hollandaca kelimeler koymaktadırlar. (Dil karıştırma) Türkçe kelime hazinelerinin az olmasından kaynaklanabilir.
- Avrupa’da yaşamakta olan Türk çocuklarının genelinde olunduğu gibi Türkçeyi konuşabilecekleri ortamların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Sadece yakın çevre ile (aile ve arkadaşlarıyla) Türkçe konuşmaktan ileri gitmeyen kısır bir döngü ile karşı karıyadırlar. Bu döngüden çıkmak niyetine yapılan tek şey basit hikâye kitapları okumaktan ibaret kalmıştır
- Araştırmaya katılan gençler Türkçe kitap okumakta ve okuduğunu anlamakta zorluk çektiğini, yazmakta da yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum Türkçe ve Hollandaca alfabelerindeki harflerin farklı seslendirilişi ve Türk gençlerin/çocukların Türkçeyi okulda öğrenmediklerinden kaynaklanmaktadır.
- Okullarda verilen haftada birkaç saati geçmeyen Türkçe dersleri 2004 yılında entegrasyona engel teşkil ettiği iddiasıyla kaldırılmıştır. Okulda hiç Türkçe dersi görmeyen 3. nesil gençler ve çocukların Türkçe dilini yeterli şekilde

konusamadıkları, yazma ve okuma alanlarında ise daha zayıf kaldıkları saptanmıştır.

- Türkçenin nesiller arasında giderek zayıfladığı görülmektedir. Gerekli önlemler alınmadığında Türkçe dili işlevselliğini giderek kaybedecek ve de gelecek nesillere de doğru bir şekilde aktarılamayacaktır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına dayalı öneriler

- Avrupa’da yaşayan Türklerin varlığı ana dillerinin varlığına bağlıdır. Eğer ana dili olmazsa ikamet ettikleri ülkenin vatandaşından bir farkları kalmayacaktır. Ana dili gibi kimlikleri de yabancı topuma karışıp gidecek ve varlıklarını yitireceklerdir. Bunun yaşanmaması için önce aileler, çocuklar ve Türk toplumu ana dilini koruma geliştirme ve sürdürme ile ilgili bilinçlendirilmelidirler.
- Yurt dışında yaşayan on binlerce Türk vatandaşı görmezden gelinmemeli ve bu ailelerin çocukları ana dili bilgisi ve öğretiminden yoksun bırakılmamalıdır.
- Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocukların ana dili öğrenimine uygun özel tasarlanmış kitaplar hazırlanarak, Türkçe eğitiminin kullanılmasında hizmete sunulmalıdır.
- Türkiye gezileri yapılarak öncelikle anavatan sevgisi inşa edilmeli daha sonra tarihi ve kültürel zenginliklerden yola çıkarak dil ve kültür bilincinin gelişmesi sağlanmalıdır.
- Yurt dışında yaşayan Türk çocuklar ana dili eğitiminden yoksun kalmamalı ve kendilerini ana dillerinde yeterli seviyede anlatabilme özgürlüğünü yaşamalıdır.
- Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik özel bir program geliştirilebilir, alana göre daha çok uzmanlar yetiştirilebilir. Anketler düzenlenerek Türk çocukların ilgi ve beklentilerine yönelik dil eğitimi tasarlanıp geliştirilebilir.
- Türk Sivil Toplum Örgütlerinin Ana dil eğitimi hususundaki çalışmalarının ülke geneline yayılması sağlanmalı, müfredata uygun ders programları ve materyalleri ile desteklenmelidir.

5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik neriler

- Araştırmanın daha uzun zamana yayılarak daha kapsamlı bir şekilde yapılması düşünülebilir.
- Hollanda'nın farklı şehirlerinde yaşayan Türk toplumlarında bire bir görüşmeler yapılarak araştırma ülke çapına yayılabilir. Böylece Hollanda genelinde bir sonuca varılabilir.
- Türk konsolosluğu, Türk Eğitim Ateşesi ve Diyanet vakfı gibi sivil kuruluşlarla n görüşmeler yapılması tavsiye edilebilir.
- nc ve sonraki kuşakları anlayabilmek için, geniş kapsamlı birinci ve ikinci kuşağında araştırmalarda yer alması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adsoy, Ş. (2014). Çelişmezlik İlkesi Bağlamında Ana dilde Eğitim, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(XIX), 685-697.
- Akçadağ-Alagöz, E. (2011). *Göçün 50. Yılında Avrupalı Türkler*. <http://www.bilgesam.org/incele/751/-gocun-50--yilinda-avrupali-turkler/#.W-m2j5MzZPY> adresinden erişilmiştir.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, E. (2010). Almanya’ da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algıları ve buna bağlı karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırma Dergisi*, 12(12),7-38.
- Anadolu Ajansı (2017, 12 Ekim). *Hollanda’da Hükümeti Kurma Görevi Rutte’a Verildi*. <https://www.haberler.com/hollanda-da-hukumeti-kurma-gorevi-rutte-a-verildi-10124915-haberi/> adresinden erişilmiştir.
- Arslan, M. ve Şaşmaz, A. (2016). Mother language usage and cultural in terms problems face with of Turkish children living abroad: The case of Bosnia and Herzegovina. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*. 4(1), 180-195.
- Bekâr, B. (2016). Almanya’da Türkçenin ana dili olarak öğretimiyle ve Türklerin Türkçe kullanımlarıyla ilgili kaynakça denemesi. *Zeitschrift für die welt der Türken/ Journal of World of Turks*, 8(3), 285-302.
- Boeschoten, H. (1992). Hollanda Türkçesi diye bir şey gelişmekte mi? *Dilbilim Araştırmaları*, 11-18. Ankara: Hitit Yayınevi.
- Boeschoten, H., Dorleijn, M., Leezenber, M. (1993). *Turkish, Kurdish and other languages of Turkey*. In G. Extra ve L. Verhoeven (Eds.), *Community languages in the Netherlands*, (s. 109-142), Amsterdam: Swets ve Zeitlinger.
- Butter, E. (2019, 15 Ekim). ‘Nederlanders’, ‘Buitenlanders’, ‘Allochtonen’. De cijfers. <https://www.republiekallochtonie.nl/blog/feiten/nederlanders-buitenlanders-allochtonen-de-cijfers> adresinden erişilmiştir.
- Canatan, K. ve Hıdır Ö. (2007). *İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve tarihsel bir yaklaşım*. Ankara: Eskiyei Yayınları.
- Congar, K. (2018, 22 Ağustos). *ABD’den 270 kat küçük Hollanda dünyanın en büyük 2.*

tarım ihracatçısı. <https://tr.euronews.com/2018/08/21/abd-den-270-kat-kucuk-hollanda-dunyanin-en-buyuk-2-tarim-ihracatcisi> adresinden erişilmiştir.

Çakır, M. (2002). Almanya'daki çok kültürlü ortamlarda Türkçenin ana dili olarak kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39-53.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2007). *2005-2006 Raporu: Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Çelebi, M. D. (2006). Türkiye'de ana dili eğitimi ve yabancı dil öğretimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 285-307.

Çelik, C. (2008). Almanya'da Türkler: Sürekli yabancılık, kültürel çatışma ve din. *Milel ve Nihal*, 5(3), 105-142.

Dışişleri Bakanlığı. (1973). Yurtdışı göç hareketleri ve vatandaş sorunları. Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü.

Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Extra, G. ve Gorter, D. (2001). *Comparative perspectives on regional and immigrant minority languages in multicultural Europe*. In G. Extra, D. Gorter (Eds.), *The other languages of Europe* (s. 1-41), Clevedon: Multilingual Matters.

Extra, G. ve Verhoeven, L. (1993). *Immigrant languages in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters.

Extra, G. ve Yağmur, K. (2004). Meertaligheid in multicultureel Europa: De status van immigrantentalen thuis en op school. *Levende Talen Tijdschrift*, 5(1), 13-18.

Genel, M. G. (2014). Almanya'ya giden ilk Türk işçi göçünün Türk basınındaki izdüşümü: Sirkeci Garı'ndan Munchen Hauptbahnhof'a. *Selçuk İletişim*, 8 (3), 301-338.

Gogolin, I. (1998). *Multilingualism and the Public Sphere. Which languages for Europe?* Amsterdam: European Cultural Foundation.

Göksu, A.E. (2019). *İthal gelin ve damatlar*. İstanbul: Melce Yayınları.

Günay, V. D. (2016). İki ya da çok dillilik ve Avrupa toplumu. *Turkophone*, 2 (1) , 68-72.

Hollanda Konsolosluğu (t.y.). *Hollanda Hakkında Bilgi.*, <https://www.hollandakonsoloslugu.com/hollanda-hakkinda/> adresinden 28.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-86.
- Klatter-Folmer, J. (1996). *Turkse Kinderen en hun schoolsucces*. Ph. D Dissertation, Tilburg University, Tilburg.
- Kural, M. (2019, 14 Mart). “İthal Evlilikler” ve Depresyon. <https://perspektif.eu/2019/03/14/ithal-evlilikler-ve-depresyon/> adresinden erişilmiştir.
- Küçükcan, T., Kocabıyık, H., Güngör, V. (2004). *Avrupa'daki Türklerin Türkiye-Avrupa ilişkilerine etkileri-Hollanda örneği*. Amsterdam: Türkevi Araştırmalar Merkezi.
- MEB. (2012). Türkiye cumhuriyeti Milli eğitim Bakanlığı. Yurt Dışı Eğitim Personeli Rehberi, Personel Görevlendirilen Ülkeler; Hollanda http://abdigm.meb.gov.tr/eski_site/yurtdisigorev/rehber/Rehber_iii_hollanda.html adresinden 30.07.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Mulder, L. (1996). *Meer voorrang, minder achterstand: Het onderwijsvoor-rangsbeleid getoetst*. Nijmegen: ITS
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar III. Cilt (5. Basım)*. İstanbul: Yayın Odası
- Örücü, D. ve Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden Türkiye’de eğitim yönetiminin akademik durumu: Nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(2), 167-197.
- Perspektif (2018, 30 Haziran). *Yurt Dışında Yaşayan Türklerin Sayısı Açıklandı: İlk Sırada Almanya Var*. <https://perspektif.eu/2018/06/30/yurt-disinda-yasayan-turklerin-sayisi-aciklandi-ilk-sirada-almanya-var/> adresinden erişilmiştir.
- Piyade, Z. G. (1990). *The bilingual first language acquisition of a Turkish child: A comprative case study*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi) Erişim adresi: <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/6438>
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş nicel ve nitel yaklaşımlar*. (D.B., H.B.A. ve A.Z, Çev). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- STOV (2012). *Veghel Türk Okul Aile Birliği Derneği internet sayfası*. www.vegheltoab.nl/ adresinden 17.07. 2019 tarihinde erişilmiştir.

- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kimlik ve ait hissetme. *Türkiyat Araştırmaları*, 227-251.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (t.y). *Ülke Künyesi Hollanda Krallığı*. <http://www.mfa.gov.tr/hollanda-kunyesi.tr.mfa> adresinden 2.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2019). Hollanda ülke profili. <https://ticaret.gov.tr/data/5ef9d37413b87640180841db/HOLLANDA-%C3%9C%9C%9C%20Profili.pdf> adresinden 01.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Tesser, P. (1993). *Rapportage minderheden 1993*. Rijswijk: SCP
- TON. (2005). *Türkçe İçin El Ele: Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı. Türkçe için el eleye davet*. <http://www.turkce-icin-el-ele.nl/> adresinden 19.07. 2019 tarihinde erişilmiştir.
- TON. (ty). *Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı amacımız ve ilkelerimiz*. <http://www.turkce-icin-el-ele.nl/> adresinden 22.07. 2019 tarihinde erişilmiştir.
- TSCD. (2012). Dünden Bugüne Cami Faaliyetlerimiz. [http://www. Suleymaniye .nl /bilgiler.html](http://www.Suleymaniye.nl/bilgiler.html) adresinden 17.07. 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Ültanır, E., Ültanır, G., Canbolat, M. ve Uyanık, A. (6-9 Temmuz 2004). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk gençlerinin sosyo-kültürel yetileri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya. <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/182.pdf>
- Van der Linden, D., Scholte, R. H. J., Cillessen, A. N. H., Nijenhuis, J. ve Segers, E. (2010). Classroom ratings of likeability and popularity are related to the big five and the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, 44, 669–672.
- Verhallen, M. ve Schoonen, R (1993). Lexial knowledge of monolingual and bilingual children. *Applied Linguistics*, 14(4), 344–363.
- Verhoeven, L. ve Vermeer A. (1989), Diagnose van Kindertaal. Nederlandse taalvaardigheid van autochtone en allochtone kinderen. Tilburg: Zwijssen, 1989
- Wunder, D. (1994). *Zweisprachige Erziehung*. In Frankfurt.: DGB.
- Yağmur, K. (2019). Hollanda Dışındaki Hollandalılar Dillerine ve kültürlerine sahip çıkıyor. <https://www.interajans.nl/prof-dr-kutlay-yagmur-yazdi-hollanda-disindaki-hollandalilar-dillerine-ve-kulturlerine-sahip-cikiyor/> adresinden 09.11.2019 tarihine

erişilmiştir.

Yağmur, K. (2012). *Batı Avrupa 'da Türkçe öğretimi neden önemli/Why is Turkish teaching important in Europe*. In A. Isina (Ed.), World Turkci Forum (s. 377-394). İstanbul: Tasam Yayınları.

Yağmur, K. (2010). Batı Avrupa'da uygulanan dil politikaları kapsamında Türkçe öğretiminin değerlendirilmesi. *Bilig*, 55 (10), 221-242.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldız, F. (2009). *Avrupa Türklerinde kimlik sorunu olarak çifte aidiyet: Hollanda Örneği*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 253072).

EKLER

Ek 1. Etik Kurulu Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/09/2019-E.11511

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :15/17 Feyza KAPTAN

Sayın Feyza KAPTAN

İlgi : Feyza KAPTAN 10/09/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 11.09.2019 tarihli ve 15 sayılı toplantısında alınan "17" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Etik Kurulu Başkanı

17. Feyza KAPTAN'ın "Batı Avrupa'daki 3. Kuşak Türk Toplumunun Türkçe Kullanımına Yönelik Bir Durum Araştırması: Hollanda Örneği" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Feyza KAPTAN'ın "Batı Avrupa'daki 3. Kuşak Türk Toplumunun Türkçe Kullanımına Yönelik Bir Durum Araştırması: Hollanda Örneği" başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEK4BB0AF>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Sorular

Tarih:

İsim:

Doğum tarihi:

Doğum yeri:

Anne Babanın doğum yeri:

1. Ailenle ilgili geçmişte Hollanda'ya nasıl yerleştiniz anlatabilir misin?
2. Türkçeyi nasıl öğrendin bunu biraz anlatır mısın?
3. Bir gün içerisinde en fazla hangi dili konuşuyorsun?
 - Türklerle bir arada olduğunda nasıl?
 - Hiç Türkçe konuşmadığın oluyor mu?
4. Türkçede en çok seni ne zorluyor? (Okuma, yazma, konuşma, anlama)
 - Büyükanne babana konuşman nasıl?
5. Hollanda'da Türkçe öğretimi için artlar geliştirilmeli mi?
 - Sence Türkçe eğitimi neden gerekli veya neden gereksiz?

Ek 3. Katılımcılara Ait Genel Bilgiler

1. K-1 (9-K), ortaokula gidiyor
2. K-2 (9-K), ilk okula gidiyor.
3. K-3 (12-K), Liseye geçti
4. K-4 (12-K), Liseye geçti
5. K-5 (15-E), liseye gidiyor
6. K-6 (17-K), hemşirelik okuyor
7. K-7 (17-E), liseye gidiyor
8. K-8 (18-E), Garajda çalışıyor
9. K-9 (18-E), Üniversiteye geçti ekonomi
10. K-10 (21-K), üniversite öğrencisi
11. K-11 (21- K)yaşında, diyetisyen okuyor

1. Ailenle ilgili geçmişte Hollanda'ya nasıl yerleştiniz anlatabilir misin?

K-1 (9-K): “Annem babam Türkiye’de doğdu. Dört kardeşiz. İlk önce annem Türkiye’de okudu babamda burada (Hollanda’da) okudu. Sonra baba ve annem tanıştıktan sonra evlenip Hollanda’ya yerleştiler. Sonra ablam ve kardeşlerim doğdu, Her yaz tatilinde babaannem gel geliyorlar ya da biz onlara gidiyoruz. Önce babaannem çok yaşlı olduğu için çok uzun gelediler (Türkiye’ye döndüler ve orada kalıyorlar). Babaannemin ve Dedemin Hollanda’ya nasıl geldiklerini bilmiyorum. Halam da Hollanda’da okudu.”

K-2 (9-K): “Annemin babası öğretmen. Türkçe öğretmeni. Annem sekiz on yaşında Hollanda’ya geldi. Türkiye’de evlendiler ondan sonra babamla Hollanda’ya yerleştiler. Hiçbir fikrim yok. Ben daha küçüktüm. Daha Doğmamıştım herhalde. Ben burada doğdum ve benden önce annem babam buradaydı (Hollanda’da).”

K-3 (12-K): “Dedem ve babaannemin burada evi vardı. Annem ve babamda sonra Hollanda’ya geldiler. Dedem burada Hollandaca bilmeyen çocuklara Hollandaca öğretiyordu ve Türkçe öğretmenliği yaptı. Annem ve babam dedem ve babaanneminim buraya nasıl geldikleri hakkında bahsetmediler. Kendimde şimdiye kadar merak etmedim çünkü annem ve babamdan evlendikten sonra Hollanda’ya geldiler ve dedem ve babaannem daha önce buraya geliyorlardı ama hangi yılda buraya yerleşmeye başladıklarını bilmiyorum. Hangi sebepten buraya yerleştiklerini bilmiyorum. Geçmiş çok merak etmiyorum benim için fark etmiyor.”

K-4(12-K): “Dedem burada yaşıyormuş ve babaannem Türkiye’den buraya gelin gelmiş. Türkiye’deki ekonomik sıkıntılardan dolayı buraya geldiklerini düşünüyorum veya orada belki iş bulamamıştır. Dedem fabrikada çalışmış olabilir çünkü babamda öyle. Babam burada doğmuş, annemde Türkiye’de. Babam annemle tanışınca annemle buraya taşınmış oldular. Bende burada doğdum. Dört kardeşiz. İki erkek iki kız. İki yılda bir Ürgüp’te tatilimizi yapıyoruz. Benim annemin bütün ailesi Türkiye’de. Babamın ailesi biraz burada biraz da Türkiye’de. Babamda Türkiye’ye gittiği zaman her zaman arkadaşlarıyla veya Türkiye’de yaşayan ailesiyle görüşüyor.”

K-5 (15-E): “Hollanda’ya ilk gelenlerdeniz. Babamın dedesi 1950 1960 arasında gelmişti. Onsan sonra dedem babam burada doğma, kendimde burada doğma. İleriki zamanda Türkiye’ye taşınma ihtimali olabilir babam emekli olursa. Belki ben 18 yaşlarına geldiğimde gidebiliriz. Bizim köyden dedem ilk Hollanda’ya gelmiş daha sonra köydeki yaşayanlarda Hollanda’ya gelmişler. Dedemin nerede çalıştığını bilmiyorum. Babam Almanya’da bir fabrikada çalışıyordu. Şimdi hasta olduğu için çalışmıyor.”

K-6 (17-K): “Dedem Türkiye’de doğdu. Zamanında Hollanda’ya gitti iş bulmak için. İşe (fabrikaya) aldıklarında da dedem Türkiye’ye gelip anneannemi annemi dayılarımı alıp Hollanda’ya geri döndü orda yaşamak için. Anneannem ve dedem kırk sene önce Hollanda’ya taşındılar ve hala Hollanda’da yaşıyorlar. Hollanda’dan memnunlar ve sadece tatil için Türkiye’ye geliyorlar.”

K-7 (17-E): “Ne zaman geldiğini bilmiyorum. Dedem (fabrikada) çalışmaya geldi. Hollanda’dan önce Almanya’da yaşadı ve Belçika’da. Orada da benim dayım var. Ondan sonra Hollanda’ya geldi. Annem Bingöl’de doğdu. Annem tatil için Türkiye gitti ama arada kalmadı. Annem Türkiye’de evlendi. Dedem yalnız kışları burada daha çok Türkiye’de yaşıyor. Dili iyi bilmediği için Türkiye’de yaşıyor.”

K-8 (18-E): “Dedem ve anneannem Türkiye’den buraya çalışmaya geldiler. Babam ve annem burada buluştular öylecene evlendiler. Bende böyle dünyaya geldim. Dedem buraya iş bulmaya gelmişti. Buraya çalışmaya geldi. 40 yıl önce.”

K-9 (18-E): “İlk önce yetmişli yılların başında dedem ve annem Hollanda’ya geldi. Dedem çalışmak için ve para biriktirmek için buraya geldi. Ama annem ve dayılarım hepsi Türkiye’de doğdu. Ama annem küçük yaşta Herhalde 1 ya da 2 yaşındayken Hollanda’ya geldi. Annem Hollanda’da büyüdü ve onun için Hollandaca çok iyi konuşuyor. Üç kardeşiz ve Hollanda’da doğduk. Dedem kısa Hollanda’da kalıyor ondan sonra Türkiye’ye geri gidiyor.”

K-10 (21-K): “Dedem Hollanda’ya çalışmak için yetmişli yıllarda geldi. Delfzijl e geldikten sonra alüminyum fabrikasında çalışmaya başlamış. Birkaç yıl sonra babaannemi ve babamı Hollanda’ya getirmiş. Babam 13 yaşında Hollanda’da liseyi okudu. Dedemler Hollanda’da tahminen 30 yıl kalmışlardır. Şimdi Türkiye’de yaşıyorlar. 2010 civarında kesin dönüş yaptılar. Bende Türkiye’ye

taşındım ama oradaki insanlarla anlaşıyor. Çoğu insanlarda ben biliyorum havası var. O yüzden ben Hollanda'da kalmak istiyorum. Buradaki insanlar çok iyi ve seviliyorum. Türkiye'de doğmuş büyümüş olsaydım oradaki insanlarla muhtemelen daha iyi anlaşırdım. Çocukluğum Hollanda'da geçti beni burada tutanlar iyi insanlar, arkadaşlar."

K-11 (21- K): "Bildiğim gadara dedem geldi buraya çalışmak için. Sonrada babaannem, babam, amcam geldi. Babam buraya gelir giderdi ama Türkiye'de yetişti. Sonra babam büyüdü adam oldu evlendi. Sonra annemi getirdi Hollanda'ya. Türkiye'de bir kaç yıl yaşadktan sonra Hollanda'ya geldiler. En büyük abim Ürgüp'te doğdu, ikinci abimde Hollanda'da doğdu bende Hollanda'da doğdum. Dedem fabrikada çalışıyormuş herhâlde. Ben küçükkene vefat etti. Ondan çok bilmiyorum. Ben sormadığım için herhalde. Ama zannediyom ki fabrikada çalışıyordu o zamanları çağırıyorlardı Türkleri Faslıları. Dedem Beğin ganamasından öldü. Annem babamda çok anlatmıyorlar."

2. Türkçeyi nasıl öğrendin bunu biraz anlatır mısın?

K-1 (9-K): "Annem ve babam evde Türkçe konuştukları için biz onlardan Türkçeyi dinleyerek öğrendik. Sonra Türkçe televizyon kanallarını izleyerek öğrendim ve halen izliyorum. Türkçe şarkılar dinliyoruz. Birde annemler bizim Türkçemizi ilerletmemiz için bizimle evde hep Türkçe konuştular. Babaannemle ve Dedemle de sürekli konuşarak Türkçe öğrendim. Babaannem ev hanımı olduğu için evde temizlik yaparken Türkçe şarkılar dinlerdi. Onların sayesinde Türkçe öğrendim. İki ablam var onlardan Türkçeden çok Hollandaca öğrendim."

K-2 (9-K): "Annemlerden duydum ve sonrada başladım konuşmaya. İlk cümlemi hatırlamıyorum ama İlk basta bebekler gibi konuşuyordum ve sonradan annemden duydum. Sadece annemden değil çevredende Türkçe duydum. Annemden ve babamdan Türkçe öğrendim. Sonra bende konuşmaya başladım. Annemin çalıştığı zamanlarda bana bazen babam bazen de yengem bakıyorlardı. Babam ve yengemin Hollandacası zayıf olduğu için çok Türkçe konuşuyorlardı."

"Küçükken ben televizyon izlerken hep 'Keloğlana' bakıyordum, 'Pepeyi' çok seviyordum ben. Annemler Türkçe şarkı dinlerken bende dinliyordum. İlk dinlediğim şarkıları hatırlamıyorum. Büyüyünce o kadar çok şarkı öğrendim ki. Simdi çeşitli şarkılar dinliyorum. 'Gelmez dediğim' dertler şarkısını dinliyorum ve daha çok rap şarkılar biliyorum hem Hollandaca hem de Türkçe. Türkçeyi öğrenmek için televizyona bakıyorum ve çoğu zaman Türkçe kanallarını çok seyrediyorum. Hollanda kanallarına bakmıyorum. Benim bebeklik fotoğrafım var babaannemde onlar hep bana bakıyorlardı. Onlar hiç Hollandaca bilmiyorlar hep Türkçe konuşmam lazım. Türkiye'de hep Türkçe konuşmam lazım. Bazen zorlanıyorum. Daha çok Hollandaca konuşmayı seviyorum."

K-3 (12-K): “Annem ve babam konuşmaya başladığında bende hep konuşuyordum. Çevremden annem, babam ve halamdan eniştenden öğrendim. Ablamın 'da etkisi olmuştur. Türkçeyi duyarak öğrendim. Televizyonun etkisi olmuştur. Hollanda kanallarına bakmıyorum. Sürekli Türk kanalları izliyorum. Türk haberlerini izliyorum. Takip ettiğim diziler var. Bunlar; Her yerde sen, Can evim, Diriliş Ertuğrul ve Kalk gidelim. Daha çok Diriliş Ertuğrul ve Kalk gidelim i izliyorum. Diriliş Ertuğrul tarih hakkında olduğu için izliyorum.”

K-4 (12-K): “Annem Türkiye’de doğduğu için, Türkçe öğrendiği için ve sonrada Hollandaca öğrendiği için çocukluk dilimiz Türkçe oldu. Ve Hollandacayı okulda öğrendik. Annemde Hollandacayı okula giderek öğrenmiş. İlk dilimiz Türkçe. Aslında çocukken Türkçemiz daha iyiydi sonradan Hollandaca öğrenince karıştı. Annem bizimle Türkçe ilgilendiği için otomatikman Türkçe öğrenmiş oluyoruz. Annem ben küçükken bizi Türk çocuk kanallarına baktırıyordu. Bazen sorular sorardı bu ne, rengi ne gibi. Biz küçükken hiç Hollanda kanallarına bakmadık. Annem Kitap okurdu yatarken ‘pamuk prenses gibi. İzlediğim diziler ‘Söz’, ‘Yeni gelin’, ‘Erkenci kuş’, ‘Yeşil deniz’.”

K-5 (15-E): “Annemden babamda öğrendim. Biz hep Türkçe konuşuyoruz. Küçükken hep Türk kanallarına bakardık. Nadiren Hollanda kanallarını izlerdik. Çoğu arkadaşlarla bi okulda Hollandaca bide bazen dışarıda yabancılarla Hollandaca konuşuyorum. Yoksa evde hep Türkçe konuşuruz. Annem, babam, dedelerim, kardeşlerim, diğer dedem, anneannem babaannem, emmilerim halalarım kuzenlerimle hep Türkçe konuşuruz. En küçük kardeşime bazen öğretiyorum. Anlamadığım bir kelime olursa anneme soruyorum. Babamında bilmediği şey olduğunda anneme sorar. Annem Türkiye’den gelin geldi. Küçükken annem bana kitap okurdu. Şimdilerde dinlediğim şarkılar Reynmenden ‘Ela’, Berkcan. Televizyondanda takip ettiğim diziler var. Diriliş Ertuğrul, Söz gibi.”

K-6 (17-K): “Evde annem hep Türkçe konuştuğu için, bende konuşuyorum Türkçe. Hiç Hollandaca falan konuşmadık. Sadece okulda konuştuk ya da babam şey sorduğunda tabi babam Hollandalı olduğu için ona Hollandaca konuşmak zorundaydık. Hep Türkçe konuştuk. Bilmediğim kelimeleri annem sorup cevaplıyor. Öyle öyle öğrendim. Şarkılar açardım ya da annemle hep misafirliğe gittiğim için her zaman Türkçe konuşuyorlar ya. O yüzden bende öyle öyle öğrendim. Çok şükür derdimi anlatacak kadar gine de Türkçeyi biliyorum. Ben her zaman Türkçe şarkılar dinliyorum yani karışık. Her şey var içinde. Dizilere de bakıyorum. Çok dizi var aslında. Yani vuslat kırıgın çiçekler, çilek kokusu derken hepsi var.”

K-7 (17-E): “Küçükken babamla çok konuştuk evde. Ailemle de çok konuştuk. Daha halen konuşuyoruz. Ama küçükken daha iyiydi şimdi biraz kötü oldu. Çünkü evde Hollandaca konuşuyoruz. Evde Türk kanalları izlemiyorum. Türkçe şarkıları dinlemiyorum. Daha çok İngilizce ve Hollandaca. Bazen duyuyorum ama beğenmiyorum. Evde hep Hollandaca konuşuyoruz. Ablam

ve abimle hep Hollandaca konuşuyoruz. Daha önce 23 Nisan çocuk bayram hakkında duydum ama Hollanda'da hiç görmedim.”

“Bazen kelimeleri bilmiyorum, bazen Google'dan bakıyorum abim ki gibi. Ya da anneme ya da babama soruyorum.”

K-8 (18-E): “Annem babam ve anneannemden öğrendim ve Türkçe çizgi filminden öğrendim en çok Kayu'ya bakardım. Onun azıcık faydası oldu. Dedem, anneannem ve dayılarımdan Türkçe öğrendim. Onlarla çok vakit geçiriyorum.”

K-9 (18-E): “Küçükken babam bize hep Türkçe konuşuyordu. Ailemle de Türkçe konuşuyorum. Hollanda'da dayım var bir akrabayım daha var Türkçe konuşmayı onlardan öğrendim. Babam çoğu zaman Türkçe konuştuğu için ondan öğrenim. Küçükken benim Türkçem daha iyi. Babam bize Türkçe soru soruyor ben Hollandaca cevap veriyorum. Hollandaca bana daha kolay geliyor çünkü hiç akrabalarım ile konuşmazsam yalnız Hollandaca konuşuyorum ve okula giderken yalnızca Hollandaca konuşuyorum. Evde de kardeşimle ve ablamla yalnızca Hollandaca konuşuyorum. Ablam bizden daha iyi Türkçe konuşuyor. Daha çok babam ve dedemden Türkçe öğrendim. Evde babam hep Türk haberlerini izler. Bende onunla birlikte bakıyorum ve anlıyorum. Bizim Türkçemiz iyi değil yani ailemle Türkiye'ye gidersem ailemle konuşsam, bazı kelimeleri bilmiyorum. İyi bir konuşma yapamıyorum. Öğrenmek isterdim.”

K-10 (21-K): “Ben Türkçeyi aslında ailemden; annem, babam, dedem, babaannem, amcam, halamdan öğrendim. Babaannemden öğrendiğim Türkçe tam Türkçe değildi. İçinde Nevşehir aksanı var. Ortahisar'ın tuhaf kelimeleri var. Küçükken 'Hepsi' grubunun şarkılarını dinliyordum. Birazda arkadaşlarla facebooktan mesajlaşarak öğrendim. Sürekli çeviri kullandım. İlk başlarda anlamadığım cümleler oluyordu. Türkiye'de bulunmamınsa Türkçemi düzeltmem katkısı oldu. Çevremle konuşarak öğrendim. Aslında benim Türkçe öğrenmem uzun sürdü. Türkiye'de iki yıl kaldıktan sonra tamamen Türkçe öğrenebildim.”

K-11 (21- K): “Annemden babamdan duyarak öğrenmeye başladım onlardan öğrendim küçükken sonra halamdan, teyzemlerden kuzenlerimle öğrendim konuşa konuşa. Büyüdükçe arkadaşlarımdan da öğrendim. Televizyona da çok bakıyoruz. Hep Türk kanalları izliyor annem ve babam. Televizyondan dizilerden haberlerden öğreniyorum. Şimdi internette çok bakıyorum. İnternette de Türkçe sayfalar var takip ediyom. Ordanda öğreniyorum. Bazen de zor oluyor takip etmesi çünkü bazı kelimeleri bilmiyorum. ATV, Show Star izlerim. Eskiden çok dizi takip ederdim. Bazen iyi bir dizi olduğunda izliyorum. Türk dizilerine bakmıyorum artık çünkü çok dramatik. Ondan Amerikan dizilerine bakıyorum. Küçükkene genelde Hollandaca kanalları seyrederdim. Eskiden daha çok Hollandalı arkadaşım vardı. Benim sınıfımda ilkokulda Türk yoktu bir üst sınıfta biri vardı benim ilkokulumda o kadar çok Türk yok. Benim oturduğum yerde Türkler çok az.”

3. Bir gün içerisinde en fazla hangi dili konuşuyorsun?

K-1 (9-K): “Bir gün içerisinde daha çok Türkçe konuşuyorum. Okulda da çok Türkçe konuşuyorum. Bizim sınıfın yarısı Türkçe konuşuyor. Arkadaşlarımızla bir arada olduğumuzda Türkçe konuşuyoruz. Arkadaşlarımla konuşurken ara sıra Hollandaca konuştuğumuz oluyor. Bazen evde Hollandaca konuşuyoruz ve dışarıda Türkçe. Babam Türkiye’de Hollandaca konuşmamıza izin vermiyor, onlar söylenenleri anlamadıkları için ve küfrettiğimizi düşünmemeleri için. Türkiye’deki akrabalarımızın çoğu bizi tanıdığı için bize Hollandaca konuşurken kızmıyorlar. Eğer bir gün içerisinde sadece Hollandaca konuşmuş olsam kendimi garip hissederdim. Ben daha çok Türkçe konuşuyorum.”

K-2 (9-K): “Daha çok Hollandaca konuşuyorum. Ya da daha çok Türkçe. Evet Türkçe. Çünkü bir günde herhalde aynı hem Türkçe hem Hollandaca. Bazen Hollandacanın arasına Türkçe karıştırıyorum bazen de Türkçenin arasına da Hollandaca karıştırıyorum. Arkadaşlarıma konuşurken Türkçe ve Hollandacayı karıştırıyorum. Bazen Türkçe konuşurken Hollandaca kelimeler kullanıyorum. Okulda karışık konuşuyorum ama aslında Türkçe konuşmak yasak. Biz yine de okulda Türkçe konuşuyoruz. Arkadaşlarımız duyunca bizi öğretmene şikâyet ediyorlar. Azra Süeda ve benim okulda Türkçe konuştuğumuzu öğretmene şikâyet ediyorlar. Türk arkadaşlarımı daha çok seviyorum ve güveniyorum. Bir tane Türk arkadaşım var onun Türkçesi iyi olmadığı için onunla Hollandaca konuşuyorum. Türkçe konuşursam anlıyor ama o kadar çok konuşamıyor. -Türkçe konuşmadığım gün olmuyor. Bebekken oldu. Ama Hollandaca konuşmadığım günler oldu. Küçükken sadece Türkçe konuştuğum için olmadı. Hep Türkçe ve Hollandaca karışık konuşuyorum.”

K-3 (12-K): “Bir gün içerisinde daha çok Türkçe konuşuyorum. Hollandaca da biliyorum ama Türkçe de daha bilgiliyim. Hollandaca konuşmam aslında iyi.”

“Türk arkadaşlarımla beraber olduğumda karışık konuşuyorum. Bir şey anlatma istediğimde biraz Türkçe biraz Hollandaca oluyor. Önce Türkçeyi bitiriyorum sonra Hollandaca cümle kullanıyorum. Bazen de kelimeler karışıyor. Teyzelerle daha çok Türkçe konuşuyorum çünkü onar Hollandaca anlamıyor. Anlayanlarla Türkçe ve Hollandaca konuşuyorum. Hiç Türkçe konuşmadığım oluyor. Bazen Türkçeyi Hollandacadan daha çok konuşuyorum evde çok Türkçe konuşuyorum. Markete gittiğimde veya okuldayken Hollandaca konuşuyorum. -Eğer bir günde sadece Hollandaca konuşursam kendimi daha fazla Hollandalılara yakın hissederim. Şimdi kendimi daha çok Türklere yakın his ediyorum.”

K-4(12-K) “Türkçe. Çünkü tatillerde genelde evde oluyoruz. Ama okulda, şimdi ödevimiz yok ama okul başlayınca daha çok Hollandaca konuşacağımı düşünüyorum. Misafirliğe gittiğimde de Türkçe konuşuyorum. Kendimi iki dilli görüyorum. Yeri olduğunda Türkçe konuşuyorum yeri geldiğinde Hollandaca konuşuyorum yani. Arkadaşlarımla bazen Türkçe bazen de Hollandaca

konuşuyorum. Türkiye'ye gittiğimde tek Türkçe konuşuyorum çünkü Hollandaca bilen yok ama Hollanda'ya geldiğimde değişiyor. Bazen altı hafta Türkiye'de kalınca ve Hollanda'ya gelince garip oluyor. Bazen Hollandalılara Türkçe konuştuğum oluyor, birkaç defa oldu. Onlarda söylüyorlar dikkat et Türkçe konuşuyorsun diye. Türkiye'de farklı kelimeler kullandıklarını görüyorum o zaman ona göre de kendimi değiştirmeye çalışıyorum, geliştirmeye çalışıyorum.”

“Burada kendi yaşlıtlarıma Hollandaca ve Türkçe konuşuyorum ama teyzelerle daha çok Türkçe konuşuyorum çünkü onlar daha fazla Türkçe biliyorlar. Türkiye'de büyümüş ve sonradan Hollandaca öğrenen Teyzelerimde var o yüzden bazen değişiyor ama daha çok herkes Türkçe konuşur.”

“Bütün gün sadece Türkçe ve Hollandaca konuştuğum olmadı. Okulda öğretmenlerimiz Türkçe konuşmamızı istiyorlar. Sınıf arkadaşımızın bizi öğretmene şikâyet ettiği oldu. Bizden korktuğu için bizi şikâyet ediyormuş. Bazen de Türkçe konuşmamızı istemeyen çocuklar bizi şikâyet ediyorlar.”

“Babaannem burada, bayadır burada yaşıyor mesela 15 20 yıl olmuştur. Bazı Hollandaca kelimeleri anlıyor. Ama Türkiye'deki anneanneme gittiğimde o hiç Hollandaca konuşmuyor. O biraz zorlanıyor. Anneannem alıştı ama misafirliğe gittiğimizde laf karıştırdınca utandığım oluyor. Bazen Türkçeyi Hollandacayla karıştırdığım oluyor ve bazen hiç fark etmiyorum anneannem diyene kadar bazen de fark ediyorum.”

K-5 (15-E): “Türkçe. Arkadaşlarla Türkçe konuşuyoruz. Bir derste ve hocamla Hollandaca konuşuyoruz. Türkçesi iyi olmayan arkadaşlarımızla Türkçe ve Hollandaca konuşuyoruz. Başka ülkelerden gelen kişilerle mesela Faslı, Somalili onlarla Hollandaca konuşuyorum. Bazen bazı lafların Türkçesini bilirim ama Hollandacasını söylerim. O anda gözüme iyi geliyor. Bir Türkçe lafı iyi söyleyemeyince, Bazen de Türkçe bilmediğimiz laflarda Hollandaca kullanıyorum. Yoksa iyi Türkçe konuşuyoruz arkadaşlarla. Karıştırdırken mesela; Türkçe konuşurken arada Hollandaca akar içine. Hollandaca konuşurken de Türkçe. Bir gün içerisine hiç Türkçe konuşmadığım olmuyor.”

K-6 (17-K): “Ben hep Türkçe konuşuyorum. Bazen babamla Hollandaca konuşuyorum Türkçe bilmediği için. Türk arkadaşlarımla olduğum zaman hep Türkçe konuşuyoruz tabi bazen kaçamak yapıyoruz. Hiç Türkçe konuşmadığım olmadı ama bazen tabi hiç Hollandaca konuşmadığım oluyor.”

K-7 (17-E): “Hollandaca Konuşuyorum. Okulda benimle Türkçe konuşuyorlar. Anlıyorum ama Hollandaca cevap veriyorum. Aslında Türkçesini biliyorum ama Hollandacasını söylüyorum çünkü çok Türkçe konuşamıyorum. Hollandacaya Alıştım. Onun için Hollandaca cevap veriyorum. Kendiliğinden oluyor.”

“Şimdi Hollanda'dayız bana Türkçe lazım değil ama öyle iyi de değil benim Türkçem onun için her gün Türkçe konuşmuyorum. Ama tatilde gidersem fark ediyorum. Herkes iyi Türkçe konuşuyor

ve benim iyi değil. Anlamıyorum bazen. Anneme ya da babama soracağım o zaman. iyi konuşmadığımda kendimi iyi hissetmiyorum. Türkiye’de akrabalarla hepimiz bir araya geldiğimiz dede Hollandaca konuşuyoruz. Çoğu Hollanda’dan tatile geldikleri için.”

K-8 (18-E): “En çok Hollandaca konuşuyorum. Türklerle bir arada olduğumda onlara bazen Hollandaca bazen de Türkçe konuşuyom. Bazen zorlandığım oluyor. Bazı Kelimeleri bilmiyom. Hollandaca söylüyom. Ondan sonra Türkçe konuşuyom. - Hiç Türkçe konuşmadığım oluyor evet. Okulda, işte dışarıda. Annemin yakınında olursam Türkçe konuşuyorum. Annemle daha çok Türkçe konuşuyoruz. Hiç Hollandaca konuşamazsam bana azıcık tuhaf geliyor. Eğer bir gün içerisinde hiç Türkçe konuşmazsam normal olur.”

K-9 (18-E): “Hollandaca. Yani ben kardeşime ablamla Hollandaca konuşuyorum. Annemle de Hollandaca konuşuyorum. Babam benime Türkçe konuşuyor ben Hollandaca cevap veriyorum. Türkiye’deki ailemle konuşmazsam günde hiç konuşmuyorum. Arkadaşlarımda Hollandaca konuşuyorlar. Onlarında Hollandaca daha iyi biliyorlar. Çoğu Türklerde Hollandaca konuşuyor.”

“Hiç Hollandaca konuşmadığım olmadı. Bir günde hiç Hollandaca konuşmazsam kendim kötü his derdim. Hiç kimseyi anlamazdım. Düşünemiyorum, günde yalnız Türkçe konuşamam. Türkçe zaten az konuşuyorum. Hollandaca konuşmasız düşünemiyorum. Kendimi kötü his ederdim çünkü insanların anlamaması iyi değil.”

K-10 (21-K): “Daha çok Hollandaca konuşuyorum. Çalıştığım yerde de Hollandaca konuşmam gerektiği için. Hollandaca bana daha kolay geliyor. Arkadaşlarımla Türkçe konuşuyorum. Karşımdaki kişinin anlayabildiği şekilde konuşuyorum. Bezende fark etmeden dil karıştırıyorum. Bazen İngilizce kelimelerde kullanıyorum. Bulmadığım kelimelerde oda arkadaşlarıma bana yardımcı oluyorlar. - Ailemle vakit geçirmediğim zaman Türkçe konuşmuyorum. Bu bana normal geliyor.”

K-11 (21- K): “Çok Türk arkadaşlarım yok ama onlarla da en fazla Hollandaca konuşuyoruz çünkü Hollanda’da büyüdük. En fazla lafları ve harfleri Hollandacasını biliyoruz ama bazen de işte Türkçeye çeviriyoruz. Birisinin hakkında bişey söylemek istiyorsak o zaman Türkçeye çeviriyoruz. Bazen bazı kelimeleri Türkçeye çeviriyoruz.”

“Dışardaysam yani hangi arkadaşlarla gezdiysem farklı. Türk arkadaşlarla gezersem yarı yarıya. Yabancı ya da Hollandaca arkadaş olunca tabi ki Hollandaca konuşmak zorunda kalıyorum. Ama bütün gün evde kalırsam tabiyiki Türkçe konuşuyorum çünkü annem babam Hollandacayı çok iyi anlamıyorlar. Ondan mecbur Türkçe konuşmalıyız evde. Evde kızıyorlar eğer Hollandaca konuşursak. O zaman diyorlar ‘bak görüyon mu biz anlamayalım diye Hollandaca konuşuyorlar’. Bir Hollandaca bir Türkçe konuşuyorum. Tanıdığım Türk arkadaşlarımda öyle yapıyorlar. Yani bir Hollandaca bir Türkçe. Aslında hiç yakışmıyor ama yapıyoruz da kolay geldiği için. Aklımıza gelmeyince hemen öyle yapıyoruz.”

“Sabah evdeyim ve akşam yine evde oluyoruz. Annem ve babam, nenem Türkçe bilmemize çok önem veriyorlar. Çünkü biz kültürümüze, ailemize ve ülkemize bağlıyız. En önemlisi Türkçe öğretiyorlar. Büyüklerimize saygılı olmayı öğreniyoruz. Saygıyla konuşuyoruz.”

4. Türkçede en çok seni ne zorluyor? (okuma, yazma, konuşma, anlama)

K-1 (9-K): *“Türkçe okumada zorlanıyorum. Yazı yazarken çanta, televizyon, biberon, saat gibi kelimeler yazıyorum. Sadece Türkçe eğitiminde Türkçe yazdığım oldu. Onun dışında Türkçe yazmıyorum. Konuşurken bazen zorluk çektiğim oluyor. Bazen kelimelerde zorlanıyorum ve bilemediğim kelimenin Hollandacasını söylüyorum. Anlamadığım kelimeler olduğunda anneme ve babama zorluyor ve bazen de bilgisayardan araştırıyorum.”*

“Anneannem ve dedemle konuştuğumda Türkçe konuşuyorum onlar Hollandaca bilmiyorlar. Hollandacayla karıştırmamak için önce düşünüyorum sonra söylüyorum.”

K-2 (9-K): *“Okumak ve konuşmakta zorluk çekiyorum. Yazmam kötü. Türkçe kitaplardan da Türkçe öğrendim. En son okuduğum kitap ‘Biricik peygamberimizin’ hikâyesi. Macera hikâyelerini okumayı çok seviyorum. Hollandacam iyi ama Türkçe yazmam zor. Arkadaşlar arasında karışık konuşarak anlaşıyoruz. Türkiye’de konuşurken konuşmakla zorluk çekiyorum. Aslında konuşmam iyi ama içimden Hollandaca konuşasım geliyor. Anladığım kelimeler umurumda olmuyor ‘boş ver gitsin’ diyorum bazen de çok bilmek isteyince annemlere soruyorum. Türkiye’de anlamadığım kelime olmuyor. Orada konuşulan her şeyi anlıyorum. Eğer anlamadığım bir kelime olursa en yakın tanıdıklarına anlamının ne olduğunu sorarım.”*

“Anneannemin evinde Azralarda oluyor onlarla orada Hollandaca konuşuyorum ve anneannem bir şey anlamıyor. Anneannem biraz Hollandaca anlıyor daha önce Hollanda’da kaldığı için alışkın. Babaannemlerde ve halalarımnda annem Hollandaca konuşmamızı yasaklıyor onlar anlamadıkları için. Kendilerini dışlanmış hissedebilirler diye.”

K-3 (12-K): *“Türkçede beni en çok anlamak zorluyor. Bazen Türkçe kelimelerin çoğu manasını bilmiyorum. Anlamadığım kelimeler olursa anneme veya babama soruyorum. O da bilmezse bilgisayardan arıyorum. Okumada çok zorlandığım olmuyor. Hikâyenin içindeki kelimeleri anlıyorum. Aklımda kalan okuduğum kitaplar şunlar; Muhteşem peygamberim, Alplerin macerası gibi kitaplar. Şimdiye kadar 15 Türkçe kitap okumuşumdur. Yatmadan önce okuyorum. Kitapların arasından en çok Muhteşem peygamberim kitabı hoşuma gitti.”*

“Arkadaşlarımla mesajlaştığım oluyor whatsapp’tan. Başka Türkçe yazdığım olmuyor. Arkadaşlar arası mesajlaşma olduğu için birbirimize karışık yazışıyoruz. Aynı birbirimizle konuştuğumuz gibi.”

“Konuşmada genelde daha kolay oluyor ama bazen kelimeleri tam söylemek istediğim gibi söyleyemiyorum. Bazen hızlı konuşuyorum ve karşımdaki beni anlamıyor ona göre tekrar anlatmak istediğimi daha yavaş ve düşünerek anlatıyorum. Aslında arkadaş ortamında hepimizin Türkçesi biraz zayıf. Birbirimizle konuştuğumuzda bir kelimenin Türkçesini bilmediğimizde Hollandaca bildiğimiz bir kelimeyi kullanıyoruz.”

K-4(12-K): “Dizileri izlerken duyduğum atasözleri zor geliyor bazı kelimeleri anlamayınca bazı kelimeleri de anlıyorum ama anlatamıyorum.”

“Aslında pek zorlandığım yok. Beni Hollandalı arkadaşımın yanımda olduğunda, tek Hollandaca anlatmak zorluyor. Bir zaman Türkçe bir zamanda Hollandaca konuşuyorsun. Karıştırıyorum yani. Watsapp’ tan konuşurken genelde Türkçe konuşuyoruz. Watsapta Hollandaca ve Türkçeyi karıştırıyoruz. Hangi kelime daha kolaysa onu yazıyoruz. Genelde Türkçe yazıyoruz. Anne-babamızla konuştuğumuzda Türkçe yazıyoruz ama arkadaşlarımızla git gel oluyor yani karıştırıyoruz. Bazen gramer hataları oluyor.”

“Okumada zorluk çektiğim oluyor ama Hollandacada öyle benim bir disleksi sorunum vardı. Yazmada da zorlandığım oluyor. Türkçede baya zorlanıyorum ‘ı’ ile mi yazılıyor yoksa ‘i’ ile mi yazılıyor. Okulda da Hollandaca okuduğumuz için Türkçede zorlanıyorum. Boş zamanlarımda Türkçe okuduğum olmadı. Bazen ilkokul kitaplarını okuyorum pamuk prenses gibi. Daha çok küçük hemen bitecek Türkçe kitapları daha çok ilgimi çekiyor.”

K-5 (15-E): “Bazı laflar olur. Kibar konuşma gibi. Biz biraz daha kayseri Yozgat şivesiyle konuşuyoruz. Biz eskiye bakarak mesela ama demenin yerine lakin de deriz. Türkçe okuma, yazmada zorluk çekmiyorum. Ben pek kitap okumuyorum. En son okuduğum instagram’ dan İslamla (İslamiyet’le) ilgili bişeydi. (kort maar krachtig) ‘kısa ama öz’ ‘kısa ama anlamı büyük bir söz’ paylaşımı okudum. Ders kitaplarımız Hollandaca olduğu için daha çok Hollandaca okuyorum. Arkadaşlara telefonda aklıma geldiği gibi yazıyorum. Misal: ‘napiyon’ ‘nörüyon’. Konuşmada sıkıntı çektiğim yok ama dediğim gibi kibar şehir laflarını pek kullanmıyorum. Annem ve babam daha rahat öyle konuşabiliyorlar. Biz aile arası alıştığımız gibi konuşuyoruz.”

“Bazen anlamadığım laflar oluyor bazen de şakaları anlamadığım olur. Anlamadığımda anneme ve babama sorarım. Arkadaşlarım anlattığım Bir şeyi anlamazlarsa, ne demek istediğimi Hollandaca anlatıyorum ya da Türkçe. Dedemlerin anneannemin ve babaannemin konuşmalarını anlıyorum. Bazen babaannemle konuştuğumda o eski laflar söylüyor. Bende ‘o ne’ diyom oda ‘aman, bilmiyon mu’ diyor. Sonra anlatıyor ne demek istediğini.”

K-6 (17-K): “Ben hiç Türkçe kitapları okumadım yani hiç elime almadım. Konuşmayla bazen sıkıntı oluyor. Tabi bazen kelimelerde zorlandığım oluyor. Ama sorup sorup öğrendim. Bana Türkçe konuşanları ben anlıyorum çok şükür. İyi anlamaya çalışıyorum. Bazen anlamadığımda soruyorum öyle öyle öğreniyoruz işte.”

K-7 (17-E): “Okumada zorlandığım oluyor. Bazen anlıyorum ama çoğunu anlamıyorum. Basit kelimeleri anlıyorum. Kitap okumaya merakım yok. Watsaptan bazen Türkçe yazıyorum outo correct kullanarak öbürü (karşı taraf) anlıyor. Babaannemle- Dedemle Türkçe konuşuyoruz. Anlamadığım olduğunda bazen anneme soruyorum bazen de babama soruyorum. Anlamadığım kelimler olursa Google’den bakıyorum.”

K-8 (18-E): “Konuşmak zorluyor. Kelimeler bide. Eğer daha çok kelime bilirsem valla o zaman Türkçe konuşmam kolaylaşır. Daha fazla kelimeler öğrenmek isterdim. Bunun içinde dedem ve babaannem, annem daha çok Türkçe konuşmaları lazım.”

“Türkçe yazmakta zorlanıyorum. Harfleri bilmiyorum. Türkçe eğitiminin azıcık faydası oldu. Aklımda kalması için tekrar etmem gerekiyor. Türkçeyi anlamakta zorluk çekmiyorum. Türkiye’ye gittiğime her şeyi anlıyorum. Türkiye’ye gittiğimde evde oturuyom konuşuyom dedemle. Türkçemi geliştirmeye fadası oluyor. Dedemle gezmeye gidiyorum. Tatile gittiğimizde bir tek ailem Türkçe biliyor ya da komşularımız. Türkiye’de bir arkadaşım var. Onunla konuşurken bazen zorluk çekiyorum. Tek başıma markete giderim.”

“Annemle çok Türkçe konuşmam babam yanında olursa çok Hollandaca konuşurum. Anneanne ve dedemle konuştuğumda bazen zorluk çektiğim oluyor ama o zaman anneme sorarım dayıma sorarım onlarda söylerler. Bazen anneme söyletiyor ve Bazen de kendim söylüyorum. Bazen faydası oluyor Türkçe öğrenmeme.”

K-9 (18-E): “Türkçede Basis (alt yapısını) biliyorum. Seninle konuşabiliyorum ama biraz zorlanıyorum çünkü bazı kelimeleri bilmiyorum Google’den baktığım oluyor. Türkiye’deyse konuşuyorum Konuşmak istiyorum Google açıyorum. yazıyorum Söylüyorum. Bazen de iyi söyleyemiyorum, gösteriyorum ondan sora beni iyi anlıyorlar. Bazen Amcamla konuşurum, bişey anlamadığımda anneme babama soruyorum. Gecen sene namaz hoca kitabını almıştım ama hiç beceremedim. Yazdığını anlamadım. Eğer Hollandaca olsaydı yapabilirdim ama Türkçeyi çok az yapabiliyorum. Yani hiç yapamam bence. Türkçede her harfi bilmiyorum. Watsaptan yazdığım oluyor ama auto correct (yazı düzeltici) kullanıyorum. Bazı şeyleri anlamıyorum, zor harfleri seni(bu soruyu soran kişiyi) anlayabiliyorum. Türkiye’de bazen hızlı konuluyorlar ve anlaşılıyor. Okumakta da zorluk çektiğim oluyor.”

K-10 (21-K): “Türkçede gramerde zorluk çekiyorum. Türkçe kelimeler zor geliyor. Okuması birazcık rahatsız edici oluyor. Cümle incelmelerini pek umursamıyordum. Muhtemelen en çok coğrafya testlerini çözerken Türkçe okudum. Yoksa pek kitaplarla aram yoktu. Yazmamda sorun yok. İlk başlarda beni zorlayan ‘gramer’, ‘kelimeler’ ve ‘aksandı’. Mesela kıyafetmiş ben kıfayet derdim. Başlarda dalga geçtikleri oluyordu. İlk başlarda dediğim Türkiye’ye ilk gittiğimde. Konuşmada zorluk çekmiyorum fakat bazı kelime karşılıkları Türkçede ve bazı kelime karşılıkları Hollandacada olmadığı için beni zorluyor. Önceden esprileri kesinlikle anlamıyordum. Atasözleri

Türkçeden Hollandacaya çevrilmiyor. Bu tür şeyler çok var Türkiye’de. Türkiye’de okumamın pozitif etkisi oldu. Baya uğraştım ve düzelttim. -Bence benim Türkçem anneannem babannem ve dedemin Türkçesinden daha iyi. Hem daha düzün. Onların daha çok Ortahisar şivesi var. Onlara konuştuğumda kelimelere bakmıyorum duruma öre bakıyorum ne kast edildiğine ve anlamadığımı da soruyorum onlara.”

K-11 (21- K): “Bazen Türkiye’de Türk sitelerini takip ediyorum dedim. Bazen büyük bir hikâye görünce kapatıyorum çünkü zor gözüktüyor. Bazen Türk harflerini de tanımıyorum. Hollandacası da aynı aslında. Aynı ikisinde de birazcık zorlanıyorum. Ama Hollandaca okuması daha kolay. Ik heb geen groot woordenschat. (Benim o kadar büyük kelime hazinem yok) (Hollandacadan Türkçeye çevrildi).”

“Türk arkadaşlarımla konuşurkene yani arkadaşlarla yazışıyoruz. Bazı kelimeleri yanlış yazdığımı söylüyorlar. Türkçe ders almadığım için araştırıyordum googleden. Şimdi daha az araştırıyorum. Eskiden daha az bildiğim için. Yazarken öyle karıştırıyoruz.”

“Türk kitaplarını kullanmıyorum evde o kadar önemli değil. Evde daha kolay cümleler kullanıyoruz. Bence gerek yok ve mecbur değil. Anlamadığım kelimeleri anneme- babama soruyorum ama onarda bazen bilmiyor. Onların kelime bilgileri de çok değil. Abilerimde benim gibi. Onlarda bazen Türkçe harfini unutuyorlar ve ya hangi kelime söylenmesi gerektiğini. İki dil arasında kalıyorsun. Hem Hollandacan iyi değil hem Türkçen iyi değil. Ben kendimi daha çok Türk hissediyorum. Kültürümüzü de çok seviyorum. Bazen Hollanda’da yaşaya yaşaya onlardan da bir şeyler aldığımı görüyorum. Düşüncelerim Hollanda kültürüne benziyor. Balans kurmaya çalışıyoruz. Hem Türk kültürüne bağlı olmaya çalışıyoruz hem de burada yaşamaya çalışıyoruz. Annemiz babamız öyle değil. Onlar bildiklerinden şaşmıyorlar. Herkes burada daha çok geniş bakıyor her şeye. Konuşmaları düşünmeleri ve yaptıkları şakalar bize ters gelebilir. Annenannemle kolay konuları kolay gidiyor. Bazen unutuyorum kelimeleri o zaman anneme soruyorum. Bazen de ikimizde bilmiyoruz o zaman aman boş ver anneanne diyom sonra geçiyoruz. En fazlası zorlanmıyorum. Anneannemde okumadığı için pek bilmiyor aynı seviyede sayılır.”

5. Hollanda’da Türkçe öğretimi için şartlar geliştirilmeli mi? (sence Türkçe eğitimi verilmeli mi, neden?)

K-1 (9-K): “Bazen Türkçe eğitimi gerekli. Osmanlı imparatorluğu hakkında daha fazla bilgi alıyoruz. Türkiye’ye gittiğimde Türkçemi daha iyi konuşabilmem için daha iyi olur Türkçe öğretimi. Aile içi konuşmak için de gerekli. Türkiye’ye gittiğimizde daha iyi konuşmamızda faydası olur.”

K-2 (9-K): “Hollanda’da okulda Türkçe konuşulmasına izin verilmeli. Daha çok Türkçe konuşunca daha çok Türkçe öğreniriz. Türkçe eğitimi verilmeli. Türkçe eğitimi çok güzel ve daha çok

öğreniyorsun. Böylece daha çok konuşabilirsin daha çok tarih hakkında daha çok öğrenebiliriz. Türkçe bilmeseydim ailemle güzel konuşamazdım. Tatilde arkadaşlarımla konuşamazdım.”

K-3 (12-K): “Evet Hollanda’da Türkçe eğitimi verilmeli çünkü burada doğmuş büyümüş Türk çocukların Türkçesi genelde zayıf oluyor. Türkiye’ye gittiğinde Türkçeyi daha rahat konuşabilirler. Aile içinde konuşmak ve anlamak için de önemli bence.”

“Türkçemi geliştirmek için kitap okuyorum ve Türk kanallarını izliyorum. Hafta sonunda hem kuran kursuna hem de Türkçe eğitimine katıldım. Kuran kursunda hoca Hollandaca bilmediği için daha çok Türkçe konuşuyoruz. Türkçe eğitiminin de faydası oldu. Türk alfabesini öğrenmiş oldum ve okumamda gelişti.”

“Türkçeyi iyi konuşamayan çocuklara Türkçe eğitimi almalarını tavsiye ederim.”

K-4(12-K): Sence Türkçe eğitimi neden gerekli veya neden gereksiz?

“Türkçe derslerin bütün ülkeye yayılması gerekiyor. Çocukların camilere gidip din üzere kuranı kerim öğretirken Hollandaca konuşan hocalar var. Bence Türkçe konuşurlarsa çocuklar hem Türkçe öğrenir hem de dinini öğrenir. Ama sizin Türkçe eğitiminiz mesela Türkçe yazı, cümle kelime, okuma yazma her şey dâhil öğretiyorsunuz. Ve bu her yer de olsa. Hollanda’da Almanya’da, bilmem her yerde olsa. Çocuklar hiç Türkçeyi unutmaz.”

“Ben dokuz yaşında camiye gittim ve orda da Türkçe konuşuyorlardı. Eğer ben camiye gitmeseydim böyle Türkçe konuşamazdım. Biz orada Türkçe ezber yapıyorduk ve anlamadığım kelimeleri soruyordum. Burada sizden yazmayı öğrendik. Alfabesini sayıları ayları yılları ve Türkçe tarih öğrendik.”

“Türkçeyi bilmeseydim misafirlğe gidemezdin. Ailem le konuşmak içine Türkçe gerekli. İki dilli olunca hem Türklerle aran iyi olur hem de Hollandalılarla.”

K-5 (15-E): “Bence Hollanda’da Türkçe eğitimi verilmeli. Şimdi akraba olur uzaktan onlarla konuşmak için sonuçta Türkçe lazım olur. Büyük şehirlerde Türkçe öğrenenler var. Bizim burada küçük şehir olduğu için pek öyle Türkçe şeyi (eğitimi) yok. Bi camimiz ve cemiyetimiz var. Türkçe unutulursa iyi olmaz. Türk olduğun için Türkçe bilmen lazım akrabalarla anlaşmak için. Türkçe bilmedikten sonra Türk olmanın ne manası olabilir ki. Hollandaca biliyorsan hep Hollandaca konuşuyorsan Hollandalı ol daha iyi. Türkçe eğitimi hem okullarda hem cemiyette verilmeli. Okulda küçük çocuklarda öğrenmiş olurlar. Cemiyette de Türklerle beraber olmuş olursun. Sonuçta Hollandalılar cemiyete gelmez.”

K-6 (17-K): “Gerekli çünkü bazen çocuklar oluyor Türkiye’ye gittiğinde mesela hiçbir soruya cevap veremiyorlar. Türkçe bilmediği için sonra kendileri rezil oluyor. Ben cevap vermediğim zaman rezil oluyorum, utaniyorum, çekiniyorum o an. O yüzden bence gerekli çünkü gerçekten Türkçeyi öğretiyorlar ve kendin öğreniyorsun. Daha kolay konuşabiliyom. Yani ben mesela Türkçe dersine

gittiğimde bir kelimeyi bilmez oldum ve oradan geldiğimde her şeyi anneme anlatabiliyordum ve çoğu kelimeleri biliyordum, yani çoğu kelimeleri biliyordum o dersten sonra.”

“Önceden Türkiye’ye geldiğimde derdimi anlatamıyordum çünkü çok Türkçe bilmiyordum. Ama konuşa konuşa tabii daha kolaylaştı. Herkese derdimi anlatabiliyorum, konuşabiliyorum çok şükür.”

K-7 (17-E): “Bence lazım olur çünkü ailemde çok Hollandaca bilmiyor onlara iyi konuşabilirim o zaman ve tatilde de lazım olur. Türkçe eğitim verilmesini isterdim. Cemiyette verilirse daha iyi olur okulda kitapla yapıyorlar ve cemiyette daha çok konuşarak öğrenilmiş olunur. Türkceyi unutursak hiç iyi olmaz. Türkiye’de ailemle konuşamam. Türkiye’de turist gibi konuşurum. Zaten şimdi de öyle. Bize Türkçe konuşmak lazım, gerekiyor.”

K-8 (18-E): “Hollanda’da Türkçe eğitimi lazım. O zaman ben biraz daha çok öğrenebilirim. O zaman Türkiye’de daha iyi konuşabilirim. Hafta sonunda Türkçe eğitimi (haftada 2 saat verilmişti) bazen az geliyordu bezende iyi. Cemiyette eğitim iyiydi. Yakında olduğu için daha kolay geldi. Türk gençleri için Türkiye’ye gittikleri zaman ya da Türk biri gördükleri zaman Türkçeyi bilmeleri iyi olur (bu son cümleyi Hollandaca söyledi).”

K-9 (18-E): “Gerekli, herhalde. Çünkü Türkiye gidersek biz ben konuşmaya zorlanıyorum. Bazı şeyleri anlamıyorum. Eğer Hollanda’da Türkçe eğitim verilirse bende daha iyi anlarım. Türkçeyi zaten biliyorum ama daha iyi bilsem iyi olur bana. Daha çok kelime bilirsem daha iyi. (ik kan een zin zeggen)doğru cümle kurabilirim (woordenschat) kelime hazinesi lazım herhalde. Bence Türkçe eğitimi okulda verilmesi daha iyi. Çünkü çocuklar okuldan çıktıktan sonra yorulur. Okulda olursa eve gelmeden orada devam edebilirler.”

“Online internetten ders da olur. Ben kendim okuldan geldikten sonra cemiyete Türkçe eğitimi için gelmek istemem. İnsanlar hayatı boyunca öğrenirler. Küçükken daha iyi. Türkçe eğitimi kitaplarla yapıla bilir. Bence konuşarak öğrenme gerekiyor. Yalnız Türk çocuklarına yönelik olduğu için ve Hollandalıların katladığı için Türkçe eğitimi yasaklanıyor. Zaten çok okulda daha da çok ders istemiyorlar. Bence online ders daha iyi kim katılmak isterse katılır.”

K-10 (21-K): “Bence çocukların fikri daha önemli. Ailelerin baştan beri çocuğu kültürlü yetiştirmeleri gerekiyor. Hem Hollandaca hem de Türkçe öğretmeleri iyi olur. İki dillide kullanacakları için. Türkçe eğitimi insanların kültürlerinden uzaklaşmamasını sağlıyor. Bir şekilde tarih okuyabilirler ve Türkiye hakkında bilgi sahibi olabilirler. Yeni nesillerin Türkçe öğrenmeleri önemlidir yoksa Türk kimliklerinden vazgeçmiş olurlar.”

K-11 (21- K): “Mahalle arasında yapılabilir. Ama bir Hollandalı okuldan bekleyemeyiz. Çünkü başka bir ülkede yaşıyoruz. Zaten Hollandalılar kültürümüze dinime bağlıyız diye kızıyorlar zaten yeterince Hollanda’da. Burada yaşıyorsan bizim kültürümüze göre yaşayın diye ondan. Onlar ne

parşa yapsınlar Türkler her zaman ülkesine ve kültürüne bağılı olacaklar ama okullardan Türkçe eğitimi zor. Onlar zaten bıkmışlar. Hiç İslam'dan bir ülke istemiyorlar.”

“Çocukken Türkçe eğitim isterdim ama şimdi gerek duymuyorum. Türkçe öğretimi bence önemli sonra saf gibi görünüyorsun. Türkiye’de biriyle konuştuğumda kendimi küçük düşmüş hissediyorum. Sessiz kalıyorsun ve konu hakkında konuşamıyorsun. Küçükken öğrenilmeli mesela Kur’an okuma için. Ama büyüklere okutma birazcık zor olur. Hollanda’da Türkçe eğitimi o kadar önemsemiyorum. Dediğim gibi Hollandalılar bizden az görmek istiyorlar az duymak istiyorlar. Bence de öyle bırakmalıyız. Bizi mülteci gibi görüyorlar. Burada doğsak bilene okula gitsek bilene hep yabancı olacağız bizden hep az görmek istiyorlar iyice Hollanda kültürüne girene kadar. İslam’ı dilimizi kültürümüzü az görmek istiyorlar ondan bizim Türk Türkçe öğretmemiz bizim başımızı daha çok derde düşürecek gibi. Zaten başımızın etini yiyorlar.”

